

IDRIJSKI RAZGLEDI

II. LETO

31. DECEMBRA 1957

STEV. 4

PRVI SNEG

Foto: Jurič Bavdaž

Izdaja Mestni muzej v Idriji. — Uredniški odbor: Lado Božič, Janez Jeram, inž. Ivan Gantar, Stanko Murovec, Slavica Božič, Zinka Turk. — Odgovorni urednik Srečko Logar. — Izhaja vsake tri mesece. — Celoletna naročnina 200 din, za inozemstvo 300 din. — Naslov: »Idrijski razgledi«, Idrija, poštni predal 11, telefon: Idrija 35, tek. račun pri Narodni banki, Idrija, št. 63-KB-6-Z-108, telegram: Idrija muzej. — Tiska tiskarna: Casopisno založniškega podjetja »Primorski tisk« — Koper. — Za tiskarno Franc Zdešar.

OD PRVEGA SOCIALNODEMOKRATSKEGA SHODA V IDRIJI DO PRVEGA SOCIALNODEMOKRATSKEGA ŽUPANA NA SLOVENSKEM

(Zgodovinska skica o razvoju socialnodemokratskega gibanja v Idriji)

Organizirano socialnodemokratsko gibanje se je pričelo v Idriji razvijati v zadnjem desetletju preteklega stoletja. Trdo, vztrajno in smotno delo je bilo potrebno, da je Idrija dobila po nekako dvajsetih letih socialnodemokratskega gibanja že tudi socialnodemokratskega župana, ki je bil obenem tudi prvi tak župan na Kranjskem in na Slovenskem sploh.

Rok Grablovič, Ivan Brozovič, Franc Železnikar, Etbín Kristan, Ludvík Zadnik, Josip Kopač, Kramaršič in še nekateri prvoborci slovenskega socialnodemokratskega delavskega gibanja so prinesli prve plamene socialnodemokratske misli med idrijske rudarje. V Idriji pa so poprijeli za novo, med nasprotniki še zelo osovraženo in napadano idejo zavedni rudarji, ki so jo polagoma tolmačili in širili med svoje sodelavce. Bili so to Valentin Gliha, Simon Kavčič (ki pa je že 1898 odšel v Ameriko in tam umrl leta 1954 v Virdenu, Ill., star 83 let), Ivan Kokalj II. (imenovan Hanzelj), Tomaž Filipič, Anton Slabe, Anton Kogej, Urban Štrempfelj ter Urban Gantar. Leta 1898 je prišel iz Zagorja Franc Rinaldo (ostal do 1904), leta 1903 pa je prišel iz Ljubljane oziroma Gorice mladi Anton Kristan (ostal do 1908). Pozneje so širili socialistično misel med mladimi še dr. Dragotin Lončar, ki je bil profesor na idrijski realki, dr. Anton Dermota ter Ivan Regent, med domačimi pa Ivan Štravs in drugi. Kdor bo pisal o zgodovini idrijskega delavstva in tamošnjega socialističnega gibanja, mimo imen teh in še drugih prvoborcev socialnodemokratskega delavskega gibanja ne bo mogel iti.

Prvi socialnodemokratski shod v Idriji je bil po poročilu Antona Kristana v »Pod lipi« (1924, str. 30) 1. septembra 1895. Sklical ga je Urban Štrempfelj, poročala pa sta Kramaršič in Železnikar. Leta 1896 je bila po poročilu Melhiorja Čobala (v Družinskem koledarju 1913) ustanovljena podružnica Društva rudarjev za alpske dežele. Poznejša Unija avstrijskih rudarjev je bila ustanovljena leta 1904. Njena idrijska podružnica je bila ustanovljena leta 1906 ter je takoj štela več kakor 200 članov. Tej ustanovitvi in ustanovitvi politične organizacije je sledila go-

spodarska organizacija, Občno konsumno društvo v Idriji. Za to zadrugo je bil prvi pripravljalni sestanek 25. julija 1897, ustanovni občni zbor pa 27. februarja 1898. Ustanovitelji so bili: Simon Kavčič, Valentin Gliha, Anton Kogej in Urban Štrempfelj. Pod okriljem te zadruge je sledila leta 1900 ustanovitev Socialističnega ženskega društva »Veda«, kolesarskega društva »Sloga«, pevskega zbora itd. Leta 1900 je Fran Rinaldo izdal v imenu socialnodemokratske okrajne organizacije v Idriji prvi Žepni koledar za slovenske delavce za leto 1901. Ta koledar je izšel v Idriji še za leto 1902, 1903 in 1904. Nato se je preselil v Ljubljano, kjer so ga sprva izdajali Naši zapiski, zatem pa Delavska tiskovna družba v Ljubljani in drugi. Dne 4. avgusta 1903 je izšla prva številka idrijskega krajevnega socialnodemokratskega polmesečnika »Naprej!«, ki je izhajal v Idriji do leta 1908, zatem pa se je s preselitvijo Antona Kristana preselil v Ljubljano, kjer je izhajal do 18. junija 1911, ko se je obenem z »Rdečim praporom« združil v novi socialnodemokratski dnevnik »Zarjo«. Odgovorni urednik lista je bil Anton Kristan, izdajatelj pa Franc Rinaldo (od št. 11/I. pa je bil oboje Anton Kristan). Lastnik lista je bila Idrijska okrajna organizacija Jugoslovanske soc. dem. stranke, od 1909 pa Delavska tiskovna družba v Ljubljani. List je imel prva leta značilno geslo: »Vse za napredek slovenskega ljudstva«. Zaradi izdajanja tega lista je Jugoslovanska socialnodemokratska stranka oziroma njen izvrševalni odbor izključil iz članstva celotno idrijsko strankino okrajno organizacijo in še posebej Antona Kristana, češ da je bil list ustanovljen brez odobritve strankinega vodstva in da tudi konkurira strankinemu glasilu »Rdečemu praporu«. O sporu je razpravljal V. zbor JSDS, ki je bil v Ljubljani 7. in 8. decembra 1904. Sklenjeno je bilo, naj ga reši posebno razsodišče, v katero so idrijski sodrugi določili Antona Kristana, Ivana Kogejja in Ivana Štravsja. To razsodišče je izdalo 9. aprila 1905 posebno izjavo o poravnavi, po kateri je bila celotna izključitev preklicana in idrijska okrajna organizacija reaktivirana. »Naprej!« je bil priznan za lokalno glasilo idrijskih sodrugov ter se je obvezal, da bo vsepovsod

priporočal naročanje osrednjega strankinega glasila »Rdečega prapora«.

Leta 1905 je Anton Kristan ustanovil Prvo idrijsko čipkarsko zadrugo, ki je imela namen, združiti idrijske čipkarice ter jih osvoboditi od izkoriščanja po privatnih trgovcih, ki so izgotovljene čipke prav poceni odkupovali, a drago prodajali. Ta zadruga je imela po poročilu na II. rednem občnem zboru 9. junija 1907 konec leta 1906 162 zadružnic, je pa sčasoma združila 1500 idrijskih čipkaric.

Leta 1907 je bila ustanovljena pod uredništvom Antona Kristana knjižnica časopisa »Naprej!«, v kateri je izšlo 16 različnih socialističnih spisov. Od tega jih je izšlo v Idriji osem (leta 1907 dve in druga izdaja I. zvezka, leta 1908 pa 6 zvezkov). Med njimi je izšla leta 1908 tudi I. slovenska izdaja Marx-Engelsovega Komunističnega manifesta v prevodu Milana Jakliča. Prav tako je izšel v tej knjižnici Kautskega »Erfurtski program« v prevodu Antona Kristana. Leta 1907 je izšel v Idriji v založbi časopisa »Naprej!« tudi roman Hansa Kirchsteigerja »Pod spovednim pečatom« v prevodu Etbina Kristana itd.

Vse to smotrno, podrobno in temeljito delo seveda ni moglo ostati brez uspeha in sledov. Socialnodemokratski vpliv je bil v Idriji in okolici čedalje večji, tako v javnem življenju, pri rudniku, kakor tudi v komunalnih zadevah. Dne 24. februarja 1907 so bile v Idriji n. pr. volitve delegatov za občni zbor Bratovske skladnice v Idriji. Pri teh volitvah so dobili socialnodemokratski kandidati v severozahodni jami (Antonijeva čakalnica) od 221—260 glasov (klerikalci pa od 32 do 40 glasov), v jugovzhodni jami (čakalnica Barbare) od 101—102 glasova (klerikalci od 17 do 39), v tovarni od 53—55 glasov (klerikalci od 12 do 16 glasov) in na stavbnem oddelku 33 do 48 glasov (klerikalci 8 do 12 glasov). Za socialne demokrate je bilo oddanih 409 do 464 glasov, za klerikalce pa od 69 do 107 glasov.

Dne 14. maja 1907 — torej pred 50 leti — so bile v Avstriji prve volitve po novem zakonu o splošni, enaki, neposredni in tajni volilni pravici. Idrija je bila v volilnem okrožju sodnih okrajev Cerknica, Logatec, Idrija in Vrhnika. V celotnem volilnem okrožju je zmagal klerikalni kandidat Jože Gostinčar s 4731 glasovi, liberalni kandidat Ivan Gruden je dobil 1400 glasov, socialnodemokratski kandidat Josip Kopač pa 1137 glasov. V Idriji sami je Kopač dobil 524 glasov, Gruden 334, Jože Gostinčar pa 331 glasov. V Spodnji Idriji je bilo razmerje glasov po istem vrstnem redu 140, 47 in 177. V celotnem idrijskem volilnem okraju je dobil Kopač 767 glasov, Gruden 763, Gostinčar pa 1383 glasov. Kopač je dobil še v logaškem okraju 101 glas, v cerkniškem 171 (Rakek!),

v vrhniškem pa 144 glasov. Glavna Gostinčarjeva postojanka je bil vrhniški sodni okraj, kjer je dobil skupno 1932 glasov.

Dne 13. junija 1911 so bile drugič volitve v avstrijski državni zbor. To pot pa je dobil v volilnem okraju Vrhnika-Logatec-Idrija-Cerknica socialnodemokratski kandidat Anton Kristan 1355 glasov, torej za 218 več kakor štiri leta prej Josip Kopač. Liberalec Sicherl je dobil 1856 glasov, klerikalec Jože Gostinčar pa 4890. V Idriji sami je bilo razmerje glasov naslednje: Anton Kristan 663, Sicherl 201 in Jože Gostinčar 334 glasov, v Spodnji Idriji pa Anton Kristan 145, Sicherl 35, Gostinčar pa 226 glasov. V Idriji je dobil Kristan 128 glasov več kakor oba ostala kandidata skupaj, medtem ko sta štiri leta prej dobila ostala dva kandidata skupaj še 141 glasov več kakor Kopač. Od 1286 volivcev je v Idriji pri teh volitvah glasovalo 1223 volivcev, od tega pa je bilo 20 glasovnic praznih, 5 pa neveljavnih.

Leta 1911 so bile na Kranjskem tudi občinske volitve. V Idriji so bile 28. maja 1911. Pri teh volitvah so dobili socialnodemokratski kandidati v III. volilnem razredu 640, v II. 121 in v I. razredu 23 glasov. V drugem razredu je manjkalo 12 do 15 glasov, pa bi bili izvoljeni vsi socialnodemokratski kandidati tega volilnega razreda. Izvoljenih je bilo 10 socialnih demokratov, 1 obrtnik, ki je bil na socialnodemokratski in liberalni listi, 10 naprednjakov in 9 klerikalcev.

Županske volitve so bile 14. junija 1911 ob pol 9. uri zvečer. Vodil jih je bivši župan Josip Šepetavec. Navzočih je bilo vseh 30 odbornikov. Pri prvem glasovanju za župana so dobili: Šepetavec 11, Ivan Štravs 10, Anton Knap 9 glasov. Pri drugem glasovanju pa je dobil Ivan Štravs 14, Josip Šepetavec 11, Leopold Alič 2 glasova, 3 glasovi pa so bili prazni. Po tem glasovanju je bil Ivan Štravs proglašen za izvoljenega, ker je dobil nad polovico oddanih veljavnih glasov. V svojem govoru po izvolitvi je Štravs poudaril, da je njegova stranka nastopala vedno samostojno ter da ni nikogar prosila niti se z nikomer ni pogajala za podporo pri glasovanju. Župansko mesto sprejema, čeprav vé, da so zanj glasovali tudi nekateri klerikalni odborniki. Pred mestno hišo je čakalo do pol 11. ure, ko se je seja končala, vsaj 2000 ljudi, ki so novega župana burno pozdravljali. Štravs se jim je na kratko zahvalil. Za prva svetovalca sta bila izvoljena socialna demokrata Kokalj in Jazbar, drugi člani občinskega starešinstva pa so bili še Andrej Primožič, Franc Čuk, Josip Rupnik in Josip Kerševan.

Tako je bil v Idriji izvoljen prvi socialnodemokratski župan na Kranjskem in na Slovenskem sploh. Požrtvovalno delo je rodilo viden uspeh.

Ta socialistična občinska uprava pa je bila med prvo svetovno vojno razpuščena. O tem beremo v poročilu tajnika Izvrševalnega odbora Jugoslovanske socialnodemokratske stranke Josipa Petejana na X. strankinem zboru v Ljubljani (25. do 26. decembra 1917) tudi tole:

»Izključno je bilo, da bi mogli naši zastopniki sedeti skupaj in reševati naše narodne probleme (namreč v Narodnem svetu, op. pis.) z ljudmi in stranko (Slovensko ljudsko, op. pisca), ki je svoje pristaše pozivala na denuncianstvo in s tem prizadela nešteto nedolžnih žrtev med našim narodom, katerih žrtev sta bila tudi občinski svet v Idriji in župan, sodrug Štraus.«

Dalje beremo na drugem mestu v istem poročilu: »Ljubljanski sodrugji so med drugim... osebno z uspehom intervenirali proti zaukazanemu konfiniranju sodruga Štrausa v Oberhollabrunnu, proti razpustitvi idrijskega občinskega sveta itd.« (Za oboje glej tudi: Zgodovinski arhiv KPJ, tom V., Sociali-

stično gibanje v Sloveniji, 1869 do 1920, str. 301 in 303). O tem bi bilo treba posebej pisati in pregledati zadevne arhive in listine.

Ta prikaz razvoja Idrije v dveh desetletjih zaključujem z besedami, s katerimi je moj pokojni oče zaključil v »Pod lipi« 1924 svoj članek o socialistični Idriji pred dobrimi 25 leti. Napisal je:

»Prvi delavski župan v Sloveniji je bil izvoljen v socialistični Idriji, ki je v delavskem gibanju prednjačila. Delo požrtvovalnih Tinetov, Tomažev, Hanzeljnov in Urbanov je moralo roditi uspehe. Težavna potovanja Grablovica, Brozoviča, Kristanov in vseh onih, ki so zmrzovali ali pa se potili v poštnem vozu ali peš od Logatca po Zali do Štrausovega salona, da so mogli prinesiti novega bodrila delavski Idriji, so bila poplačana v socialistični Idriji v lepo prebujenem proletariatu, ki je vneto sprejete nauke socializma širil na Žirovsko, Cerkljansko in dalje...«

Lado Božič:

OTVORITEV ŠOLSKE SPLOŠNE IN ZOBNE AMBULANTE

8. septembra so odprli šolsko splošno in zobno ambulanto. Ob otvoritvi je imel predsednik občinskega ljudskega odbora tov. Lado Božič naslednji govor:

Tovariši in tovarišice, cenjeni gostje!

Dovolite, da vas ob tem skromnem, toda za naše zdravje, za naš življenjski standard, posebno pa za našo mladino vendarle zelo pomembnem dogodku in slavu v imenu občinskega ljudskega odbora, v imenu naše mladine in vsega prebivalstva ter v svojem imenu najiskrenejše in najtopleje pozdravim.

Zelo radostni smo in počaščeni se počutimo ob vašem prijaznem odzivu na naše vabilo, da prisostvujete otvoriti naše nove šolske splošne in zobne ambulante. Žal nam je, da ne moremo pozdraviti in stisniti roke prav vsem, ki so kakorkoli pripomogli k temu dogodku, vsem, ki so na ta ali oni način pomagali, da danes izročamo naši šolski mladini novo ustanovo, ki jo bo spremljala skozí vso šolsko dobo, skrbela za njeno zdravje in izročala naši družbi in njenemu življenju zdravo in krepko mladino.

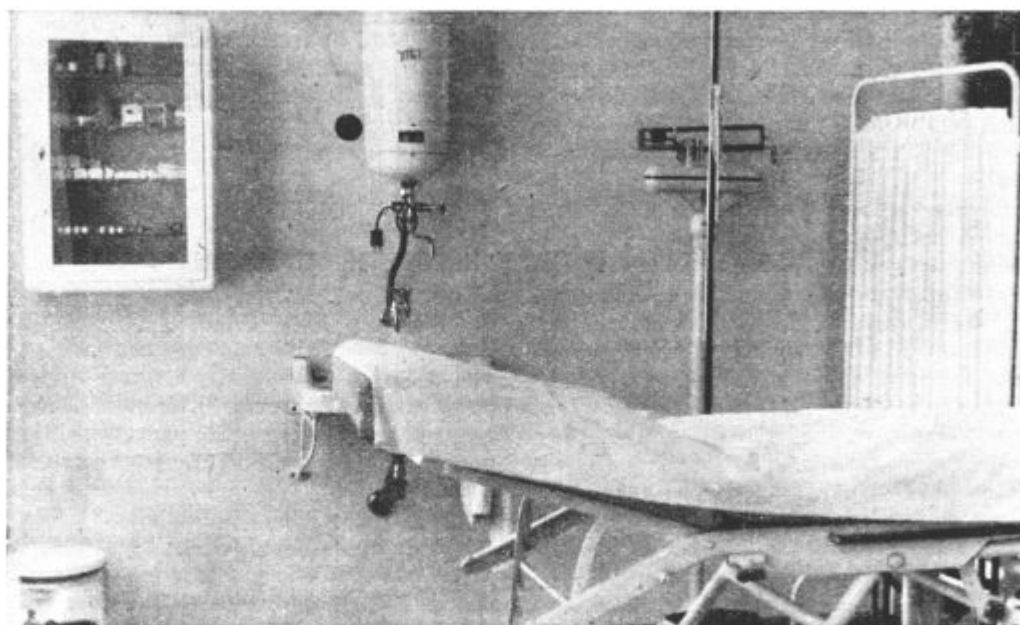
Naša prva zahvala gre, zaradi nujnih poslov zadržanemu sekretarju Sveta za zdravstvo LRS tov. Lojzetu Piškurju in nje-

govemu pomočniku dr. Ravnikarju, ki sta nam v svojem opravičilu tudi čestitala k današnjemu prazniku v naši kotlini. Oba sta imela in imata do naših zdravstvenih ustanov in do našega prizadevanja za poglobljene zdravstvene službe vedno polno razumevanja in sta nam nudila stalno in izdatno pomoč.

Dalje moram močno poudariti zahvalo, ki jo izrekam v imenu nas vseh tov. dr. Lunačkovi, šefu republiške zdravstvene šolske inšpekcije. Pristrčna zahvala ji gre za njeno vsestransko pomoč, nasvete in prizadevanja, kar vse nam je nudila od vsega početka naše zamisli o tej ustanovi, predvsem pa za pomoč, ki nam jo je prožila v organizaciji UNICEF, od katere smo prejeli pretežni del opreme za novo ambulanto.

Prav pristrčno zahvalo moram ob tej priliki izreči tov. dr. Kuraltovi, primariju šolske poliklinike v Ljubljani, za njeno razumevanje naših potreb po zdravstvenem kadru, ki jo je pokazala s tem, da se je odrekla svoji sodelavki tov. dr. Likarjevi, sedanji naši šefinji šolske ambulante. Ob tej zahvali ne morem tudi mimo širokega razumevanja za naše potrebe na zdravstvenem področju s strani tov. profesorja dr. Kanonija, ki je podprl našo zamisel in kadrovsko

Splošna šolska ambulanta

kombinacijo med našo bolnišnico za duševne bolezni in našo ambulanto. Zato tudi njemu lepa zahvala in priznanje.

Dalje se moramo oddolžiti z izrazi naše pristrčne zahvale vsem, ki so priskočili na pomoč v materialnem pogledu in nam omogočili uresničiti ustanovo šolske ambulante. Zlasti moram omeniti organizacijo UNICEF, ki nam je poklonila večino opreme in zdravstvenih pripomočkov v višini 290.000 din, medtem ko znaša dejanska vrednost vsega najmanj 5 krat toliko, t. j. vsaj 1.500.000 din, verjetno pa še več. K tej akciji za pridobitev te opreme gre naša zahvala razen že omenjene dr. Lunačkove tudi Republiškem svetu za zdravstvo, podpredsedniku OLO tov. Skoku, načelniku tajništva za zdravstvo okraja tov. Janku Peratu, šefu zdravstvenega odseka tov. dr. Lojzetu Rotu in vsem ostalim, ki so nas podpirali in nam pomagali.

Za denarno pomoč izrekamo zahvalo Okrajnemu zavodu za socialno zavarovanje v Gorici in njegovemu direktorju tov. Toneu Mozetiču, ki so nam nudili prvo in, upamo, ne zadnjo pomoč v višini 400.000 din. Iskrena hvala tudi za vso ostalo podporo. Prepričan sem, da s te strani ne bo izostala stalna pomoč za to našo preventivno ustanovo in bo le v korist nam vsem.

Tudi kolektiv Rudnika živega srebra ni mogel mimo te, prav za rudarske otroke pomembne ustanove, zato je prispeval 200.000 din. Prepričan pa sem, da ne bo ostal samo ob tej podpori in da bo s polnim razumevanjem in po svojih močeh prispeval še več, za kar vse mu izrekamo našo toplo zahvalo.

Dalje se moramo zahvaliti za pomoč, ki nam jo je nudil pri urejevanju nove ambulante šef zdravstvenega doma tov. dr. Hribernik, našemu prebivalstvu, ki je uporno vztrajalo že nekaj let na misli in zahtevi po zdravstveni ustanovi te vrste, in vsem drugim ustanovam, podjetjem in posameznikom, ki so kakorkoli sodelovali in pomagali pri uresničevanju te zamisli.

In končno moram omeniti še prizadevanje našega občinskega ljudskega odbora, ki je do sedaj vložil več kot 1.300.000 din za novo ustanovo in tako izvršil na zdravstvenem področju svoje pomembno delo.

Po tako široki akciji za novo zdravstveno ustanovo in ob taki obširni podpori praznujemo z veseljem in z velikim zadoščenjem današnji dan. Odprtje nove šolske ambulante dokazuje naše stvarne napore in prizadevanje za zdravje naših ljudi, v tem primeru naše mladine, in je izraz našega sistematičnega in nenehnega dela na polju zdravstvene zaščite, h kateremu smo pristopili v letošnjem letu in ki ga bo treba izvajati vsa bodoča leta.

Nova ustanova je posvečena skrbi za zdravje naše mladine in oblikovanju novega rodu. Toda ta skrb se ne kaže samo v tej ustanovi, saj smo razen nje dali v letošnjem letu močnejši poudarek zdravju mladine tudi z drugimi akcijami. V zdravstveno kolonijo v Piranu smo poslali 137 zdravstveno šibkih šolskih otrok, v kolonijo v Malinsko 25 predšolskih otrok, v kolonijo v Avstrijo 10 otrok, v kolonijah ZB je bilo 42 partizanskih sirot, na otoku Krku pa je taborilo še 65 mladih

tabornikov. Skupno si je letos krepilo zdravje 280 otrok in mladine in stroški za kolonije, brez kolonij ZB, so znašali več kot 2,200.000 din. Mislim, da je to velik uspeh in odločno prevladovanje skrbi za mladino.

Toda čeprav imamo danes pred očmi našo šolsko mladino in njeno novo ustanovo, mi dovolite, da se na kratko dotaknem še drugega prizadevanja za izboljšanje zdravja našega človeka. Skoro nevidno in neslišno teče mimo nas letošnje leto, ki smo ga namenili našem zdravstvu. Menim, da je prav tako, da brez velikega hrupa in besed vodimo akcije, ki nam dejansko pripomorejo k izboljšanju naše zdravstvene službe in zdravstvenega stanja naših občanov. Tako beležimo letos že nekatere večje in zelo pomembne zdravstvene akcije in zdravstvene pridobitve. Izvedli smo široko akcijo zdravstvenih pregledov vseh delavcev in nameščencev v našem rudniku, imeli smo zdravstveno razstavo, nekaj predavanj, zdravniške preglede vseh šol in učencev prvih razredov, nabavili smo nov rentgenski aparat v Zdravstvenem domu, odprli bolnišnico za duševne bolezni, v prihodnjih dneh pa se bo začela obsežna akcija zdravniških pregledov vseh naših žena.

Marsikaj pa je še v načrtu in odvisno od naših materialnih možnosti.

Tudi na zdravstveni kader ne moremo pozabiti. Z novo bolnišnico za duševne bolezni smo dobili na naše področje dva zdravnika, uspelo nam je dobiti zobozdravnika, še eno magistro farmacije, večje število srednjega in višjega medicinskega kadra. Veliko skrb posvečamo tudi mlademu zdravstvenemu kadru. Tako štipendiramo zdravnika stažista,

ki bo nastopil prihodnje leto, 3 študente medicine, 2 študentki za višji medicinski sestri, 2 na srednji zobotehnični šoli, 2 na šoli za farmacevtske pomočnike in 13 bolničarjev za potrebe bolnišnice za duševne bolezni. Skupaj torej 23 bodočih zdravstvenih delavcev.

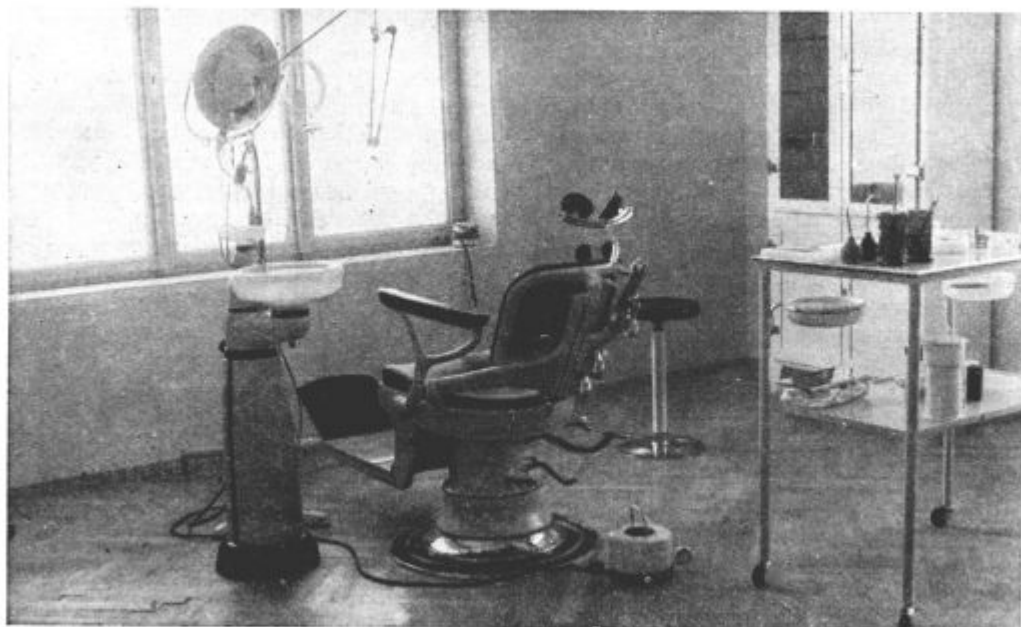
Menim, da je naša skrb na zdravstvenem področju kompleksna, stvarna in široka. Izraža se v težnji in skrbi za nove zdravstvene ustanove, za utrditev in razširitev obstoječih, za izkušene kadre, za mlade kadre in v posebnih akcijah za izboljšanje zdravstvenega stanja našega prebivalstva od dojenčkov do najstarejših.

Ne bi dejal, da smo že veliko napravili in dosegli velike uspehe. Do tega je še dolga in naporna pot. Je pa tu začetek, ki je dovolj soliden in krepak, naša pot jasna in pravilna, čeprav nas čaka še veliko dela, da bomo dosegli zadovoljivo zdravstveno stanje med našimi delovnimi ljudmi.

Z odločno voljo, trdim in zavestnim delom, upoštevajoč naše zmožnosti, pa je mogoče napredovati in dosegati sistematične uspehe. Vse to je odvisno od našega zdravstvenega kadra in od nas vseh.

Danes pa stojimo pred vrati naše nove ustanove, ki je namenjena šolski mladini.

Nimam niti namena niti strokovne sposobnosti, da bi govoril o konkretnih nalogah te mlade ustanove. Vendar naj izrazim ob tej priložnosti to, kar mislim, da pričakujemo od te ustanove. Vanjo gledamo, kako vstopa naša mladina in kako odhaja iz nje s polnim zaupanjem v svoje zdravje in zdravo rast. V nji gledamo naše zdravstvene kadre, kako s polnim materinskim srcem in

Šolska zobna ambulanta

polno mero ljubezni pregledujejo to našo mlado rast, to cvetje našega naroda, kako nenehno bdijo nad njegovim zdravjem, nad zdravjem vsakega posameznika, kako s prizadevnostjo in sleherno nitko svoje biti delajo, skrbijo in vračajo novo zdravje v mlada telesa in jim zagotavljajo vsestranski zdrav in pravičen razvoj.

Tako zremo na vlogo nove ustanove in to od nje pričakujemo.

Tako zaupanje naj velja prvi šefinji naše šolske splošne ambulante, ki že po svojih prvih korakih v tej ustanovi, po svojih prvih akcijah in v prvih začetkih dela to zaupanje tudi zasluži. Zato mi dovolite, da tov. dr. Likarjevi, ko vam jo predstavljam in pozdravljam v naši sredi, želim iskreno dobrodošlico in obilo uspehov in plodnega dela na novem službenem mestu. Prepričani smo, da jo bo mladina vzljubila in videla in čutila v njej človeka, ki ji posveča vse svoje znanje, skrb in ljubezen.

Prav tako gledamo tudi na delo našega že dosedanejšega šefa zobne ambulante tov. Srečka Novaka, katerega naša mladež že prav dobro pozna in mu izraža svoje otroško zaupanje in priznanje.

Inž. Albin Koželj:

O PROBLEMIH RUDNIKA ŽIVEGA SREBRA IDRIJA

O problemih rudnika smo že večkrat brali, oziroma govorili na raznih sestankih v podjetju, pa tudi izven njega. Vendar smo jih obravnavali doslej v nepovezani obliki, največkrat smo jih tudi premalo obrazložili. Zato sem se odločil, da bom opisal v poljudni obliki bistvene probleme rudnika, seveda predvsem one tehnične narave.

Najprej nekaj o rudnih rezervah in o raziskovanih rudi. V tesni zvezi s tem je življenjska doba rudnika, o kateri se mnogo ugiba in se objavljajo različna mnenja. V nadaljnjem bi hotel podati utemeljitve, po katerih bo mogoče vsaj približno presoditi njegovo življenjsko dobo.

Ne bom podrobneje pisal o tem, kako je rudišče nastalo. Omenim naj le, da so geološko-tektonske razmere izredno komplicirane in so posamezna rudna telesa razvejana in oblikovana tako, da ni mogoče iskati nikakih zakonov ali smernic, po katerih bi bilo mogoče ugotavljati orudjenja v kameninah, ki sestavljajo rudišče. Danes odkopavamo okoli 32 takih rudnih teles. V njihovem območju

Ob tej priložnosti, ko prenašamo posle mladinskega zdravstva s področja naših dosedanjih zdravnikov na nove, moram izreči našo lepo zahvalo in priznanje zdravnikoma tov. dr. Hriberniku in dr. Novaku, ki sta doslej kljub svoji veliki obremenjenosti vlagala polno skrb in ljubezen tudi naši mladini, jo sprejemala in zdravila s polnim čutom človeške in očetovske odgovornosti.

No, s tem nočem reči, da naj vzameta slovo od naše mladine. Ne, skrb za zdravje mladine je vaša skrb, posebno pa vsega zdravstvenega kadra. Neke meje tu ni in je ne sme biti. Nova šolska ambulanta je del našega zdravstvenega doma. Zato se stekajo vanj vse niti, ki naj jih trdno povezuje skupno delo predvsem vseh zdravnikov. To mora biti, če hočemo doseči, kar želimo: zdravo bodočo rast in krepko novo pokolenje. Složno delo in polno medsebojno razumevanje našega razvoja v splošnem in na zdravstvenem področju posebej nam je porok za doseg novih humanih ciljev.

Tako odpiram in izročam svojemu namenu našo novo zdravstveno ustanovo, šolsko splošno in zobno ambulanto, in ji želim, da bi uspešno opravljala svoje poslanstvo v korist naši mladini.

raziskujemo dalje in odkrivamo še vedno stranske veje, odcepe in deloma tudi glavna rudna telesa v različnih globinah. V rudnih telesih, ki jih odkopavamo, lahko sorazmerno natanko ocenimo količino rude in tudi količino živega srebra v njej. Lahko trdim, da bo mogoče vzdrževati proizvodnjo iz njih še kako desetletje. Pri tem pa odkrivamo od leta do leta nove veje in odcepe rudnih teles, tako da nam rudne zaloge ostajajo skoraj na isti višini ali se celo večajo kljub rednemu izkoriščanju. Ako upoštevamo tudi zaloge, ki jih v območju teh rudnih teles še nismo odkrili, pač pa domnevamo, da obstajajo, moramo podaljšati življenjsko dobo rudnika še za desetletje.

Kaj pa delo za odkrivanje nadaljnjih rudnih zalog v bližnji okolici idrijskega rudišča? O tem se mnogo ugiba in govori. Zato na tem mestu kratko pojasnilo. Raziskujemo od leta 1948 dalje s tehničnimi pripomočki, ki so za regionalne raziskave najprimernejši. Po proučitvi geološko-stratigrafsko-tektonskih razmer območja rudišča in bližnje oko-

lice je bilo mogoče najti smeri, v katerih bi še lahko nastopalo orudenje. V teh smereh smo sistematično raziskovali z globinskim vrtnanjem. Ugotovili smo strukturo plasti, nismo pa dosegli nikakih pozitivnih rezultatov v zvezi z orudanjem. Malo je torej verjetno, da bi nastopala ruda v večjih količinah izven meja rudišča, ki ga odkopavamo. Po vrtnanju bomo predele, kjer je orudenje vendarle verjetno, raziskali še z jamskim sledenjem, ker je s tem dana večja možnost, da naletimo na slučajno orudenost. Poudaril sem že, da verjetno ne bomo odkrili rudnih zalog, ki bi podaljšale življenjsko dobo rudnika za stoletja, te rezerve bodo verjetno le tolikšne, da bomo, skupno z onimi v rudišču samem, podaljšali življenjsko dobo za nekaj let.

Ako dodam še orudene predele pod »Pronotom«, kjer so bili prvi rudarski odkopi in so izkoriščali le najboljše rudo, slabšo (za tedanje čase) pa opuščali, bi lahko ocenili življenjsko dobo rudnika na nekaj desetletij obratovanja s polno zmogljivostjo. Nadalje pa bo proizvodnja rude polagoma padala in bo rudnik životaril še nekaj let.

Pri rudnih zalogah je bistvenega pomena količina živega srebra v rudi. Ne bom navaljal števil, le na kratko omenjam, da bo vsebina živega srebra v rudi počasi padala, vendar ne bo dosegla meje nerentabilnosti podjetja pod dvema pogojema. Prvi je ta, da ostane cena živega srebra na približno taki višini, kot je danes, a drugi, da bodo vse skozi odkopavali rudarsko pravilno, brez pretiranega izkoriščanja vsebinsko boljših delov rudišča.

Postopno padanje količine živega srebra v rudi nas privede do problema, kako predelavati tako rudo najbolj gospodarno. Da bi, kljub nižji vsebini živega srebra v rudi, ostala letna proizvodnja živega srebra povprečno na enaki višini, je potrebno:

1. Zvišati zmogljivost žgalnice.

2. Izboljšati izkoristek predelovalnih peči in kondenzacijskega sistema. Menim, da je pri preureditvi žgalnice važno načelo, izboljšati najprej izkoristek, nato pa šele povečati zmogljivost ali vsaj izvesti oboje hkrati. Sedanji izkoristek presipalnih peči je še nekaako zadovoljiv, kljub temu da so tudi te peči že tehnično zastarele. Nikakor pa ne zadovoljuje izkoristek jaškastih peči, ki je po vrednosti daleč za sodobnimi. Perspektivno rešitev tega problema sem obdelal že v letih 1951—1952 v elaboratu »Desetletni perspektivni plan razvoja podjetja« po naslednjih vidikih: Presipalne Čermak-Spirekove peči naj bi obratovale še naprej. Povečati in urediti je potrebno le kondenzacijsko površino. Na mestu jaškastih pa naj bi namestili rotacijske peči s povečano zmogljivostjo, vendar

v mejah zmogljivosti jame. Kolikor pa bi ekonomičnost obratovanja rotacijskih peči bistveno preseгла ono presipalnih, naj bi postopoma odpravili tudi te in jih nadomestili z rotacijskimi.

Po načrtu bi morala rotacijska peč obratovati že v letu 1955. Tako bi bilo še mogoče obdržati proizvodnjo živega srebra na povprečni količini zadnjih let pred letom 1956. Peč ni bila dobavljena predvsem zaradi finančnih ovir. Pogodba za dobavo iz Zahodne Nemčije je bila v tehničnem pogledu urejena že v jeseni l. 1954. Nismo pa uspeli dobiti posojilo; lastna sredstva podjetja pa so bila premajhna. Tako smo izgubili tri dragocena leta, ker kaže, da bodo rotacijsko peč dobavili in namestili šele v začetku leta 1959. Proizvodnja živega srebra se je v teh letih znižala za okoli 100 ton letno.

Predhodno sem poudaril važnost izkoristka žgalnice živega srebra. Da pa ga je mogoče natančno evidentirati, nadzorovati in s tehničnimi postopki izboljšati, je nujno, da poznamo pravo vsebino živega srebra v rudi, ki jo predelujemo. Sama analiza vzorca rude je v mejah dopustnega odstopanja, pač pa je problematično vzorčevanje rude. Pri pregledu povprečnih letnih rezultatov za 10 let nazaj opazimo naslednje: če je ugotovljena povprečna vsebina rude visoka, je izkoristek nizek, in obratno. S študijem ugotovimo, da so tehnično taka odstopanja nepravilna. Zaradi tega se pojavi problem vzorčevanja rude, ki jo predelujemo. Od ročnega načina vzorčevanja smo prešli na avtomatski način, obenem pa delno uredili tudi vprašanje količine rudnega vzorca. Pri nadaljnjem razvijanju takega načina vzorčevanja bo potrebno še veliko pažnje in dodatnega študija, če hočemo ugotoviti pravo vsebino kovine v rudi, kar je prvi pogoj za uspešen nadzor nad pravilnim delovanjem peči.

Večji problem, toda manj važen za tehnološki proces pridobivanja živega srebra, pa je vzorčevanje rudnih teles v jami. Tako vzorčevanje in analiziranje je potrebno, da spoznamo količino živega srebra v rudi pred odkopavanjem. Zaradi izredne nepravilnosti oblik rudnih teles in tudi neenakomerne porazdelitve živega srebra v rudi po posameznih predelih rudišča je tako vzorčevanje vezano na posebna jamska dela, ki so izredno draga. Tu nastopi vprašanje ekonomičnosti dobivanja vzorcev v primerjavi z važnostjo podatkov, ki bi jih na ta način dobili. Vprašanje takega analiziranja še študiramo.

Problem, ki se pojavlja skozi vso dobo kontinuiranega dela rudnika živega srebra v Idriji, so poklicna obolenja rudarjev, to je zastrupitve s hlapi živega srebra. Nevarni mesti za taka obolenja pri podjetju sta pred-

vsem jama in topilnica. Jama je nevarna zato, ker nastopa v nekaterih kamninah živo srebro v samorodnem stanju. Ker izhlapeva že pri normalni temperaturi, je v takem območju zrak okužen. Čim več je na takem mestu samorodnega živega srebra, čim višja je temperatura, tem večja je koncentracija hlapov v zraku. Meja škodljivosti je mednarodno določena in sicer 0.1 mg v 1 m³ zraka. Živosrebrni hlapi prodirajo v človeško telo z vdihavanjem pa tudi skozi kožo. Obolenja so lahko akutna ali kronična. Ker menim, da je potrebno seznaniti tiste, ki žive v območju idrijskega rudnika, z znaki obolenja, jih bom na kratko navedel.

Prvi znak je močno vnetje sluznice dlesni in sluznice ustne votline, ki je včasih v zvezi z močnim slinjenjem. Bolnik težko uživa suho hrano. Zobje postanejo majavi in začno pri ponovnih obolenjih izpadati. Po ponovnih akutnih obolenjih nastopijo okvare centralnega živčnega sistema, ki se kažejo v duševnih motnjah. Nadalje nastopi splošna oboletost, izčrpanost ter tresenje. Bolnik občuti bolečine po sklepih in mišicah. Kronična obolenja nastopijo po večkratnih zastrupitvah in njih posledice so, razen že prej omenjenih, še motnje v spanju, površnost v mišljenju in pozabljivost. Zaradi pravočasne zdravniške oskrbe imamo v Idriji skoraj izključno le akutna obolenja.

V topilnici oziroma žgalnici smo uvedli mnogo ukrepov za zaščito topilničarjev, kar se izraža v stalnem padanju števila obolelih oseb. Bolj problematična pa je zaščita rudarja v jami. Zaradi težjega fizičnega dela in večje razgibanosti pri njem nam ni uspelo

dobiti primernih pripomočkov, ki naj bi osamili rudarja od hlapov Hg v zraku. Obolenja so se večala in zaradi tega smo popolnoma prenehali z odkopavanjem »srebrnega skrilavca«. Na deloviščih, za katera je nujno potrebno, da jih izdelamo do »srebrnega skrilavca«, pa zaposlujeemo rudarje le 6 ur dnevno in jih menjavamo, glede na količino živega srebra v hribini, na vsake 3 do 4 dni. Razen tega zračimo taka delovišča s cevnimi ventilatorji. Uspeh je le delen. Zato študiramo možnosti popolne izolacije rudarja od jamskega strupenega zraka. Najnovejši dihalni aparati so vezani na cevovode stisnjene zraka, ki ga rudar vdihava po predhodni filtraciji. Take aparate bomo nabavili in jih preizkusili. Kolikor bodo preizkusi uspeli, bomo uvedli tak način dela na vsa zastrupljena mesta. Predele hribine s samorodnim živim srebrom, v katerih smo začasno opustili odkopavanje, pa bomo izkoriščali s posebno odkopno metodo, pri kateri bo treba upoštevati predvsem hitro napredovanje in primereno zračenje odkopov. Problem takega načina odkopavanja trenutno še ni pereč, vendar že vršimo potrebne idejne študije, tako da bo mogoče pravočasno pričeti s praktičnimi preizkusi.

Opisal sem nekaj bistvenih primerov problematike pri rudniku živega srebra. Rešujemo pa še mnoge druge. Najbolj pereč problem pa je pomanjkanje strokovnih delavcev za temeljit študij in reševanje vseh teh vprašanj. Predvsem občuti podjetje pri tehničnem delu pomanjkanje inženirskega osebja. Zato je nujno, da se uredi vprašanje višjih strokovnih delavcev pri našem podjetju.

Lado Božič:

V NOVO OBDOBJE NAŠE OBČINE

Dne 1. septembra letos je poteklo dve leti, ko so bile formirane komune, katere so polni dve leti vodili začasni ljudski odbori, sestavljeni iz odbornikov prejšnjih občin. To dvoletno obdobje naših komun označujemo kot fazo utrjevanja komunalnega sistema, kot dobo, v kateri smo spravili v življenje načela družbenega upravljanja v vsej širini in globini. Zaključna bilanca dvoletnega življenja in dela komun, občinskih ljudskih odborov in vseh oblik organov družbenega upravljanja v občini je dala pozitivne rezultate. Namen je bil dosežen v celoti, temeljni komun postavljeni, družbeno upravljanje je pognalo zdrave in uspešne korenine. Dvoletna doba je bila dovolj dolga šola tudi za zdravo rast našega človeka, ki je spoznal vse vrline

novoga komunalnega sistema, se ga oklenil, ga izpopolnjeval in z njim zrastel. Zato se danes naš človek zaveda, da ni več možen povratek v preživele oblike prejšnjega dela in življenja, in teži dalje po začrtani poti, zahteva sam, kakor tudi naš razvoj, nadaljnjo višjo in kvalitetnejšo fazo komunalnega sistema.

Za prehod v to dobo pa je bilo treba izvesti velike in obsežne priprave in izvesti končno tudi volitve v nove ljudske odbore in samo konstituiranje novega ljudskega odbora.

Prve priprave je moral izvršiti sam ljudski odbor. Na svoji seji dne 2. septembra je spremenil in dopolnil, na podlagi novega zakona o spremembah in dopolnitvah zakona

o ureditvi občin in okrajev, statut občine Idrija. Sprememba je bila v tem, da je občinski ljudski odbor sestavljen sedaj iz dveh domov, in sicer iz občinskega zbora in zbora proizvajalcev. Druga sprememba in dopolnitev se je nanašala na določitev števila članov obeh zborov. Tako je ljudski odbor sklenil, da bo imel ljudski odbor v bodoče v občinskem zboru 31 odbornikov, v zboru proizvajalcev pa 25 odbornikov. Skupaj naj bi bodoči odbor štel 56 odbornikov ali 13 več kot dose-danji.

Upoštevajoč, da ima občina 12.912 prebivalcev, od katerih je 8.816 volivcev, bi prišlo na enega odbornika v občinski zbor 416 prebivalcev in 284 volivcev. Ti števili bi bili po našem mnenju primerni za uspešen stik in delo odbornika s svojimi volivci in prebivalci.

V pogledu števila odbornikov v zboru proizvajalcev predpisuje zvezni zakon, da v občinskem ljudskem odboru zbor proizvajalcev ne sme imeti manj članov kot tri četrtine in ne več kot toliko članov, kolikor je odbornikov občinskega zbora. Upoštevajoč, da bodo v občinski zbor lahko izvoljeni tudi proizvajalci, je ostal ljudski odbor pri najnižjem in po zakonu dopustnem številu članov za zbor proizvajalcev.

Razdelitev odbornikov zbora proizvajalcev na prvo skupino (industrija, trgovina in obrt) in drugo skupino (kmetijstvo) je izvedla okrajna volilna komisija na podlagi bruto produkta obeh skupin, ki je bil ustvarjen na področju občine v letu 1956. Bruto produkt, ki ga je v lanskem letu ustvarilo naše celotno občinsko gospodarstvo, znaša 4 milijarde 96 milijonov dinarjev:

Prva skupina je ustvarila 3 milijarde 534 milijonov, druga pa 562 milijonov dinarjev. Na tej osnovi je okrajna volilna komisija določila, da odpade od skupnega števila 25 članov zbora proizvajalcev na prvo skupino 22 mest, na drugo pa 3 mesta. Skupno število proizvajalcev v prvi skupini je 2154, v drugi pa 1982. Tako pade na 101 proizvajalca v prvi skupini 1 odbornik, v drugi skupini pa na 634 proizvajalcev 1 odbornik. Tako razdelitev je narekoval ustvarjeni bruto produkt v eni in drugi skupini. Iz podatkov je razvidno, da nam daje naše kmetijstvo še zelo nizek bruto produkt.

Nadaljnja priprava za nove volitve, ki jo je moral izvesti občinski ljudski odbor, je bila določitev števila volilnih enot, v katerih naj bi volivci volili in izvolili določeno število ljudskih odbornikov. Upoštevajoč število prebivalcev in število volivcev na enega odbornika, je sklenil ljudski odbor, da se celotna občina razdeli na 20 volilnih enot za volitve v občinski zbor in na 15 volilnih enot za volitve v zbor proizvajalcev. Za volitve v

zbor proizvajalcev je bilo določenih 12 volilnih enot za prvo in 3 volilne enote za drugo skupino. Od skupnega števila volilnih enot za občinski zbor je odpadlo 9 enot na področje mesta in 11 na podeželje. Tako naj bi mesto izvolilo 14 odbornikov, podeželje pa 17. V dveh volilnih enotah za občinski zbor naj bi izvolili po 3 odbornike, v sedmih po dva in v enajstih po 1 odbornika. Za zbor proizvajalcev pa naj bi izvolila ena volilna enota 4 odbornike, 2 po 3 odbornike, 3 po 2 odbornika in 6 volilnih enot po 1 odbornika. Obsega posameznih volilnih enot ne bom navajal, ker je bil objavljen na občinskih oglasnih deskah. V volilnih pripravah je imenoval občinski ljudski odbor komisijo za potrjevanje volilnih imenikov in komisijo za sestavo volilnih imenikov za volitve v zbor proizvajalcev v vseh podjetjih, kjer je zaposleno manj kot 20 delavcev in nameščencev.

Še eno važno novost za občino je prinesel zakon o volitvah in odpoklicu ljudskih odbornikov: postavitve občinskih volilnih komisij, ki so jih imenovala okrajne volilne komisije. Naloge te komisije so bile: izvršiti vse tehnične priprave za volitve v občinske ljudske odbore, imenovanje volilnih odborov, potrjevanje kandidatov ter ugotavljanje in razglasevanje volilnih rezultatov volitev v občinske ljudske odbore.

Končno pa je ljudski odbor sklenil, da se skličejo na področju občine zbori volivcev v času od 8. do 20. septembra. Osnovna naloga zborov volivcev je bila, izbrati kandidate za novi ljudski odbor. Tako je ljudski odbor izvršil vse zakonite priprave za nove volitve.

Prešli smo nato v drugo fazo priprav, v katerih so imeli odločilno besedo volivci. Za občinski zbor je bilo treba izvesti 22 zborov volivcev, za zbor proizvajalcev pa 21, skupno torej 43 zborov volivcev. Vsa dejavnost okoli zborov volivcev, predvsem zagotovitev številne udeležbe, je prešla v skrb Socialistične zveze delovnih ljudi in ostalih političnih organizacij. Stari ljudski odborniki pa naj bi poročali na zborih volivcev ali pa na predvolilnih masovnih sestankih o dosedanjem delu ljudskega odbora, o uspehih in neuspehih, o rasti naše komune.

Zaradi kratkega časa, ki je bil na razpolago za zборе volivcev, so bili masovni sestanki SZDL le v mestu, na podeželju pa sestanki z aktivni vseh organizacij. V mestu sta bila dva masovna sestanka, in sicer za prvi in drugi rajon SZDL. Po udeležbi je odlično uspel sestanek v prvem rajonu, saj je bila dvorana SZDL nabito polna (udeležba okrog 150 ljudi), medtem ko je bila udeležba v drugem rajonu le pičila (okrog 60 prisotnih). Razprava pa je bila živahnejša v drugem rajonu kot v prvem rajonu, kjer je dejansko

sploh ni bilo. Dokaj živahna je bila razprava na sestankih aktivov. Predmet diskusije so bili vsakodnevni problemi, ki najbolj žulijo naše ljudi, tako komunalna vprašanja, obrt, prosveta, šolstvo, trgovina, gostinstvo.

Razen sestankov SZDL moramo omeniti tudi masovni sestanek žena, ki ga je sklicalo društvo žena »Štefka Majnik«, in masovno zborovanje mladine, ki ga je organiziral občinski komite LMS. Oba sestanka sta bila že po izvedenih zborih volivcev. Udeležba na obeh sestankih je bila odlična in dvorana SZDL nabito polna. Po sestankih SZDL in aktivov smo pristopili k pripravam zborov volivcev. Začeli smo z njimi 10. septembra in končali 28. septembra. Zbori volivcev so bili po volilnih enotah in ne po organizacijah SZDL. Tako sta v mestu samo dve organizaciji SZDL, volilnih enot pa je bilo devet. Na podeželju pa se v glavnem krijejo volilne enote z organizacijami SZDL. Le v Čekovniku in Zavratacu, ki nista bila samostojni volilni enoti, sta bila zbori volivcev zaradi oddaljenosti od sedežev volilnih enot.

Od skupnih 22 zborov volivcev za občinski zbor je bilo sklepčnih ob prvem sklicanju 13, osem zborov volivcev je bilo sklicanih po dvakrat in eden celo štirikrat. Zakon dooloča, da mora biti navzočih na zborih volivcev vsaj 10 % volivcev oziroma najmanj 50 volivcev. Prvi odstotek se nanaša na volilne enote, kjer je vpisanih nad 500 volivcev, druga številka pa na volilne enote, kjer je pod 500 volivcev.

Dokaj slaba udeležba je bila v mestu samem. Od devetih zborov volivcev je bilo ob prvem sklicanju sklepčnih le 5 zborov, trije so bili sklicani dvakrat in eden celo štirikrat. Dvakrat so bili sklicani zbori volivcev v drugi volilni enoti, ki je obsegala Srebrničevo ulico, Vojskarsko ulico in Ulico Vinka Mohoriča; v šesti volilni enoti, ki je obsegala: del Študentovske ulice, Ulice IX. Korpusa, Nikolaja Pirnata ulico in Wolfovo stopnišče ter v sedmi volilni enoti: Partizanska ulica, Triglavska ulica in Kovačev rovt. Štirikrat pa je bil sklican zbor volivcev v peti volilni enoti, ki zajema Tomšičevo, Gradnikovo in Vojkovo ulico.

Na podeželju je bilo sklepčnih na prvi sklic osem zborov volivcev, pet pa jih je bilo na drugi poziv. Po dvakrat so bili sklicani zbori volivcev: v Doleh, Spodnji Idriji, Kanomlji, Ledinah in Šebreljah.

Vzroki nesklepčnosti zborov so bili kaj različni in mnogoštevilni: od slabe organizacije do nerazumevanja volivcev. Konkretne vzroke za vsak posamezen zbor volivcev morajo ugotoviti posamezne organizacije SZDL in sprejeti sklepe za bodoče delo.

Od skupnega števila volivcev za občinski zbor se je zborov volivcev udeležilo le 1066

volivcev ali komaj 12 %. Na 15 zborih volivcev je bila udeležba od 50 do 60 volilcev, na petih zborih volivcev od 60 do 80 in na dveh do 110 volivcev.

Po posameznih volilnih enotah je bila udeležba volivcev na sklepčnih zborih naslednja:

I. Mesto

V. E.	prebivalcev	volivcev	udeležba
I.	571	390	56
II.	1250	654	106
III.	715	545	57
IV.	510	402	58
V.	485	382	110
VI.	915	603	68
VII.	376	256	51
VIII.	414	281	52
IX.	470	366	58

II. Podeželje

V. E.	prebivalcev	volivcev	udeležba
X.	689	443	59
XI.	1138	744	76
XII.	541	342	52
XIII.	485	283	51
XIV.	1092	811	76
XV.	600	380	54
XVI.	423	276	60
XVII.	706	494	53
XVIII.	804	510	65
XIX.	409	307	52
XX.	506	347	52
Skupaj	12.912	8816	1066

Udeležba, kot vidimo, je bila zelo slaba in je skoraj v vseh primerih komaj dosegla zakonito predpisano število udeležencev. V nekaterih primerih pa se je bilo treba poslužiti, zaradi zagotovitve udeležbe, dokaj neprijetnih in za naše razmere kaj čudnih in neresnih prijemov in oblik dela.

Bolje so uspeli po udeležbi zbori volivcev za občinski zbor proizvajalcev. V skupini industrije, trgovine in obrti je bilo 12 zborov volivcev. Sklepčnih ob prvem sklicu je bilo deset, ob drugem sklicanju eden, medtem ko zbor volivcev v volilni enoti privatnih obrtnikov ni bil sklepčen niti ob drugem sklicanju in je bilo treba postaviti kandidaturu na osnovi liste proizvajalcev. Nesklepčen je bil zbor ob prvem sklicanju tudi v deveti volilni enoti (Komunala), prvi zbor volivcev v volilni enoti trgovine in gostinstva pa je bil zaradi nepravilnosti razveljavljen in ga je bilo treba ponoviti.

V kmetijski skupini je bilo devet zborov volivcev. Ob prvem sklicanju je bilo sklepčnih pet zborov, štirje pa šele ob drugem sklicanju. Prvi zbori volivcev so propadli v KZ Godovič, Spodnja Idrija, Šebrelje in Ledine.

Udeležbo na sklepčnih zborih volivcev za zbor proizvajalcev nam kaže naslednja razpredelnica.

I. skupina industrije, trgovine in obrti

V. E.	udeležencev	
	volivcev	zborov
I. Jašek Borba	321	119
II. Jašek Delo	306	152
III. Topilnica	187	92
IV. Delavnice	126	78
V. Ostali obrati	94	45
VI. Tov. pohištva	121	92
VII. Gozdna uprava	368	265
VIII. G. P. Zidgrad	168	113
IX. Komunala	89	68
X. Ostali	128	62
XI. Trg. in gost.	130	53
XII. Obrtniki	116	—
Skupaj	2154	1141

II. skupina kmetijstva

Zbor volivcev	volivcev	udeležencev
KZ Ledine	252	56
KZ Vojsko	163	50
KZ Godovič	128	52
KZ Dole	236	59
KZ Črni vrh	248	55
KZ Šebrelje	150	73
KZ Otalež	318	55
KZ Spod. Idrija	280	58
KZ Idrija	207	—
Skupaj	1982	458

Skupna udeležba na zborih volivcev v prvi skupini je bila 52 %, v drugi pa 23 %. Zbor volivcev v KZ Idrija ni bil sklepčen.

Z udeležbo volivcev na zborih za zbor proizvajalcev tudi ne moremo biti zadovoljni, ker bi lahko bila večja. Zbori so bili v večji meri med delovnim časom ali pa med izmenami. Delno bi lahko zapisali krivdo za nizko udeležbo samo slabemu štetju onih, ki so zbere vodili. Ti so v mnogih primerih le na oko ocenjevali udeležbo, niso se pa potrudili, da bi navzoče prešteli. Udeležba je bila na nekaterih zborih veliko večja, kakor jo navajajo zapisniki zborov volivcev.

Slaba udeležba na zborih volivcev, ki so jih sklicali organi kmetijskih zadrug, pa gre najbolj na račun nepoučenosti in nevednosti. Letos so bili tudi na vasi dvojni zbori volivcev. Zakaj to, tega ni zadrušnikom najbrže nihče povedal, ali vsaj ne v dovoljni meri in dovolj jasno.

Osnovni nosilci organizacije in propagande za zbere volivcev so bile naše politične organizacije, samoupravni organi v gospodarskih organizacijah in družbeni organi v kmetijskih zadrugah. Če ocenjujemo delo teh ob prikazu o poteku zborov volivcev, potem pridemo do žalostnih zaključkov: premajhna ali nikakršna dejavnost vseh teh činiteljev kot celote. Če je celotno breme dela slonelo v vsej občini samo na nekaterih in na prste seštetih političnih delavcih, potem ne moremo pričakovati boljših rezultatov. Zato so bili zbori volivcev, posebno še tam, kjer so jih sklicali po dvakrat in večkrat, čisto formalnega značaja. Šlo je v glavnem za to, da dosežemo formalno predpisano udeležbo, pa naj jo dosežemo na ta ali oni način.

Na zborih volivcev bi morali sodelovati tudi ljudski odborniki. Sodelovanje teh pa je bilo zelo majhno ali pa ga v pretežni večini ni bilo. Od 41 ljudskih odbornikov je pomagalo pri delu le 8 ljudskih odbornikov, drugih pa ni bilo čuti. Vzrok? Morda nepoznanje problematike v občini? Tega ne bi mogli potrditi. Sodelovanje v občinskem odboru, ki je trajalo polnih pet let, široke obravnave vseh panog našega občinskega dela in življenja na sejah, razmnoženi referati in material, poročila o delu ljudskega odbora za zadnji dve leti v »Idrijskih razgledih«, članki o naši perspektivi, so dali dovolj vpogleda. Vse to bi se dalo dobro izkoristiti z malo dobre volje. Za zbere volivcev bi zadoščalo kratko osnovno poročilo ljudskega odbornika o splošnih problemih, uspehih in pomanjkljivostih ter o konkretnih problemih občine in posameznih volilnih enot. Primerov take dobre volje s strani odbornikov pa je bilo premalo in žal še vedno prevladuje mnenje: prišel bo tovariš z občine, pa bo vse v redu.

Težišče dela in vsebine zborov volivcev pa naj bi bilo v razpravi v široki obravnavi problemov, nalog, uspehov in v pojasnjevanju stvari, v dajanju predlogov za bodoče delo.

Take vsebine naši zbori volivcev niso imeli. Za bodoče naj ostanejo v spominu kot primer, kakšni zbori volivcev ne smejo biti in temeljita šola nam vsem, da bomo gledali na zbere volivcev z vsebinskimi in ne samo s formalnimi očmi.

Druga naloga zborov volivcev je bila, da izberejo in določijo kandidate za volitve v občinski ljudski odbor.

S tem delom so začele naše politične organizacije, predvsem SZDL, naša najmočnejša politična organizacija, ki ima polno pravico, da postavi svoje kandidate in se zanje bori na volitvah. Prve predloge so pretresali aktivni organizacij, v mestu samem pa tudi masovni sestanki SZDL. Končno in odločilno besedo pa so izrekli sami zbori volivcev. Izbira sama je potekala na dovolj široki osnovi in zato ni mogoče reči, da je bilo vse že pripravljeno z vrha. Vse premalo resno pa smo ocenjevali posamezne kandidate. Zadovoljili smo se prepogosto z enostavno utemeljitvijo: saj ga vsi poznate. Ocene niso bile kritične in stvarne: kakšen je osebni lik kandidata, kakšne so njegove politične in strokovne sposobnosti, kaj je do sedaj nudil naši družbi, kje in s kakšnim uspehom dela, ali je priljubljen med ljudmi (pri tem je izločiti osebne simpatije in antipatije, ki nastopajo ob reševanju raznih osebnih vprašanj), kakšen je njegov trud in kakšne uspehe ima pri delu.

Pri določanju kandidatov je povsod odločalo načelo, da naj kandidira še enkrat toliko kandidatov, kolikor jih bo izvoljenih. Na ta način je bila zagotovljena najširša demokracija pri volitvah. Vsak volivec je imel priložnost izbirati in izbrati po svoji oceni najboljšega kandidata.

Tako je v občinski zbor za 31 mest kandidiralo: 14 delavcev, 16 kmetov, 20 uslužbencev, 6 gospodinj, 2 upokojenca in 8 direktorjev. Med kandidati je bilo 12 žena. Članov ZKS je bilo med kandidati 37 in 29 članov SZDL. Po starostnem sestavu pa je bilo: 14 kandidatov starih do 30 let, 45 kandidatov starih od 30 do 50 let in 7 kandidatov starih nad 50 let.

Med kandidati za zbor proizvajalcev pa je bilo: 26 delavcev, 9 kmetov, 14 uslužbencev, 2 obrtnika in 4 direktorji. Ženskih kandidatov je bilo samo dvoje. Članov ZKS je bilo 31 in 24 članov SZDL. Po starosti je bilo stanje naslednje: 12 kandidatov starih do 30 let, 38 kandidatov starih od 30 do 50 let in 5 kandidatov starih nad 50 let.

Z izvolitvijo kandidatov za občinski ljudski odbor po zborih volivcev so bile končane predvolilne priprave. Časa pa je bilo še dovolj tako za volivce, da premislijo, koga bodo volili, kot za množične organizacije, da naredijo vse, da bodo izvoljeni najboljši kandidati. V to več kot dvajsetdnevno dobo sta padli le predvolilni zborovanji žena in mladine. Sestankov sindikalnih podružnic, ki so bili zamišljeni, pa ni bilo, čisto z izgovori, da imajo dovolj volitev. Tako smo mirno čakali, da nastopi 20. oktober in da izvršimo svojo državljansko dolžnost.

Napočilo je jutro 20. oktobra. Mesto je prebudila budnica sindikalne godbe, za njo

pa se je oglasil zvočnik. Zastave so plapolale raz hiš, nastopil je velik praznik. Vse mirno in dostojanstveno. Državljeni bodo pristopili k volilnim skrinjicam, glasovali in s tem izvršili svojo veliko državljansko dolžnost.

Vse tehnične priprave so bile pravočasno in odlično izvedene. To je zasluga občinske volilne komisije in volilnih odborov. Vsa volišča so bila lepo urejena in okrašena.

Ura je sedem. Volivci že pristopajo. Kmalu po osmi uri prisopihajo kurir z volišča na Kovačevem rovtu, kjer so volitve že zaključili in volišče zaprli. Vsaki dve uri so prihajali kurirji s poročili na sedež občinske volilne komisije. Nепrestano narašča število volivcev, ki so že glasovali. Opoldne je volila že ogromna večina, popoldne bodo prihajali le še zamudniki, proti večeru pa čez dan odsotni in zadnji omahljivci, če se bodo odločili.

Na vseh voliščih in v vseh krajih vlada svečano in resno razpoloženje, ki ga ne moti niti najmanjša stvar.

Od 16. ure dalje se že zapirajo volišča. Volilna komisija pregleduje dokumente z volišč in ugotavlja rezultate.

Ura je 19. Zapirajo se še zadnja volišča. Volilni odbori zaključujejo svoje delo. Avtomobili so vžgali svoje motorje in kurirji so odšli na podeželje po volilni material. Kmalu po 21. se vrne zadnji in prinese material iz najoddaljenejših volišč Šebrelje, Masore, Krnice, Gor. Kanomlja.

Komisija hiti z urejevanjem materiala, ugotavljanjem rezultatov in ob 3. uri ponoči zaključi svoje glavno delo.

Prvi del volitev je končan in odborniki za občinski zbor so izvoljeni.

Poglejmo sedaj, kakšen je bil potek volitev v številnih.

Vseh volivcev v naši občini, kakor smo že navedli, je 8816. Od tega skupnega števila je ženskih volivcev 4904 ali 55,6 %, moških pa 3912 ali 44,4 %, to se pravi, da prevladujejo v naši občini žene, saj jih je med volivci 992 več kot moških.

Na volišče je prišlo in volilo 7435 volivcev ali 84,3 % skupnega števila volivcev. Med mestnimi volilnimi enotami se je najbolj izkazala sedma volilna enota, ki obsega: Partizansko in Triglavsko ulico ter Kovačev rovt. V tej volilni enoti je glasovalo 92,2 % vseh vpisanih volivcev. Takoj za njo sledi četrta volilna enota: Kapetana Mihevcva in Rudarska ulica, v kateri je glasovalo 91,8 % volivcev. Kot tretjo najboljšo volilno enoto v mestu omenjamo še šesto: Del Studentovske ulice, Ulica IX. Korpusa, Ulica Nikolaja Pirnata, Wolfovo stopnišče, Gortanova ulica, Ulica zmage, Za gradom in Del Prelovčeve ulice, kjer je glasovalo 89,7 %. Najnižji odstotek

tek vseh volivcev ima v mestu peta volilna enota: Tomšičeva, Gradnikova in Vojkova ulica, ki znaša 85,3 %.

Druge volilne enote imajo udeležbo med najvišjim in najnižjim odstotkom, ki pa je vsekakor zadovoljiva.

Med podeželskimi volilnimi enotami se je najslabše odrezala volilna enota Šebrelje. Tam je glasovalo 73,3 % volivcev. Tej sledijo Krnice s 73,6 % volilnih udeležencev in obe Kanomlji s 74,7 %. Nič kaj zadovoljivo se niso odrezali tudi v Godoviču (76 %) in v Otaležu (79,2 %). Najvišjo udeležbo pa beležijo Dole (88,3 %), Spodnja Idrija (87,8 %) in Zadlog (84,2 %). Druge podeželske volilne enote pa beležijo udeležbo med 80,4 % in 82,5 %.

Na volišče ni torej prišlo 1381 ali 15,7 % volivcev. Vzrokov za tak visok odstotek odsotnosti pri volitvah je več. Pred vsemi je bolezen, zelo obsežna epidemija gripe, sledijo odsotni iz Kraja, starost, služenje kadrovskega roka in neuresničene želje, kar velja predvsem za nekatere podeželske volilne enote.

Največji odstotek volivcev, ki niso volili, beležijo Šebrelje in sicer 26,7 % ali več kot eno četrtno. Njim sledijo Krnice 26,4 %, Kanomlja 25,3 %, Godovič 24 % in Otalež 21 %. Takoj za njimi so tudi Ledine z 19,6 %, Vojsko s 17,6 %, Črni vrh s 17,5 %. Najnižji odstotek odsotnosti med podeželskimi volilnimi enotami beležijo Dole in sicer 11,7 %, sledi Spodnja Idrija z 12,2 % in Zadlog s 15,8 %.

Od skupnega števila volivcev, ki niso volili, pa odpade 993 ali 72 % na upravičeno odsotne. Od skupnega števila vpisanih volivcev pa znaša odstotek upravičeno odsotnih 4,5 %. Najvišji odstotek upravičeno odsotnih ima Godovič 18 %, sledijo mu Krnice 17,4 % in peta mestna volilna enota 14,1 %. Najnižji odstotek upravičeno odsotnih pa je v Šebreljah 5,9 %. V drugih volilnih enotah pa se giblje odstotek v sredi med obema mejama.

Upravičeno odsotnim sledijo neupravičeno odsotni. Le-teh je bilo v vsej občini 388 ali 18 % vseh volivcev, ki niso prišli na volišče, ali 4,4 % vseh vpisanih volivcev. Največ neupravičeno odsotnih izkazuje volilna enota v Šebreljah in sicer 20,8 % vseh vpisanih volivcev. Šebreljam sledijo Ledine—Vrsnik s 13,2 % in Kanomlja z 12,1 % neupravičeno odsotnih volivcev. Večji odstotek neupravičeno odsotnih beležijo tudi Krnice 9,1 %, Otalež 6 %, Godovič 6 % in Črni vrh 5 %. Deset volilnih enot beleži neupravičeni odstotek od 0,5 do 3,7 %, le štiri mestne volilne enote, VI., VII., VIII. in IX. so brez neupravičeno odsotnih, za kar jim gre vse priznanje.

Vzrok visokemu odstotku neupravičeno odsotnih v volilni enoti Šebrelje bo najbrže neuresničena želja po elektrifikaciji

vasi. Razprava o tem ne spada v okvir te analize. Vzroki v Kanomlji so v pretežni meri v nevednosti, v Krnicah zmeda, ki jo je povzročil neodgovorni človek, Ledine pa gre do po svoji tradicionalni poti naprej.

Osnovni vzrok je v nedelavnosti političnih organizacij.

Zanimiv je tudi pogled na one, ki niso volili. Od skupnega števila 1381 odpade na moške 591, na žene pa 790 volivcev. V primeri z vpisanimi moškimi in ženskimi volivci znašajo odstotki 15 in 16,1 %. Najvišji odstotek moških, ki niso volili, je v Krnicah 28,6 %, sledi Kanomlja 25 %, Godovič 24,2 %, Šebrelje 23,3 % in Otalež 20,8 %. Kmalu za temi so tudi Ledine 19,6 %, Vojsko 17,6 %, Črni vrh 17,5 % in Zadlog 15,8 %. Ostale volilne enote beležijo od 7,8 % do 14,7 % od vpisanih moških volivcev, ki niso volili. Najnižji odstotek ima sedma volilna enota v mestu.

Od vpisanih ženskih volivcev je bil največji odstotek žena, ki niso prišle na volišče, v Šebreljah in sicer 29,2 %, sledi Kanomlja 25,5 %, Krnice 24,8 %, Godovič 23,8 %, dalje pa še Ledine in Otalež 20,7 %, Vojsko 18,7 %, Črni vrh 17,4 %, peta mestna volilna enota 16,8 %, Zadlog 15,7 %, tretja in prva volilna enota mesta 15,3 in 15,1 %. Najnižji odstotek ima sedma volilna enota 1 % in četrta mestna 7,7 %. Druge enote se gibljejo med 7,7 % in 15,1 %. Neveljavnih glasovnic je bilo 451 ali 6,1 % od skupnega števila volivcev. Najvišji odstotek, 11,3 neveljavnih glasovnic, je bil v sedmi mestni volilni enoti. Sledijo: Črni vrh 10,3, Šebrelje 10,2 %, druga volilna enota v mestu 9,4, Godovič 7,7 % in peta volilna enota s 7,1 %. Najmanj neveljavnih glasovnic je bilo na Vojskem in sicer 1,4 %. V vseh drugih volilnih enotah se giblje odstotek od 1,4 do 7,1 %. Razen vzrokov, ki jih ne navajamo in ki so razumljivi, bi omenili le neznanje in slabo inštruktažo, ki so jo nudili volilni odbori. Naslednja tabela nam kaže izid volitev po socialni strukturi v primerjavi s kandidati, odstotkom in socialno strukturo vsega občinskega zbora:

Zaposlenost	Štev. kandidatov	Izvoljenih	%	Struktura zbora
Delavci	14	3	21	9,7
Kmetje	16	8	50	25,8
Uslužbenci	20	11	55	35,5
Direktorji	8	6	75	19,3
Gospodinje	6	—	—	—
Upokojenci	3	3	100	9,7
S k u p a j :	66	31	—	100

V občinskem zboru močno prevladujejo uslužbenci s 35,5 %. Če pa k njim dodamo še direktorje, ki so dejansko tudi uslužbenci, naraste ta odstotek na 54,8. To se pravi, da je v občinskem zboru nad polovica uslužbencev. Uslužbencem sledijo kmetje, medtem ko so delavci daleč zadaj, prav tam tudi upokojenci, gospodinje so popolnoma izpadle. Razen gospodinj je kandidiralo še drugih 6 žena, skupaj torej 12, izvoljena je bila le ena ali 8 % in to v deveti volilni enoti, kjer sta kandidirali dve ženi.

Od 37 kandidatov članov ZKS je bilo izvoljenih 15 ali 41 %. Starostni sestav kandidatov in izvoljenih pa je naslednji:

Starost	Kandidatov		Izvoljenih	%
20—30 let	14	5		35,7
30—50 let	45	20		44,4
nad 50 let	7	6		85,7
Skupaj	66	31		—

Boljši pregled po starosti izvoljenih odbornikov nam pokaže naslednja razporeditva:

Starost	Izvoljenih
20—25 let	1
25—30	4
30—40	3
40—50	17
50—60	5
60—70	1
Skupaj	31

V občinskem zboru prevladujejo odborniki v starosti od 40 do 50 let; po številu jih je 17 ali 54,8 %. Skupna starost vseh odbornikov v občinskem zboru znaša 1329 let, povprečna starost prejšnjega občinskega ljudskega obora je znašala 44 let in 7 mesecev. Primerjava nam kaže, da je sicer padla povprečna starost odbornikov v občinskem zboru, vendar pomladitev še ni taka, kot bi bilo zaželeno.

Nadaljnje važno vprašanje je vprašanje žena, njihovih kandidatki in izvolitev. Od skupnega števila volivcev-žena, ki znaša 4904, je volilo 4113 žena ali 83,9 %. Volilo pa ni 790 žena ali 16,1 % žena volivcev. Poglejmo sedaj tehnično in računsko potek volitev po volilnih enotah, kjer so kandidirale žene.

V drugi volilni enoti je kandidirala ena žena. V tej volilni enoti je vseh volivcev 654, od teh 354 ali 54 % žena. Volilo pa je na tem volišču 565 volivcev in od teh 310 žena ali

54 %. Žena kandidat pa je dobila 209 glasov. Po tem računu ni volila žene 101 ženska volivka. Zadnji izvoljeni kandidat je dobil 246 glasov. Za izvolitev žene ne bi bilo torej potrebnih niti vseh 101 ženskih glasov.

V tretji volilni enoti je kandidirala ena žena. V tej volilni enoti je 545 volivcev, od teh 313 žena ali 57 %. Volilo je 472 volivcev, od teh 265 žena ali 56 %. Za ženo je bilo oddanih 154 glasov. Razlika torej znaša 111 ženskih glasov. Zadnji izvoljeni kandidat v tej volilni enoti pa je dobil 200 glasov. Tudi tu bi zadostovala le polovica razlike.

Situacija v četrti volilni enoti je naslednja: Volivcev 402, število žena 221 ali 56 %. Volilo je 369 volivcev, od teh 204 žena ali 52 %. Žena je dobila 138 glasov, izvoljeni kandidat pa 213 glasov. Vsi ženski volivci za ženskega kandidata — ponovno poudarjam: računsko — pa bi bil izvoljen!

Peta volilna enota. Volivcev 382, od teh 214 žena ali 56 %. Volilo je 326 volivcev, od teh 178 ali 52 % žena. Ženski kandidat je dobil 97 glasov, izvoljeni moški pa 206 glasov.

Šesta volilna enota. Volivcev 603, od teh 352 ali 58 % žena. Volilo je 541 volivcev, od tega 316 žena ali 58 %. Zadnji izvoljeni kandidat je dobil 287 glasov, ženski kandidat pa 253 glasov.

Enajsta volilna enota (Črni vrh). Vpisanih volivcev 744, od teh 432 ali 58 % žena. Volilo je 614 volivcev, od teh 357 ali 57 %. Zadnji izvoljeni kandidat je dobil 330 glasov, ženski kandidat pa 173 glasov.

Štirinajsta volilna enota (Sp. Idrija). Vpisanih volivcev 811, od teh 429 ali 53 % žena. Volilo je 712 volivcev, od teh žena 363 ali 52 %. Zadnji izvoljeni kandidat je dobil 373 glasov, žena pa 239 glasov.

V osemnajsti volilni enoti Otalež sta kandidirali dve ženi. Vseh volivcev je 510, od teh 270 žena ali 52 %. Volilo je 404 volivcev, od teh 215 žena ali 53 %. Izvoljena moška kandidata sta dobila 329 in 222 glasov, ženska kandidata pa 74 in 138 glasov.

Nazadnje še 20. volilna enota Vojsko, kjer je kandidirala ena žena. Vseh volivcev je 347, od teh 203 ali 58 % žena. Volilo je 286 volivcev, od teh 185 ali 57 % žena. Moški, ki je bil izvoljen, je dobil 117 glasov, žena kandidat pa 21 glasov.

Zaključki ženskega problema? Žene imajo absolutno številčno premoč v občini in na posameznih volilnih enotah!

Poglejmo še novo izvoljene odbornike v občinski zbor in koliko so prejeli glasov od števila vpisanih volivcev, ki so volili:

V. E.	Izvoljen	Število volivcev	Volilo	Dobil glasov	% voliv.	% glasov.
I.	Poljanec Srečko Božič Lado	389	337	186 185	47,6 47,6	54,9 54,9
II.	Velikonja Lado Čar Ignacij Podobnik Maks	654	565	356 283 246	54,4 43,3 37,6	64,1 50,— 43,5
III.	Kenda Jože Šebenik Mirko	545	472	206 200	37,8 36,7	43,6 42,2
IV.	Tratnik Mirko	402	369	213	53	57,7
V.	Markš Jože	382	326	206	53,9	63,2
VI.	Skok Franc Hlača Ivan	603	541	312 287	51,7 47,6	57,7 53
VII.	Troha Anton	256	236	123	48	52,1
VIII.	Vončina Ignacij	281	249	125	44,5	50,2
IX.	Šraj Mihaela	366	321	149	40,7	46,4
X.	Govekar Ignacij Gantar Jakob	443	391	298 119	67,3 26,9	76,2 30,4
XI.	Lampe Filip Lampe Ivan	744	614	364 330	48,9 44,4	59,3 53,7
XII.	Benčina Franc	342	238	167	48,8	70,2
XIII.	Žgavec Janko	283	215	100	35,3	46,5
XIV.	Sever Franc Vidmar Franc Filipič Vladimir	811	712	494 413 373	60,9 50,9 46	69,4 58 52,4
XV.	Gnezda Franc	380	284	185	48,7	65,1
XVI.	Likar Franc	276	203	97	35,1	47,8
XVII.	Brence Franc Likar Franc	494	397	286 181	57,9 36,6	72,— 45,6
XVIII.	Kofol Jože Bevk Gabrijel	510	404	329 222	64,5 43,5	81,4 55
XIX.	Brezovšek Ciril	307	225	123	40,1	54,7
XX.	Likar Srečko	347	286	117	33,7	40,9

26. oktobra so bile volitve v občinski zbor proizvajalcev za prvo skupino. Volitve so potekale lepo in v redu. V rudniku so začeli voliti že ob štirih zjutraj. Delo na manjših voliščih je bilo zaključeno že v dopoldanskih urah. V glavnem so volilni odbori zaključili svoje delo v popoldanskih urah, le nekaj volišč je moralo biti odprtih do predpisane ure, ker so bili delavci na terenskih delih izven občine.

Rezultati volitev so bili naslednji:

V dvanajstih volilnih enotah je vpisanih 2154 volivcev proizvajalcev. Od teh je 1796 moških in 358 žena. Volilo je vsega 1942 volivcev ali 90,2 %. Najboljše udeležbe so bile v volilnih enotah: trgovine in gostinstva, kjer je volilo 96,9 % volivcev, v jašku Delo 95,1 %, v volilni enoti prometa 94,6 %. Naj-

slabša udeležba je bila v volilni enoti privatnih obrtnikov, kjer je volilo le 42,2 % vpisanih volivcev. Tej volilni enoti sledi Tovarna pohištva »22. julij«, kjer je volilo 87,6 % in v Zidgradu 89,3 %. Ostale volilne enote izkazujejo nad 90 % volilne udeležbe.

Problematična je torej skupina privatnih obrtnikov. Vzroki slabe udeležbe so v glavnem razkropljenost malih obrtnikov po naših hribih in grapah, starost, nevednost, oddaljenost od edinega volišča v mestu in stroški, ki so s tem v zvezi (več volišč zaradi majhnega števila obrtnikov na podeželju ni bilo mogoče organizirati), dejstvo, da so podeželski obrtniki tudi člani KZ in tam vpisani v volilne imenike in so zaradi tega povečini volili v kmetijski skupini in končno slabo politično delo pododbora obrtne zbornice in vaških političnih organizacij.

Vsega skupaj ni volilo v prvi skupini 212 volivcev ali 9,8 %. Največji izpad je bil, razumljivo, v obrtniški skupini, kjer ni volilo 57,8 % volivcev, v tovarni povištva 12,4 % in pri Zidgradu 10,7 %. Sledijo še volilne enote: peta rudniška (ostali) 8,5 %, topilnica 8 %, Borba 6,2 %, najnižji odstotek pa je beležila volilna enota trgovine 3,1 %. Druge volilne enote so v teh skrajnih mejah.

Glavni vzrok odsotnosti pri volitvah je bila bolezen. Od skupnega števila volivcev, ki niso volili, je bilo 176 moških in 36 žena. V odnosu do vpisanih moških volivcev znaša odsotnost 9,8 %, žena pa 10,1 %. Odsotnost moških je bila najmočnejša pri obrtnikih 66,7 %, v Zidgradu 11,1 % in v peti rudniški volilni enoti 11 %. Najmanj pa v volilni enoti prometa 4,3 %. Pri ženah je bila največja odsotnost spet v obrtniški volilni enoti 31 %, v volilni enoti Borba 25 % in Gozdna uprava 22 %. V štirih volilnih enotah sploh ni ženskih volivcev, v ostalih pa je število zelo majhno, zato pa je odstotek takoj velik, kar je treba upoštevati.

Vseh upravičeno odsotnih je bilo 146 ali 6,8 % v odnosu do volilnih upravičencev. Upravičena odsotnost je bila največja v Tovarni povištva 12,4 %, pri Zidgradu 8,4 % in v peti rudniški volilni enoti 8,5 %, najmanj pa pri obrtnikih 4,3 %.

Neopravičeno odsotnih je bilo 66 ali 3,1 % v primerjavi z vsemi vpisanimi volivci. Največje število neopravičeno odsotnih volivcev beležijo obrtniki in sicer 62 ali 53,4 % vseh volivcev obrtnikov, vpisanih v volilnem imeniku. Dva neopravičeno odsotna sta bila pri Zidgradu, po eden v trgovini in v jašku Borba.

Vseh neveljavnih glasovnic je bilo 55 ali 2,8 %. Največ neveljavnih glasovnic ima volilna enota Tovarne povištva in sicer 5,7 %, obrtniki 4,1 % in Gozdna uprava 8,6 %. Neveljavnih glasovnic ni bilo v volilni enoti prometa in v peti rudniški volilni enoti.

Naslednjega dne so bile še volitve v zbor proizvajalcev kmetijske skupine. Te volitve so potekale najslabše, ker so bile tudi najslabše pripravljene. Sami upravni odbori KZ in politične organizacije na podeželju niso storili vsega, kar bi morali, da bi bile volitve jasne združnikom in s tem tudi udeležba večja. Kmetijska skupina je imela tri volilne enote, v katerih je vpisanih 1982 volilnih upravičencev. Od teh je 768 mož in 1214 žena. Volilo je vsega 1418 volilnih upravičencev ali 71,5 %, volilo torej ni 564 ali 28,5 %. Najnižja volilna udeležba je bila v 4. volilni enoti, ki obsega KZ Sp. Idrija, Otalež in Šebrelje, in je znašala 66,7 %. V ostalih dveh pa je znašala 73,8 in 75,2 %. Odsotnost je torej znašala 33,3 % v zadrugah Sp. Idrija, Otalež in Šebrelje, 26,2 % v volil-

ni enoti KZ Vojsko, Idrija ter Ledine in 24,8 % v volilni enoti KZ Črni vrh, Godovič in Dole.

Zadružnikov mož ni volilo 271 ali 35,3 % vpisanih volivcev in 393 ali 32,4 % vpisanih žena volivk. Najmočnejšo odsotnost mož beležimo v zadrugah Črni vrh, Godovič in Dole, kjer znaša 57,9 % vseh mož volivcev, 29,5 % v KZ Spodnja Idrija, Otalež in Šebrelje ter 16,5 % v ostalih treh KZ. Med ženami volivkami je najvišji odstotek odsotnih v KZ Sp. Idrija, Otalež in Šebrelje in znaša 35,9 %. V ostalih dveh pa 31,2 % (Idrija, Vojsko in Ledine) in 29,3 %.

Upravičeno odsotnih je bilo v kmetijski skupini 264 ali 11,3 % vseh volivcev. Največji odstotek ima volilna enota KZ Idrija, Vojsko in Ledine 17,3 %, sledi volilna enota Sp. Idrija, Otalež in Šebrelje s 13 %, ostala volilna enota pa z 9,6 %.

Neopravičeno odsotnih je bilo 300 volivcev ali 15,1 % volivcev. Prednjači volilna enota KZ Sp. Idrija, Otalež in Šebrelje s 23,3 %, volilna enota Črni vrh, Godovič in Dole s 15,2 % in tretja z 8,8 %. Neveljavnih glasovnic je bilo v vseh treh enotah 42 ali 3 %.

Za volitve v zbor proizvajalcev je bilo vpisanih v volilne imenike skupno 4136 volivcev. Od tega 2564 mož in 1572 žena. Volilo je torej 3360 volivcev ali 81,2 %. Od volivcev-proizvajalcev ni volilo 447 mož ali 17,4 % in 429 volivcev-proizvajalk ali 27,3 %, to je skupaj 776 volivcev ali 18,8 %. Upravičeno je bilo odsotnih 416 ali 9,9 %, neopravičeno pa 366 ali 8,8 %. Neveljavnih glasov je bilo v celoti 97 ali 2,9 %.

Socialni sestav kandidatov in izvoljenih v zbor proizvajalcev je naslednji:

Zaposlitev	Število kandidat.	Izvoljenih	%	Struktura zbora
Delavci	26	12	46,2	48
Kmetje	9	3	33	12
Uslužbenci	14	6	42,8	24
Direktorji	4	3	75	12
Obrtniki	2	1	50	4
Skupaj:	55	25		100

V zboru proizvajalcev sta kandidirali tudi dve ženi, izvoljena pa je bila ena. Med kandidati je bilo 30 članov ZKS, izvoljenih pa je 14.

Starostni sestav kandidatov in izvoljenih je naslednji:

Starost	Število kandidatov	Izvoljenih	%
do 30 let	12	4	33,3
od 30—50 let	38	17	44,7
nad 50 let	5	4	80
Skupaj:	55	25	—

V zboru torej prevladujejo delavci z 48 %, sledijo uslužbenci z direktorji 36 %, kmetje in obrtniki. Po starostnem sestavu pa je odločilna starost od 30 do 50 let, za njo pa mladina do 30 let.

Podrobnejši starostni sestav izvoljenih kaže naslednjo sliko:

Starost	Izvoljeni	Struktura zboru
20—25	1	4
25—30	3	12
30—40	6	24
40—50	11	44
nad 50	4	16
Skupaj	25	100

Tu pa vidimo, da je težišče na starosti od 40 do 50 let. Sledijo pa mlajši letniki. Skupna starost doma proizvajalcev je 1008 let, povprečna pa 40 let.

V zbor proizvajalcev so bili izvoljeni:

Vol. enota	Priimek in ime	Število volivcev	Volilo	Dobil glasov	% volivcev	% glasov
I.	Bevk Vinko	306	291	222	72,5	76,3
	Mohorič Srečko			148	48,4	50,9
	Strnad Anton			145	48,3	49,8
II.	Velikajne Ignac st.	321	301	153	47,7	50,8
	Čuk Zori			147	45,8	48,8
	Božič Jože			121	37,7	40,2
III.	Šulin ing. Miloš	187	172	131	70,1	76,2
	Lukan Janko			83	44,4	48,3
IV.	Lazar Ciril	126	119	93	73,8	78,2
	Močnik Ludvik			53	42,1	44,5
V.	Lapajne Julij	94	86	66	70,2	76,7
VI.	Lipušček Milovan	121	106	59	48,8	55,7
VII.	Kordiš ing. Franjo	368	337	249	67,7	73,9
	Blaj Silvi			194	52,7	57,6
	Podobnik Viljem			192	52,6	57,4
	Rupnik Srečko			149	40,5	44,2
VIII.	Čelik Egidij	168	150	114	67,9	76
	Dolenc Janez			69	46,6	46
IX.	Kogej Tonica	89	84	52	58,4	61,9
X.	Gantar Franc	128	124	81	63,3	65,3
XI.	Babuder Milan	130	123	66	50,8	53,7
XII.	Vončina Jožef	116	49	34	29,3	69,4
XIII.	Rupnik Ivan	612	460	177	28,9	38,4
XIV.	Slabe Feliks	748	449	191	25,5	38,3
XV.	Kosmač Franc	622	459	296	47,6	64,5

Take so bile torej priprave za volitve in taki so rezultati izvršenih volitev. Pomanjkljivosti so bile predvsem v pripravah in so nam v pouk in v nalogo, da se bomo za bodoče volitve bolje pripravili.

V splošnem pa smo lahko zadovoljni. Dana je bila široka možnost izbire v postavlja-

nju kandidatov, dovolj je bilo časa za pre-mišljevanje in za odločitev volivcev, dovoljna je bila izbira pri volitvah.

Naloga novoizvoljenih odbornikov je, da ne zapravijo zaupanja, ki so jim ga volivci izkazali na volitvah 20., 26. in 27. oktobra 1957.

TO IN ONO IZ STARE IDRİJE

Idrijska dolina je znana borih štiri sto petdeset let, dobo torej, kar daje svetu zaklade svoje zemlje. V novejših časih je znana tudi po svojem političnem in kulturnem vrenju in kipenju, le malokdo poseže pa tudi nazaj v dobo pred odkritjem rudnika, v one čase, ki so nam pravzaprav nedostopni, ko kraj še ni imel svojega današnjega imena, ko še ni bil poseljen, oziroma če je bil, pa ni znano, kdo so bili njegovi prebivalci.

Za nas je važno vprašanje, kdo je prvi bival v idrijski dolini in kdo je dal naši reki ime Idrija. Iz tega imena bi pravzaprav morali sklepati na obrežne prebivalce. Toda nejasen je pogled nazaj, vse pokriva temna odeja preteklosti. Karkoli bi dejali, vse bi bilo samo ugibanje, kajti zgodovina molči o naših krajih in o njegovih prebivalcih pa tudi jezikovna znanost nam ne zna razložiti izvora imena Idrija, ki je dala pozneje ime tudi kraju.

Samo eno je najbrž gotovo, da ni ime slovenskega izvora. Razne izpeljave iz besede vidra v vidrga (vidrčan) in podobno ne drže, če tudi je bilo v reki res mnogo vider še v novejših časih in bi se kraj po njih moral imenovati Vidrija. Slovenci smo se naselili v teh krajih komaj v sedmem stoletju in smo prevzeli tudi imena rek, ki so ostala od prejšnjih prebivalcev. Če bi reko imenovali Slovenci, bi pomenilo, da nobeno drugo ljudstvo ni poznalo te reke in, kar je glavno, pri današnji znanosti bi ime lahko pošteno razložili, kaj pomeni. Toda to ne drži. Rimljani so prav gotovo imeli v porečju reke svoje poti, gotovo tudi kakšne naselbine, toda ime ni latinskega izvora, ampak mora biti še starejše. Nekateri ga izvajajo od besede Hydrargirum — živo srebro. Poročila ne omenjajo, da bi bili Rimljani kopali kdaj živo srebro v naših krajih. Če pa je ime morda grškega izvora, morda od Hydor — voda, je odgovoril strokovnjak za grščino dr. J. Tominšek Jožetu Zazuli tole: »Idrija grška? Ne pojde! Ne oblikovno, ne po pomenu. Že to ne drži, da bi Idrija dobila ime kot posebno mrzel kraj — kako tudi? In za mrzel kraj ne poznajo Grki besede, ki bi bila kaj podobna Idriji. Pridevnik, ki ga navajate v grščini, je nepoznan, koren, ki v njem leži, pomeni vselej nekaj, kar je v zvezi z vodo, n. pr. voden, vodenica, vrč za vodo. Kot krajevno ime pa nahajamo v južnozahodni Mali Aziji točno »Idrija« mesto. Da bi se Grki naselili v našem zakotju, daleč izven prometnih, za Grke predvsem poslovnih potov, ni verjetno, morale bi biti tam ostaline njihove

kulture. Ne vem, ali se je tam izkopalo kaj grških sledov?« — Odgovor nam je lahak. Niti grških niti rimskih sledov ni v naši dolini. Prav tako tudi najbrž ne bo držala trditev, da so Grki pluli po naših rekah in jih imenovali po svoje. Po Idriji tedaj sploh pluti niso mogli, ker je baje imela od Mirna pri Gorici pa do Timave podzemeljski tok, više gori pa gotovo ni bila plovna. Saj še reke Sava niso Grki krstili, a jim je bila bližja in za plovo uporabna. Res je, da so trgovali s severom, neverjetno pa je, da bi zašli v idrijsko kotlino, ki jim ni nudila nikakršnih udobnih poti in prehodov proti severu. Ime torej ni slovenskega, niti latinskega niti grškega izvora. Biti mora še starejše, morda keltsko ali karnijsko. Po načinu naselitve, po raztresenosti naselij, po prvih prebivalcih, ki so nam znani in ki so prevzeli stare naselbine, sklepajo na keltski izvor imena.

Veliko vprašanje je, kako so si vsa imena s tem korenem v sorodu in kako so tudi nastala. Imamo še Idršek nad Idrijo, Sp. Idrijo, ki je brez dvoma starejša od Idrije, Idrijo ob Bači, Idrsko pri Kobaridu in potok Idrija (Judrija), ki izvira v Benečiji in teče skozi Brda. Vsa ta imena so si sorodna. Kako so nastala in katero je najstarejše, ne vemo. Možno je, da bo naša Idrija najmlajša.

Naš rojak J. Zazula primerja grško besedo Hydria, v pomenu vrča za vodo s tremi ročaji, z nekdanjo reko Idrijco, ki je baje imela tri izvire in skupen tok od Volč do Mirna. To je ugotovil Czornig v svoji razpravi o Soči kot najmlajši reki Evrope. Izviri so bili pri Idrskem pod Petrovim brdom, kjer danes izvira Bača, in zadnji pod Vojskim, kjer je še danes izvir Idrijce. Soča tedaj ni tekla po današnji strugi, pač pa od Kobarida proti zahodu v Nadižo in nato proti Ogleju. Tok Soče se je spremenil baje šele leta 1585 ob nekem potresu in si utrl strugo Idrijce, po kateri teče še danes, le s to razliko, da je Soča zasula podzemeljski tok in teče še danes po površini zemlje. Toda tudi ta primera najbrže ne bo držala. Zakaj je takrat imela Idrija tri izvire in ima danes samo enega? Zakaj jih ni bilo še več, saj ima nešteto pritokov? Koliko pa so stara imena Kanomljice, Belce, Zale in kakšnega izvora so ta imena? Ali ni ime Kanomljica prav tako nerazumljivo kakor Idrija? Najbrž je tudi to keltskega izvora. Pa Bača? To dokazuje, da so vsa ta imena enako stara in če so enako stara, so bile to pač samostojne reke in ne samo izviri Idrijce. Zato prav gotovo ime ni

grškega izvora, ampak je starejše. Pri tej domnevi moramo ostati, dokler nam znanost ne bo dala jasnejšega odgovora.

DOLINA V STAREM IN SREDNEM VEKU

Prav tako težko je tudi odgovoriti na vprašanje, ali je bilo na mestu sedanje Idrije v starem in srednjem veku kako naselje. Zopet moramo nuditi samo domneve. Naš zgodovinar Linhart domneva v svoji zgodovini Kranjske dežele, da sta ležala kraja Silanos in Larice, ki ju omenjajo stari rimski potopisi, v bližini Idrije. Toda kraja sta v resnici ležala na cesti, ki je spajala Oglej in Virunum na Koroškem, in se je vila bodisi čez Predil v Beljak ali pa čez Cerkno v Škofjo Loko. Verjetno je, da sta ležala kraja blizu Idrskega pri Kobaridu ali pa pri Idriji ob Bači. Naša Idrija ne more priti v poštev, ker je bila preveč oddaljena od starih rimskih poti.

Tudi dr. Kandlerjeva razlaga v zgodovini Primorske, da je ležal kraj Artara, ki ga omenjajo nekateri laški zgodovinarji, v današnji Sp. Idriji, ne drži. Tudi ta kraj je ležal nekje ob Soči, morda pri Kanalu ali pri Idrskem.

Ustno izročilo, ki je seveda iz poznejših časov, pravi, da so bivali v naših krajih le samotni drvarji in oglarji. Kdo so to bili, od kod so prišli, kako so živeli, o tem ne vemo ničesar.

Prvi dokument o naši kotlini, je to edini in najstarejši, ki se je ohranil, je bila neka listina iz leta 1319, ki jo je odkril Bianchi, s katero je oddal oglejski patriarh Paganus nekemu Odorlicu iz Čedadada ribolov v Soči in vseh njenih pritokih, posebno v Idriji in Idršci. Iz te listine sklepamo, da je pripadala idrijska kotlina tolminskemu gospostvu in z njim oglejskim patriarhom, pozneje pa goriškimi grofom. Iz listin čedadskega kapitlja je razvidno, da je spadala dolina v cerkvenem oziru prvotno pod župnijo na Št. Viški gori, z njo pa čedadskemu kapitlju in oglejskim patriarhom. Iz teh listin pa ni razvidno, da bi ostalo v dolini kako večje naselje. Omenjajo, da so bile le večje kmetije.

IDRIJA V ZGODOVINI

Z odkritjem rudnika je stopila Idrija v tok življenja in zgodovine. Rudnik se je razvijal, kraj pa naraščal s priseljenci Lahi in Nemci. Kako je prišlo do tega, da so imenovali kraj po reki, ne vemo. Zakaj mu niso dali drugačnega imena? Prvotni redki naseljenci so brez dvoma imeli svoja imena za posamezne kraje, kmetije, grape in hribe. Verjetno je, da so Lahi in Nemci prilagodili ime kraju po reki, ker so jim bila slovenska

imena preveč tuja, saj so tudi drugače vtisnili močan pečat kraju, pečat, ki ga je izbrisala šele novejša doba. Bili so predvsem Nemci, gospodarji rudnika in tako doline, celo navadni delavci so bili v prvih časih Nemci. Slovenci, redko naseljeni, so se naenkrat znašli v veliki manjšini. Naš človek je imel pri rudniku edino zaslugo, da ga je odkril, kakor poroča pravljica, bogastvo in dobiček pa je stoletja odnašal tujec. In to ropanje v slovenski zemlji je trajalo 450 let, ne da bi slovenski narod imel od tega najmanjšo korist. Idrija naj bi nastala nemško naselje. Po svetu je šel glas o Nemški Idriji, o slovenski ni bilo čuti. Še danes pravijo na Tolminskem, gremo v Nemško Idrijo. Na rudnik so takoj planile tuje kapitalistične družbe in ga pričele z uspehom izkoriščati. Naš človek je imel ves čas le podrejeno vlogo delavca-hlapca. Če je bil njegov pomen v gospodarskem oziru ničev, je bil pa velik v narodnem. Prodiral je daleč iz okolice v tuje naselje in asimiliriral tujce ter tako ustvaril slovensko Idrijo.

GRAŠČINSKI SISTEM V DOLINI

Kakšno je bilo življenje v Idriji v prvih stoletjih rudnika, ne vemo. Podatki, ki jih imamo, se nanašajo le na upravo rudnika in na dogodke v zvezi z rudnikom samim. Verjetno je, da posebnega življenja izven rudnika in izven družin tedaj sploh ni bilo. Lastniki rudnika so živeli izven Idrije in puščali v njej samo svoje oskrbnike, ki so gospodarili, vedrili in oblačili nad Idrijo in Idriječani. Ko so zgradili še grad, je tako fevdalizem tudi v Idriji javno manifestiral. Graščinski sistem, gospod in podložnik, se ni ločil od onega na deželi. Zunanja razlika je bila samo v tem, da je bil pri nas podložnik delavec in ne kmet in da je bil v gradu namestnik grofa, pozneje vojvode in cesarja. Rudniški gospod je delavcu odmerjal kos kruha in skrbel za njegove duševne potrebe v cerkvi in šoli. Pri imenovanju novega dekana je imel grad prvo in odločilno besedo. Vse je bilo v njegovih rokah, o vsem je odločal, izven tega, kar je sam odredil, ni smelo biti ničesar. Tudi pozneje, ko se je pojavilo družbeno in kulturno življenje, je bilo le-to v rokah rudniške uprave.

Šele v drugi polovici preteklega stoletja smo dobili moža, ki nam je v kratkih besedah opisal življenje v tedanji Idriji. Bil je to postojnski zgodovinar Peter Hitzinger. V svoji knjigi pravi, da so Idriječani živeli tedaj od »dnarske« pa do »dnarske«. Izplačevanje rudarjem se je v starejših časih vršilo mesečno, in sicer tako, da je bilo v vsakem četrletju, dvakrat na konec četrtega, tretjič pa ob koncu petega tedna. Ob izplačevanju

so vršili tudi dobavo žita. Nedeljo po izplačevanju so imenovali veselo ali sladko, vse druge pa so bile kisle. Na veselo nedeljo so si privoščili tako samec kakor tudi družine nekaj priboljška. V zimskem času so se zbirali v gostilnah, v poletnem času pa na izletih v okolici, posebno proti Sp. Idriji. Na takih izletih in sestankih so dobro pili in jedli ter plesali. Kot plačilno nedeljo so prav posebno praznovali Martinovo, kot mejnik med letnim in zimskim delom. V starih časih so namreč kopali v rudniku samo pozimi, poleti pa so rudo izpirali in žgali. Le pičlo število rudarjev je kopalo vse leto. Slovesno so praznovali tudi pusta. Ob takih praznikih so si privoščili razen juhe tudi polpete in žlikrofe iz pljučk in priželjca, kot posebno priljubljeni krajevni ljudski jedi, in pečenko. Zgodovina pa molči, od kod in od kdaj so naši žlikrofi. Nedelje, prazniki in tedni pred plačilnim dnem so bili bolj postni, a so jih kljub temu prav voljno prenašali in preživljali.

Plačilni dan je bil za mlajše rudarje pomemben tudi v drugem oziru. Po plači so namreč lahko računali, ali se bo smel ta ali oni poročiti, če ni imel poleg plače še drugega premoženja. Pogoj za poroko in ustanovitev lastne družine je bilo osem let službe in mezda 15 krajcarjev stare veljave ali osnovna plača 36, 75 krajcarjev poznejše vrednosti. Všteta je tu tudi dobava žita za ženo in otroke.

Najbolj slovesno pa so že od l. 1508 praznovali rudniški praznik Ahacijev. Ta dan je bila popoldne velika ljudska zabava na »Zemlji«. Slovesno so praznovali tudi zopetno otvoritev peči l. 1686. Ob tej priložnosti je bila zunaj mesta na travniku ljudska veselica. Plezali so po deblu, ki je imelo na vrhu darove, pozneje zlat cekin, spekli so vola, delili kruh in vino, trosili med navzoče denar in plesali. Vse te zabave, ki jih je priredilo rudniško vodstvo z geslom kruha in zabave, so baje lepo uspele. Idričani so znani po dobrosrčnosti in veselju. Kako pa je bilo ljudstvo veselo in zadovoljno izven teh veselic, ne vemo. Kronika omenja l. 1673 nemire med delavstvom. Zakaj so nastali in kako so bili rešeni, ne vemo. Drugi upor beleži zgodovina l. 1809 pod francosko okupacijo.

IDRIJSKI ČLOVEK

V že omenjeni knjigi, ki jo je izdal Peter Hitzinger l. 1860, se dotakne tudi idrijskega prebivalstva in pravi:

Veliko večino idrijskega prebivalstva tvorijo Slovani, slovenskega debla. Vsa okolica je prav takó brez drugih narodnosti, slovenska. Priseljeno nemško uradništvo se je v

večini stopilo s slovenskim življem. Zato je ljudski in občevalni jezik v mestu slovenski, le imena rudniških naprav in izrazi so se prilagodili nemškemu izrazom (pokvarjena v narečju). Nemški jezik prevladuje le v krogu uradništva in izobražencev, predvsem rojenih Nemcev, sliši pa se pogosto tudi med rudarji. Toda temu je bolj vzrok ljudskošolska vzgoja kakor pa pokolenje posameznikov.

V značaju Idričana je mnogo pobožnosti, ki se izraža ob raznih priložnostih. Dobrohotnost in veselost so njegove lastnosti, ki se izražajo v šali, petju in godbi. Bratska družabnost in zvesto tovarištvo so njegove svetle lastnosti, ki se ne zgubijo niti v tujini. Izredna pridnost in mravljična marljivost se izražajo pri vsakem delu, ki ga opravljajo prebivalci rudarskega kraja. Izredna čistoča je doma prav tako v rudarski kakor v domači hiši in se opaža tudi na obleki in drugje.

Idrijskega rudarja je treba pohvaliti, ker je za vsako delo sposoben in priročen, on ni samo kopač, pač pa tudi zidar in tesar, znajde se tako v rudniški čistilnici kakor tudi v drobilnici rude, sposoben pa je tudi v žgalnici. Rudar ne dela samo tega, kar mora, temveč vloži v delo vso silo in moč. Zato ima povsod priliko za zaslužek. Razdelitev rudarjev v tri izmene obstaja še danes, da se rudniško delo vrši brez prekinitve.

Tudi idrijske žene so pripravne za vsako žensko vredno delo. Šivajo in pletejo za domače potrebe, oskrbujejo vrtove za sočivje in cvetlice ter izdelujejo fine in debelejšje čipke. Finejše razpečavajo deloma po Kranjskem, večji del drugih pa po Istri in Hrvaškem. Letni čisti dobiček čipk cenijo nad 15000 fl. Idričanke si zato nabavijo čisto in primerno nošo, ki je med meščansko in kmetsko.

OBLEKA IDRIJSKEGA RUDARJA

Zanimiva je bila tudi obleka — noša starih Idričanov. Navadna obleka idrijskih prebivalcev je bila po kroju nekako v sredi med mestno in kmetsko, ni bila niti razkošna niti preveč vsakdanja. Nekaj posebnega pa je bila rudarjeva praznična »montura«. Obstajala je iz črne suknje z našivi iz zelenega žameta na ovratniku in z nabranim črnim baržunom na ramenih. Bolj kakor to suktnjo so nosili nekake halje iz temnorjavega sukna z zelenimi našivi na ovratniku. Ostali deli te »monture« so bile črne dolge hlače, ovalno pristriženo jamsko usnje, ki so ga nosili zadaj na križu, svetel usnjen pas s svetlo polirano spojko, jamska čepica iz temnozelenega klobučevine brez senčnika in z rudarskim znamenjem spredaj in končno še temno polirana palica s kladivom na zgornjem koncu. Čuvaji so bili oboroženi s sab-

ljami in puškami. Godci pa so imeli čepico s senčnikom in perjanico, kratke suknje z belimi in zelenimi obšivi in trakovi. Pazniki in uradniki so imeli enako obleko, ločili pa so se po srebrnih našivih na ovratniku in po srebrnem traku na hlačah in čepici.

NAJSTAREJŠE DRUŽBENE IN KULTURNE ORGANIZACIJE

Prvo družabno organizacijo je imelo v Idriji rudniško uradništvo. Bil je to rudniški kazino, družabno zbirališče gospode. Ta se je zbirala v večernih urah po načinu tedanjih »pipčarskih kolegijev«, ki so živeli v 18. stoletju in v katerih so se pri pipi tobaka in pijači menili o politiki in drugih rečeh. V Idriji je bila še tik pred prvo vojno, kot zgodovinski ostanek teh družb, omarica z desetimi pipami. Kazino je bil v prvem, pozneje v drugem nadstropju gostilne na glavnem trgu, ki so jo pozneje dvignili in preimenovali v hotel »Pri črnem orlu«. Napis in črni orel sta izginila ob prevratu po prvi svetovni vojni. Zabave v kazini so imenovali »akademije«. Kazino je prirejal tudi gledališke predstave v nemščini. Zadnjikrat so igrali po nemško l. 1881. Članov kazino ni imel veliko, včasih 30 do 40, včasih pa tudi samo dva.

Za časa Marije Terezije, ki je baje zelo pospeševala gledališko umetnost, so ustanovili v Idriji nekako društvo in sezidali gledališče, ki stoji še danes in je eno najstarejših v Sloveniji. Cesarica je dala garderobo in dekoracijo. Igrali so uradniški diletanti ob državnih in rudniških praznikih. Več predstav so priredili tudi v dobrodelne namene. V tistih časih je nastala tudi »Zemlja« z igriščem in dvema dvoranama, ki so jih napravili šele l. 1585, medtem ko so restavracijo sezidali še pozneje.

Leta 1840 so ustanovili tudi rudarsko kazinsko društvo, leta 1878 pa nemško pazniško bralno društvo.

SLOVENSKA ČITALNICA

Slovensko meščanstvo se je zbiralo od leta 1866 dalje v slovenski Narodni čitalnici, ki so jo ustanovili 29. novembra 1866. Imela je takoj 61 članov, svoj pevski zbor in godbo. Ustanovitelji čitalnice so bili Janez Kavčič — dekan, Franc Močnik — občinski tajnik, dr. Ljudevit Grbec — zdravnik, Lavoslav Orbas — žgalniški oskrbnik, Jože Majnik, Ivan Toman, Jože Stranetzky, Fran Hojšer, Štefan Lapajne in Jože Planovšek — trgovci; Jože Gnezda — organist in skladatelj »Rudarske himne«, Jože Leskovec — poštar, Jože Kos, Jurij Tavčar — slikar, Fran Lederer in Jože Rome. Prvi odborniki pa so bili: Janez Kav-

čič, predsednik, Feliks Stegnar, učitelj in poznejši deželni poslanec, tajnik Štefan Lapajne, blagajnik Jakob Inglič, učitelj, in Tone Planovšek, odbornika. Petje in godbo je vodil Gnezda. Leta 1868 so imeli 12 veselice in 9 gledaliških predstav. Svoj prostor je imela čitalnica v prvem nadstropju gostilne »Pri črnem orlu«, nato pa na stari pošti in končno v hiši Helene Lapajne. Od omenjenega leta dalje so igrali po slovensko. V lokalu je bilo na razpolago 22 listov. Čitalnica je bila združena z gostilno. Gostilničar je bil tedaj neki Remic. Še leta 1884 so imeli napis Čitalnica-Restavration, gostilničar pa je govoril z natakarji po nemško.

Znano zabavišče Idrijčanov je bilo tudi na Marofu, ob poti v Sp. Idrijo. Imeli so tam velik vrtljak z živalskimi figurami v naravni velikosti. Do leta 1880 je bil nad vrati nemški, nato pa slovenski napis.

SKRB ZA ZDRAVJE

Glede tega moramo omeniti, da je vročina v rudniku in v žgalnici povzročala razne prehlade in revmo, živosrebrne pare pa gnolenje in razpadanje zob, tresenje udov in druge bolezni. Da bi olajšali rudarjem bolečine in pospeševali zdravljenje, so jim dali na razpolago zdravilno kopališče v Kopačnici pod Blegašem. Bil je to topel, kisel, natrijev vrelec. V bližini vrelca so zgradili poslopje za bolne rudarje.

JAKOB PETELIN-GALLUS IDRIJČAN?

Velika debata se je bila vnela pred leti v našem slovenskem časopisju o pokolenju J. Petelina. Ali je bil mož Idrijčan ali Ribničan? Naš rojak J. Zazula je prepričevalno in dokazovalno zagovarjal njegovo idrijsko pokolenje. Njegove trditve so se najbrž v glavnem naslanjale na pismeno izjavo Ivana Laharnarja, organista in skladatelja na Št. Viški gori, ki je pisal 6. februarja 1937 v cerkvenem glasbeniku naslednje: Ko sem bil še otrok, smo rekli: Pojdimo k »Buc« gledat petelina. Mala hišica, ki se sedaj imenuje »Buc«, stoji sredi vasi na prisojni strani. Na steni je bila starodavna slika, pri vhodu pa je bil naslikan lep in velik petelin. Tako starodavne hiše se pri nas še vedno dobe. Ko sem dorastel, mi je pripovedoval svak, da je slišal od svoje matere in ta tudi od svoje matere, vse tri osebe so dosegle starost 80 let, tole: V hiši, kjer stoji petelin, je stanovala pred 100 leti družina Petelin. En sin je šel v Idrijo v šolo, tam začel orglati in je slovel kot najboljši organist tedanjega časa. Za njim je šel v Idrijo drugi brat in tako polagoma vsa družina. Živelii so tam prav dobro. Hiša, v kateri so stanovali, je sedaj Golijeva, takrat je bila še enonadstropna. Tudi pri

Pircu pod cerkvijo zraven Trevnove hiše se je ohranil, kakor trdi Zazula, spomin na Petelinove. Pri tej priliki moramo omeniti, da je bil Jakobov brat odpravnik živega srebra v Nürnbergu. Iz zgornjih navedb bi sklepali, da so bili Petelini samo priseljeni v Idrijo, ne pa pravi rojaki. Vsa zadeva le ni tako jasna, da bi mogli izreči točno in jasno trditev.

POROČILO VALENTINA VODNIKA

O Idriji je pisal Valentin Vodnik v »Pisovanju kranjske dežele« (Velika Pratika 1795), da je Idrija cesarsko mesto, kjer se živo srebro koplje, katero cesarju okol enega milijona nemških goldinarjev noter nese. 19. aprila 1797 poroča iz Idrije v svojih »Ljubljanskih novicah«: Pisma iz Notranjske strani pišejo, da so Francozi Idrijo obiskali. Je namreč prišlo 600 Francozov in en general z njimi po hribih čez Idrijo. Idrijčani pošljejo dva gospoda njim nasproti. Francozi gredo v mesto, zapišejo, kar je cinobra in srebra napravljenega, postavijo roko nanj, da je njih, ukažejo pridno delati in pri miru biti. Jestni in piti so hoteli plačati, ali Idrijčani niso nič vzeti hoteli.

IDRIJSKO NAREČJE

Kaj naj rečemo o naši govorici? Če hočemo govoriti samo o mestni govorici, tedaj se ne smemo čuditi, da je bilo to narečje velika zmes slovenščine in nemščine, deloma tudi francoščine. Prvi rudarji so bili v Idriji Nemci s Koroške. Med nje je prihajal potem slovenski delavec iz okolice in jih asimiliral, prevzel od njih predvsem nemške tehnične izraze in jih po svoje pokvaril. Razen teh je ostalo tudi mnogo drugih besed, tako da so nekateri mislili, da je idrijsko narečje pravzaprav koroško, ali vsaj ostanek tega narečja. Toda današnji znanstveniki trde, da spada idrijska govorica v skupino slovenskih narečij, da pravzaprav ni to nikako samostojno narečje, temveč le mestna govorica, podvržena vsem mogočim spremembam in vplivom. Osnovo pa ji daje črnovrški dialekt iz rovtarske skupine slovenskih narečij, kakor trdi dr. Ramovš, ki ne pozna in ne priznava niti idrijskega narečja niti podnarečja. Iz nje-

gove dialektične karte moremo ugotoviti, da zadevajo ob Idriji tri narečja druga ob drugo. Cerkljansko narečje sega po njegovem do meje, ki se vleče od Ledin pri Sp. Idriji, od tu čez Potok na Vojsko, od koder se spušča v dolino Tribuše. Na jugovzhodu mu je sosed črnovrško narečje v krajih Črni vrh, Lome, Javornik, Križna gora, Zadlog, Idrijski log in Koševnik. Malo se loči od njega govor v Godoviču, Hotedršici in Rovtah. V tem pasu pa že prehaja govor v poljanščino na eni in v horjulščino na drugi strani, nekaj potez pa je še skupnih z vipavščino. Poljanščina sega na zahodu do bivše goriške meje in do razvodja med Idrijco in Poljanščico, vzhodno od Idrije in do Mravljjišča nad Zavrattcem. Tako dr. Ramovš, ki se vrti okoli idrijskega kotla in oriše meje vseh narečij. Le meja črnovrškega narečja proti severu, t. j. proti naši dolini, ni točna.

Zanimivo je, da so starejši jezikoslovci priznavali idrijsko narečje za samostojno. Prvi, ki ga omenja v svojih razpravah leta 1841, je bil Rus Izmail Sreznjevski. Štiri leta zatem ga ne prišteva več med samostojna narečja. Florinski pa je dodelil idrijski govor leta 1894 kot podnarečje gorenjskemu dialektu.

ŠTEVILO PREBIVALCEV LETA 1860

O številu stanovanjskih hiš in o številu prebivalstva pravi Hitzinger, da je tedaj štele dolina 395 stanovanjskih hiš in 5418 prebivalcev. Hiše so že tedaj stale posamič in so bile obdane z vrtovi. Belo prepleskane in zelo čiste zunanosti so med zelenjem nudile lepe slike in poglede.

BRATA CIRIL IN METOD V IDRIJSKI DOLINI

J. Zazula je zabeležil pravljico o cerkvi v Jaznah, ki so kako uro in pol oddaljene od Sp. Idrije. Ta pravljica nam poroča, da sta šla mimo cerkvice v Jaznah brata Ciril in Metod, ko sta romala na zaslišanje v Rim. Cerkvica je torej stala ob stari poti iz Savske doline v dolino Idrije, mimo Sp. Idrije v Kanomljo in čez Oblakov vrh v Tribušo in dalje v Gorico.

Janez Pirc iz Idrije

MOJE PRVO SREČANJE S PLATIŠO FRANCEM

Po kongresu italijanske partije v Livornu leta 1922 nas je ostalo v Idriji še precej socialistov, ki smo se odločili za tretjo internacionalo. Do leta 1932 smo še kar dobro delali in se tudi redno sestajali. Po odhodu Franca Vidmarja, Alojza Hreščaka in nekaterih drugih tovarišev pa smo ostali brez pravega vodstva. Nekateri smo se še vedno sestajali na tajnih sestankih ter poskušali obdržati vsaj osebne stike. Ob začetku druge svetovne vojne naš položaj ni bil ugoden, zato smo stremeli za tem, da bi našli tesnejše stike s tovariši na drugi strani nekdanje jugoslovanske meje.

Julija 1942 je prišel k meni Avgust Eržen, rudar iz Idrije, ki je šel večkrat v Srednjo Kanomljo po opravkih, in mi je povedal, da je gospodinja Marija Močnikova iz Srednje Kanomlje naročila, da moram priti k njej, ker me tamkaj nekdo čaka. Takoj mi je šinila v glavo misel, da bo to morda le kak človek iz jugoslovanske partijske organizacije, preko katerega bomo lahko dosegli povezavo, da bo dobilo naše delo bolj konkretne oblike. Vedel sem namreč, da so se partizani že pojavili v naših krajih in tudi že izvedli nekaj akcij.

Z nekakim notranjim vznemirjenjem sem dočakal nedeljo, ki je bila določena za sestanek. Bil je krasen sončen dan. Od doma sem se odpravil že dopoldne. Izhod iz mesta proti Kanomlji so stražili Italijani, zato nisem bil v skrbeh in sem šel kar po cesti preko Razpotja. Imel sem srečo, da me vojaki niso ustavili, ko sem šel mimo njihovih bunkerjev vrhu Sekirce. Močnikova gospodinja mi je povedala, da me tovariši že čakajo na griču nasproti njihove domačije na desnem bregu Kanomljice.

Na kraju sestanka so me kmalu zagledali in me povabili na neko jaso. Tu sem spoznal najprej Albina Filipiča, doma iz bližnje okolice Idrije, ki ji pravijo Amerika. Naproti mi je stopil človek, ki ga nisem poznal, mi dal roko ter se predstavil z imenom Franc. Bil je Platiša. Nato sem poleg Filipiča opazil tudi Poldeta Berčiča, rudarja iz Idrije. Prisoten je bil tudi neki domačin iz Kanomlje.

Takoj smo se vsedli in Platiša nam je pojasnil namen svojega prihoda v Idrijo. Razložil nam je pomen in namen oboroženega upora proti okupatorju, ki je zajel že celotno Jugoslavijo. Povedal nam je, da je prevzela vodstvo v svoje roke naša Partija, vendar nam je strogo zabičal, naj tega ne poudar-

jamo posebej, ker je naša naloga, pritegniti v okcijo prav vse zavedne ljudi ne glede na njihovo politično pripadnost. V stik moramo stopiti najprej z najbolj zanesljivimi ljudmi in nato šele širiti krog naše organizacije. Poudarjal je potrebo po strogi tajnosti in nas opozarjal na nevarnost izdaje, ki bi lahko upropastila našo organizacijo. Mene je pozval na sestanek, ker je imel podatke, da sem star pripadnik Partije. Začeli naj bi najprej z nabiralnimi akcijami. Zbirali naj bi živila, oblačila, denar in seveda v prvi vrsti razno orožje ter municijo, skratka, vse tisto, kar naši borci v gozdovih nujno potrebujejo. Z akcijo pridobivanja ljudi za odhod v partizane pa bi začeli pozneje, ko se bo naša organizacijska mreža že nekoliko utrdila. In res smo začeli razpravljati o tem že na enem izmed prihodnjih sestankov. Platiša je že tedaj omenil, da bomo ustanovili odbor Osvobodilne fronte, brž ko se nas bo dovolj nabralo in brž ko bomo spoznali nekaj zanesljivih ljudi tudi izven partijske organizacije. Ponovno je namreč poudaril, da bomo morali pritegniti v ta odbor tudi nekaj ljudi iz vrst drugih političnih krogov.

Mene je posebno zanimalo, kako teče delo na ozemlju stare Jugoslavije in kaj je bilo že do sedaj napravljeno na Primorskem. Platiša nam je dajal točna in zanesljiva poročila ter pojasnila, ki so nas vžgala in smo se takoj odločili, da bomo za našo stvar začeli delati z vsemi silami. Dan je ostal sončen in tako smo se zadržali v prijetnem pogovoru kake tri ure.

Naposled smo vstali in pred slovesom nam je Platiša še enkrat zabičal, da moramo biti previdni ter paziti, da ne bomo izdali svojega dela kakemu strahopetnežu ali celo fašističnemu zaupniku. Tovariša sta se odpejla s kolesi proti Sp. Idriji, jaz pa sem se srečno vrnil po isti poti v Idrijo. Pozneje sem zvedel, da Platiša ni bil sam, ampak je imel manjšo četo, ki je taborila više v hribu, skrita v gozdu. Povezal sem se namreč z vso četo, ki se je kmalu preselila na nasprotni breg, ki je bil bolj sončen. Bližala se je pač mrzla jesen in misliti je bilo treba tudi na zimo.

Priznati moram, da sem odšel s sestanka z zelo mešanimi občutki. Mislim sem na nepoznanega, blizu 40 let starega človeka, ki je imel na glavi že precejšnjo plešo. Njemu sem torej moral zaupati svoje življenje in življenje tovarišev, ki naj bi jih pritegnil v orga-

nizacijo. Vse dvome pa sem opustil zaradi vtisa, ki ga je napravil name s svojo razgledanostjo. Videl sem, da nam je govoril od srca in z resnim namenom, da postavi v naši okolici organizacijo, ki bo kos italijanskemu okupatorju. Že med potjo sem premišljeval o svojih tovariših v Idriji ter jih ocenjeval po njihovem značaju in vdanosti. Težje misli sem imel o ljudeh, ki politično niso bili naši pripadniki, a jih je bilo vendar treba vključiti v organizacijo. Mislil sem na svojo ženo Mici, ki sem ji do tedaj vse zaupal in ki je vedno pokazala veliko predanosti naši stvari. Sklenil sem, da se bom pogovoril najprej z njo. Že zvečer sva na tihem preresetala vse osebe, ki naj bi jih pritegnila k delu.

Lado Božič iz Idrije

NA OBLAKOV VRH

Iz zbirke: Lado Božič, »Kosovelovci«, 14 reportaž. Izdal prop. odsek XIX. SNOB »Srečka Kosovela« 1944)

Štiri prečute noči.

Štiri dni stiskanja pasu in praznega mletja železnih mlinov.

Noge so klecale navzdol, se upirale poti navzgor.

Neprodirna, temna in oblačna noč.

»Tam gori je moj dom«... je odmevala pesem v brigadnem zboru.

Živahno so se pripravljali bataljoni. Vzkliki, tekanje, tu in tam lučka.

Že krene množica proti dolini. Cesta se vleče in vleče, brez konca in kraja. Živahno besedovanje počasi zamre. V gozdu odmeva le šum drsajočih korakov.

Glave začno kimati in kinkati, spanje na obroke se začne.

Tišina brez povelja. Vedno niže in niže pada cesta.

Tu in tam se kolona zatakne, obstane, zavalovi in udari skupaj.

Nos udari ob nahrbtnik spredaj dremajočega. Hop! Stoj!

»A, ti si,« je dejal tovariš, ki se je v spanju zaletel v mulo. Mula ni odgovorila. Razumela je sotrpina v človeški koži.

Požgana in porušena vas v dolini. Kot v mrtvašnici.

Hitro naprej! Dolina se stiska in oži.

Vsi čakajo križišča cest. Kam bo krenilo čelo?

Na levo! Vraga! Aha, že vemo! Voda, breg! Torej umik iz klešč, ki bi jih nam hoteli »prijatelji« pripravi. Ne boste nas!

Po tem razgovoru mi je popolnoma odleglo in sklenil sem, da bom šel takoj na delo, ki je kmalu rodilo prve sadove. S Platišo sem se še večkrat sestal in pregledali smo naše delo. Pritegnili smo v organizacijo ljudi vseh vrst in prepričanj. Nekateri si niso upali delati z nami. Naleteli smo tudi na izdajalko, ki nam je napravila mnogo gorja. Odziv borcev pa je bil večji, kakor smo pričakovali na prvem sestanku, ki mi bo ostal trajno v spominu.

Tovariša Platiše in Filipiča ni več med nami. Prvi je padel, ko je naša vojska prodirala proti Trstu, drugi pa je že prej nesrečno žrtvoval svoje mlado življenje, ko je vestno izpolnjeval nalogo v korist in za pravico našega naroda.

Porušena cesta. Steza proti reki. Dva padeta po nasipu. »Padobranci,« so se nasmehnil ostali.

Viseči most! Hvala bogu! Ne bo treba plavati. Spomin na Sočo nas je stresel.

Hitro naprej! Voz je že prazen. Ostane na cesti. Škoda!

Že se vzpenjajo brigade iz ozke doline Idrije.

Tema, tema, tema! Hitro! Hitro naprej! poje telefon.

Za nami udara mina... bomba, strojnice... Hitro, hitro!

Naša zaseda je napadla. Dobro, dobro! Petnajst Švabov ubitih. Šarec zaplenjen!

Lahka svetloba je dahnila z vzhoda skozi meglo. Pot je postajala lažja, utrujenost pa je vedno bolj legala v ude.

Vrh. Sonce. Kratek počitek. Naprej!

Na desni zareglja strojnica. Korak postane živahnejši. »Poglej jih, kako so postali živahni,« mi pravi komisar Edo.

Kaj pomeni? Ali so za nami? Ali nam slede?

Tišina! Razdalja! Drugače poteka pohod v redu in brez razburjenja.

Šli bomo na položaje in stvar bo v redu. Držali bomo borbo do večera, nato pa nadaljevali pot. Nič ni strašnega, kaj šele tragičnega. Tako so naglas misliti fantje.

Nepregledna kolona valovi dalje mirno in dostojno.

Na vrhu nas hočejo prehiteti. Torej borba za vrh! Tekmujmo! Hitro!

Zadnje hiše pred vrhom. Že zažvižga kroglja tu in tam že čez glavo. Samo nekaj nervoznih glav se skloni.

Kolona se razporeja na položaje. Na vrhu smo! Zmaga je v žepu.

Bataljoni krenejo na desno in levo. Regljanje strojníc je vedno gostejše, kmalu buhne tudi minometalec. Pošast grda!

»No, se bomo pa spoprijeli,« so govorili tovariši.

Odlična morala vlada v vrstah. Mirno in zavestno enakovrednega, kaj enakovred-

nega, boljšega borca so se čutili fantje, ki so zasedali položaje. Tudi petje šarcev jih ne moti več.

Štiri prečute noči v borbi in na pohodih. Štiri dni predenja želodčnega pajka! Štiri dni in štiri noči cviljenja zraka v prazni trebušni peči.

Ubitih nog, utrujenih mišic! Le glave so vedre in roke se oklepajo pušk in strojníc. Borba! je naše geslo! In sprejeli smo borbo. Zzzzzzzzzzzzzzz... čof, je udarila mina.

Borba, borba, borba! Naše življenje in vstajenje!

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRİJA

Na podlagi 6. odstavka 8. člena Statuta občine Idrija št. 35/1 z dne 31. 1. 1956, 2. člena Uredbe o spremembah in dopolnitvah tarife prometnega davka (Uradni list FLRJ, št. 1-4/57) in odredbe o najvišji stopnji občinskega prometnega davka in o vrstah blaga, ki so izvzete od tega davka (Uradni list FLRJ, št. 27-354/57) je Občinski ljudski odbor na seji dne 2. 9. 1957 sprejel

ODLOK

O SPREMENBAH IN DOPOLNITVAH ODLOKA O PROMETNEM DAVKU OD PROMETA NA OBMOČJU OBČINE IDRİJA

1. člen

V odloku o občinskem prometnem davku od prometa na drobno na območju občine Idrija št. 05/1-33/20 se na koncu prvega člena doda še točka 8, ki se glasi:

8. zasebni proizvajalci alkoholnih pijač.

2. člen

Občinski prometni davek po tem odloku se plačuje:

a) od prometa v trgovini, izvzemši alkoholne pijače po 2%,

b) od prometa z alkoholnimi pijačami v trgovini po 10 %,

c) od prometa z alkoholnimi pijačami v gostinskih podjetjih in gostiščih socialističnega in zasebnega sektorja od dosežene prodajne cene 10 %,

d) od prodaje alkoholnih pijač (vina in žganja) na drobno po individualnih proizvajalcih 15 %.

3. člen

Ta odlok začne veljati, ko da soglasje Okrajni ljudski odbor Gorica. Uporablja pa se od 1. septembra 1957 dalje.

Okrajni ljudski odbor Gorica je izdal soglasje k spremembi odloka s sklepom št. 02/40-5132/2-N/f z dne 24. 9. 1957.

Št. 01/T-33/29-P/b

Idrija, dne 2. septembra 1957.

Predsednik

Lado Božič, l. r.

št. 35/1 z dne 31. 1. 1956 je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 15. 10. 1957 izdal naslednjo

ODLOČBO

1.

Ustanovi se finančno samostojen zavod »Zavod za napredek gospodinjstva« s sedežem v Idriji.

2.

Zavod ima nalogo, da proučuje prehranske, stanovanjske in druge življenjske prilike v občini, da vrši po individualnih in kolektivnih gospodinjstvih v mestu in vaseh pospeševalno službo, daje predloge za praktični raspored stanovanj, ureditev kanalizacije, vrta, smetišč, opreme, ureditev pralnic, kopalnic in drugih komunalnih naprav. Proučuje programe za razne gospodinjске tečaje in organizira tečaje. Sodeluje s svetom za šolstvo občinskega ljudskega odbora Idrija glede gospodinjškega pouka v osnovnih šolah, gimnazijah in kmetijsko gospodarskih šolah ter daje svetu tozadevne predloge.

3.

Zavod ima tele dohodke:

a) prostovoljne prispevke gospodarskih organizacij,

b) dohodke od dejavnosti,

c) razne nepredvidene dohodke,

d) dotacijo iz proračuna.

4.

Zavod za napredek gospodinjstva je pravna oseba.

5.

Zavod ima upravni odbor in upravnika.

Upravni odbor je kolektivni organ, upravnik pa individualni organ.

Upravni odbor ima od 7 do 11 članov, ki ga sestavljajo zastopniki družbenih organizacij.

Upravni odbor imenuje na predlog družbenih organizacij Občinski ljudski odbor Idrija.

Upravnik neposredno vodi zavod in je odredbodajalec za izvajanje zavodovega proračuna. Upravnik imenuje Občinski ljudski odbor Idrija.

6.

Plače delavcev in uslužbencev zavoda se določajo po temeljni uredbi o nazivih in plačah uslužbencev pri državnih organih.

Na podlagi 2. in 11. člena Temeljne uredbe o finančno samostojnih zavodih (Uradni list FLRJ, št. 51-426/53) in 25. člena Statuta občine Idrija,

7.

Zavod ima tele sklade:

- a) sklad za nagrade,
- b) sklad za nadomestitev in dopolnitev.

V sklad se stekajo dohodki, ki jih doseže zavod med letom in se ugotovijo z zaključnim računom zavoda.

8.

Natančneje določbe o organizaciji in naloga zavoda, o delu in sestavi upravnega odbora ter natančneje določbe o pristojnosti upravnika določajo pravila, ki jih sprejme upravni odbor in jih potrdi Občinski ljudski odbor Idrija.

9.

Za zadeve in naloge zavoda je pristojen svet za prosveto in kulturo Občinskega ljudskega odbora Idrija.

10.

Ta odločba velja od dneva, ko jo je sprejel Občinski ljudski odbor Idrija.

Št. 01/1-34/61-P/b

Idrija, dne 15. oktobra 1957.

Predsednik
Lado Božič, l. r.

Na podlagi 24. člena Statuta občine Idrija, 15. člena Zakona o pokopališčih (Uradni list LRS, št. 49-160/55), 23. člena Pravilnika za izvrševanje zakona o pokopališčih (Uradni list LRS, št. 26-119/56), 3. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah temeljnega zakona o prekrških (Uradni list FLRJ, št. 58-633/55), je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 15. 10. 1957 sprejel

**ODLOK
O POKOPALIŠKEM REDU**

**I.
SPLOŠNE DOLOČBE**

1. člen

Pokopališča v območju občine Idrija so namenjena za pokopavanje umrlih oseb ne glede na raso, narodnost, veroizpoved in način smrti.

2. člen

Vstop na pokopališče je dovoljen v času od 1. aprila do 30. septembra od 6. do 21. ure, v času od 1. oktobra do 31. marca od 8. do 19. ure.

Na praznik 1. novembra je pokopališče odprto od 6. do 22. ure. Druge izjeme dovoljuje pokopališka uprava oziroma Krajevni odbor.

3. člen

Na vsakem pokopališču se pokopujejo mrtlični praviloma samo z območja naselij in zaselkov oziroma krajev, ki spadajo v določen pokopališki okoliš.

Pokopališki okoliš posameznih pokopališč v območju občine Idrija obsegajo območja naslednjih naselij, zaselkov oziroma krajev:

1. Pokopališki okoliš ČRNI VRH obsega naselja: Črni vrh, Lome, Predgrize, Kanji dol, Javornik, Strmec, Mrzli log, Zadlog, Idrijski log in Idrijska Bela (del);

2. Pokopališki okoliš GORE obsega naselja: Gore, Dole (del), Idršek (del) in Jelični vrh;

3. Pokopališki okoliš GODOVIČ obsega naselje Godovič;

4. Pokopališki okoliš IDRIJA obsega naselja: Idrija, Čekovnik in Idrijska Bela (del);

5. Pokopališki okoliš LEDINE obsega naselja: Ledine, Ledinske krnice, Korita, Mrzli vrh, Govejk, Gor. in Dol. Vrsnik, Zirovnica, Pečnik in Idršek (del);

6. Pokopališki okoliš OTALEŽ obsega naselja: Otalež, Plužnje, Lazec, Jazne in Masore (del);

7. Pokopališki okoliš SPODNJA IDRIJA obsega naselja: Spodnja Idrija, Spodnja, Srednja Kanomlja, Gorenja Kanomlja (del), Id. Krnice in Masore (del);

8. Pokopališki okoliš ŠEBRELJE obsega naselja: Šebrelje, Gor. Kanomlja (del), Reka (del), Dol. Tribuša (del);

9. Pokopališki okoliš VOJSKO obsega naselje Vojsko;

10. Pokopališki okoliš ZAVRATEC obsega naselja: Zavratac, Potok, Črna in Dole (del).

4. člen

O ustanovitvi novih, razširitvi ali opustitvi obstoječih pokopališč odloča Občinski ljudski odbor v skladu z določbami pravilnika za izvrševanje zakona o pokopališčih.

5. člen

Posamezna pokopališča upravljajo krajevni odbori ali pokopališke uprave.

S tem odlokom določene administrativne zadeve iz pristojnosti krajevnih odborov upravljajo pristojni krajevni uradi oziroma pristojni organi Občinskega ljudskega odbora.

6. člen

Pokopališki načrt o razdelitvi grobov (parcelacija), ki ga mora imeti vsako pokopališče, izdelata oddelek za gospodarstvo Občinskega ljudskega odbora na predlog krajevnega odbora in v soglasju z občinsko sanitarno inšpekcijo. Pokopališki načrt potrdi Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve Občinskega ljudskega odbora.

II.

UREDITEV POKOPALIŠČ

7. člen

Vsako pokopališče mora biti ograjeno z zidom ali z gosto živo mejo.

Vsako pokopališče mora imeti v skladu z določbami pravilnika za izvrševanje zakona o pokopališčih ločene prostore za polaganje mrtličev na mrtvaški oder in za shrambo pokopališkega orodja ter drugih potrebščin.

8. člen

Posebne prostore za obdukcijo, ki ustrezajo določbam pravilnika za izvrševanje zakona o pokopališčih, mora imeti pokopališče v Idriji, Črnem vrhu in Spodnji Idriji.

9. člen

Pokopališča so razdeljena na pokopališka polja, polja na vrste grobov, vrste grobov pa na grobove.

Glavna pot od vhoda pokopališča do mrtvašnice je praviloma široka 4 m, hodniki med pokopališkimi polji so široki najmanj 2 m, steze med vrstami grobov pa 1 m.

Pokopališka polja so označena z velikimi črkami abecednega reda, vrste grobov so označene z rimskimi številkami, grobovi in grobnice pa z arabskimi številkami.

Od vzhodja vseh grobov se mora vidno označiti številka, ki je določena po pokopališkem načrtu. S temi označbami se vsi grobovi vpisujejo v pokopališko knjigo.

Načrt vrstnega reda grobov mora biti javno razobešen (na vidnem mestu) v mrtvašnici vsakega pokopališča.

10. člen

Grobovi se delijo:

- a) na navadne ali vrstne grobove,
- b) na posebne izbrane ali rodbinske grobove in
- c) na grobnice za eno ali več oseb.

Razdalja med grobovi in pokopališkimi stezami je določena s pokopališkim načrtom v mejah pravilnika za izvrševanje zakona o pokopališčih takole:

1. za odraslo osebo se mora računati praviloma 4 m² površine za grob in za površino med grobovi; pri tem odpade na grobno jamo najmanj 1 m širine;

2. za otroke do 10 let starosti pa mora biti jama najmanj 1.30 m dolga in 0.60 m široka.

Razdalja med grobnimi jamami mora znašati v vsakem primeru najmanj 1 m.

Globina groba mora znašati v vsakem primeru najmanj 1.80 m.

Ako je predvidenih več zaporednih pokopov v istem grobu, mora biti globina groba tolikšna, da znaša plast zemlje nad nazadnje pokopanim mrličem najmanj 1.50 m.

11. člen

Grobnice so do 3 m dolge in morajo biti najmanj 2 m globoke; morajo pa biti obzidane in na vrhu obrobjene z rezanim kamnom, pokrite pa s kamnito ali cementno krovno ploščo, ki grobnico neprodušno zapira. Dno grobnice mora biti propustno. Krste v grobnici morajo biti kovinaste ali iz trdega lesa s kovinastim vložkom ter produšne.

12. člen

Na pokopališčih se lahko v skladu s pokopališkim načrtom določi poseben prostor za pokopavanje otrok v starosti do 10 let, vendar pokopavanje otrok na tem prostoru ni obvezno.

13. člen

Pokopališka pota in pokopališče zgradbe vzdržujejo Občinski ljudski odbor, pristojni krajevni odbori oziroma pokopališka uprava.

14. člen

V skladu s pokopališkim načrtom mora imeti vsako pokopališče tudi poseben higiensko urejen prostor za odlaganje smeti, odpadkov, ostankov vencev in podobno.

Grobnice se lahko gradijo samo na kraju, ki je s pokopališkim načrtom za to določen in morajo ustrezati gradbenim predpisom.

15. člen

Vsako pokopališče mora imeti enega ali več grobarjev, ki skrbijo za red na pokopališču in opravljajo vsa dela v zvezi s pokopom ter druga dela, določena s tem odlokom.

16. člen

Grobarja postavlja pristojni krajevni odbor oziroma pokopališka uprava v sporazumu s svetom za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve. Grobar dela po navodilih krajevnega odbora oziroma pokopališke uprave.

17. člen

Dovoljenje za pokop v določen grob izdajajo pristojni krajevni uradi oziroma organi, ki vodijo pokopališko knjigo določenega pokopališča.

Brez dovoljenja grobar ne sme izvršiti pokopa.

18. člen

Kolobarna doba za grobove znaša:

- a) za navadne in rodbinske grobove 10 let;
- b) za grobnice za eno ali več oseb 50 let.

Pokop v isti grob je dovoljen po poteku kolobarne dobe; odpiranje grobov pred potekom kolobarne dobe je dovoljeno le z izjemnim dovoljenjem pristojnih organov oblasti. Grobovi borcev NOV, talcev in žrtev fašističnega nasilja se ne smejo prekopati niti po poteku kolobarne dobe razen v primerih, ko gre za prenos posmrtnih ostankov.

III.

KRASITEV IN VZDRŽEVANJE POKOPALIŠČ

19. člen

Grobovi se lahko uredijo in na njih postavijo nagrobni spomeniki. Napisi na grobnih spomenikih ne smejo žaliti nacionalnega čuta jugoslovanskih narodov, veroizpovedi in rase.

Grmi ali drevesa se smejo zasejati na grobovih tako, da ne ovirajo dohoda do sosednjih grobov.

Prepovedano je saditi gozdna drevesa in grmičevje z močno rastjo.

Smeti in odpadki okrasja se smejo odlagati le na za to določenem mestu.

20. člen

Stranke so dolžne na svoje stroške skrbeti za kulturno vzdrževanje grobov in grobnic; pri vzdrževanju grobov se ne sme kvariti zunanji izgled in dostojna zunanost pokopališč. Gomila in obrobki grobov morajo biti po prizadetih strankah očiščeni vsaj dvakrat na leto in to do 30. junija oziroma 31. oktobra.

Če stranka sama ne opravi dela do določenega roka, se to delo opravi s strani pristojnega grobarja na strankine stroške.

Grobovi padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja so pod javnim varstvom Občinskega ljudskega odbora oziroma pristojnega krajevnega odbora.

21. člen

Nagrobne spomenike, za katere niso poznani njihovi lastniki oziroma skrbniki, na grobovih, ki jim je zapadla kolobarna doba in niso bili obnovljeni, ostanejo last občine. Iste posledice nastopijo tudi glede tistih spomenikov, katerih svojci so že umrli ali če sorodniki na pismeno obvestilo organa, ki upravlja pokopališče, odklonijo vzdrževanje grobov ali ne obnovijo najemniškega razmerja.

Nagrobni spomeniki zgodovinske vrednosti preidejo v last in varstvo občine.

22. člen

Obiskovalci pokopališča ne smejo izvršiti s svojim obnašanjem nobenega dejanja zoper pieteto in dostojanstvo pokopališča.

IV.

NAJEMNO RAZMERJE GLEDE GROBOV

23. člen

Za navaden ali vrsten grob se za dobo 10 let razen grobarskih ne pobirajo nikakršne druge pristojbine.

Po poteku 10 let se lahko taki grobovi prekopljejo. Pred potekom kolobarne dobe pa imajo svojci pokopanega pravico z organom, ki upravlja pokopališče, skleniti ali podaljšati že obstoječe najemno razmerje za grobove oziroma za podaljšanje najemnega razmerja za nadaljnjih 5 let. Podaljšanje najemnega razmerja za grobove, katerim je že potekla kolobarna doba ali

najemno razmerje, je dovoljeno le, če se pred pretekem navedene dobe plača pristojbina in če je bil grob zadnja tri leta redno vzdrževan.

24. člen

Pravni nasledniki — upravičenci do groba ali grobišča so: zakonski drug, pokojnikovi otroci, bratje in sestre ter nečaki in vnuki. Drugi daljni sorodniki imajo pravico do groba ali grobnic, če tudi podaljšajo razmerje.

V.

POKOPALIŠKE IN GROBARSKE PRISTOJBINE

25. člen

Za grobove in grobnice se pobirajo naslednje pristojbine:

1. za podaljšanje najemnega razmerja za 5 let se plača 1.000.— din;
2. za posebno izbran ali rodbinski grob se plača 1.000.— din že ob pokopu;
3. za grobnico do 50 let se plača 15.000.— din, za vsak nadaljnji pokop v grobnico v tej dobi se plača po 1.000.— din.

Pokopališke pristojbine po tem odloku se plačujejo pri organih, ki upravljajo pokopališče.

Pridobljena sredstva iz pokopaliških pristojbin se uporabljajo izključno samo za vzdrževanje tistega pokopališča, za katerega grobove so se pristojbine pobrale.

26. člen

Grobarske pristojbine so:

1. za pokop v vrstni ali rodbinski grob se plača 1.200.— din;
2. za pokop otroka do 10 let starosti se plača 700.— din;
3. za pokop v grobnico se plača 1.000.— din.

VI.

KAZENSKÉ DOLOČBE

27. člen

Za prekrške po tem odloku se kaznuje z denarno kaznijo do 3.000 din:

- a) grobar, če izvrši pokop mrliča brez dovoljenja ali izven določenega vrstnega reda; če predčasno prekoplje grob, za katerega še ni potekla kolobarna doba ali za katerega še ni zapadla podaljšana najemna doba;
- b) oseba, ki na pokopališču stori katero izmed dejanj, ki nasprotujejo določbam tega odloka;
- c) osebe, ki z napisl in krasitvijo grobov žalijo narodnost, rasni ali verski čut sosednih grobov na pokopališču.

Ostali prekrški se kaznujejo po določbah pravilnika za izvrševanje zakona o pokopališčih.

VII.

KONČNE DOLOČBE

28. člen

Pokopališki načrt in vrstni red grobov po določbah tega odloka izdela oddelek za gospodarstvo najpozneje do 31. decembra 1958.

Novemu pokopališkemu načrtu se po tem roku ne prilagodi samo tisti grobovi, katerim še ni potekla kolobarna doba.

29. člen

Za izvajanje tega odloka lahko izda Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve še posebna navodila in tolačenja. Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve občinskega ljudskega odbora predpiše ustrezne tiskovine in način za vo-

denje pokopaliških knjig ter izdajanje dovoljenj za pokop.

30. člen

Določbe tega odloka o trajanju najemnega razmerja za grobove in grobnice veljajo tudi za že obstoječa najemna razmerja po raznih doslej veljavnih predpisih. Za najemna razmerja, sklenjena pred uveljavitvijo tega odloka, se pred potekom dobe, določene s tem odlokom, ne pobirajo nove pristojbine.

31. člen

Z uveljavitvijo tega odloka se razveljavijo vsi dosedanja predpisi o pokopališkem redu, ki so jih izdali bivši občinski ali krajevni ljudski odbori na območju občine Idrija.

32. člen

Ta odlok začne veljati 8. dan po objavi na razglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija, Idrija, 15. oktobra 1957.

Št. 02/1-33/30-Z/b,

Predsednik

Lado Božič, l. r.

Na podlagi 24. člena Statuta občine Idrija in v zvezi z določili 5. in 80. člena Uredbe o družbenih investicijskih skladih (Uradni list FLRJ, št. 22/56), 4. člena Uredbe o investicijskih posojilih (Uradni list FLRJ, št. 31/56) je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 15. oktobra 1957 sprejel

SKLEP

o spremembah in dopolnitvah sklepa o določitvi smernic in pogojev za uporabo sredstev iz občinskega družbenega investicijskega sklada, ki se v prečiščenem besedilu glasi:

SKLEP

O DOLOČITVI SMERNIC IN POGOJEV ZA UPORABO SREDSTEV IZ DRUŽBENEGA INVESTICIJSKEGA SKLADA OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA IDRİJA

I.

Posojila iz občinskega družbenega investicijskega sklada (v nadaljnjem besedilu »sklad«) se dovoljujejo:

1. gospodarskim podjetjem, zadrugam, bankam, zbornicam in drugim družbenim organizacijam, finančno samostojnim zavodom in politično teritorialnim enotam — za gospodarske in negospodarske investicije;

2. kmetom, obrtnikom in drugim osebam, ki imajo pravico za opravljanje posameznih gospodarskih dejavnosti — za opravljanje njihove dejavnosti.

Sredstva sklada se uporabljajo:

1. za gospodarske investicije;

2. za negospodarske investicije;

3. za garancijske zneske in vse druge obveznosti iz posojil za gospodarske investicije, ki jih gospodarske organizacije dobijo iz drugih skladov in

4. za prispevek k stroškom za investicije gospodarskih organizacij, ki se kreditirajo ali financirajo iz drugih skladov.

Posojila za gospodarske investicije iz sklada se dovoljujejo po natečaju, lahko pa tudi brez natečaja, če tako določajo zvezni predpisi.

Posojila za negospodarske investicije se dovoljujejo brez natečaja.

II.

Posojila za gospodarske investicije se dovoljujejo za naslednje namene:

1. za ustanovitvene stroške;
2. za osnovna sredstva in
3. za obratna sredstva, ki so potrebna za redno poslovanje gospodarskih organizacij.

Posojila za negospodarske investicije se dovoljujejo za naslednje namene:

- za novogradnjo in rekonstrukcijo komunalnih naprav;
- za modernizacijo in rekonstrukcijo cest in ulic in
- za izdelavo projektov.

Iz sredstev, ki izvirajo od vplačil 55% obvezne občinske doklade in 45% taks, se dovoljujejo posojila za naslednje namene:

- za elektrifikacijo podeželja;
- za rekonstrukcijo električnega omrežja;
- za novogradnjo in obnovo komunalnih naprav na podeželju;
- za novogradnjo zasebnih kapnic, gnojničnih jam in silosov.

Iz sredstev, ki izvirajo iz prispevkov za napredek prometa in predelavo kmetijskih pridelkov, se dovoljujejo posojila za naslednje namene:

- za nabavo transportnih sredstev;
- za rekonstrukcijo starih in zidanje novih mlinov in pekarn;
- za zidanje objektov, ki so namenjeni za izboljšanje vskladiščenja in pospeševanja prometa kmetijskih pridelkov in njihovih izdelkov.

III.

Najdaljši odplačilni rok za investicijska posojila iz tega sklada se določi za gradnjo 30 let, za opremo pa 10 let, če z zveznimi predpisi niso določeni drugi roki.

Odplačilni rok posojil za kritje potreb po obratnih sredstvih, nastalih pri izgradnji novega gospodarskega objekta ali pri rekonstrukciji in razširitvi obstoječih gospodarskih objektov, ne sme biti daljši od določenega roka za odplačilo odobrenega investicijskega posojila.

Najdaljši odplačilni rok posojil za redna obratna sredstva, potrebna za kritje povečanega obsega poslovanja gospodarskih organizacij, ne sme biti daljši od 5 let.

Prednost pri najetju posojila imajo posojiljemalci, ki nudijo največjo obrestno mero in najkrajšo odplačilno dobo ter da bodo z danim kreditom ustvarili večji dohodek.

Poleg pogojev iz prednjega odstavka morajo posojiljemalci dokazati, da bodo za tisti namen, za katerega najemajo posojilo, vložili tudi del lastnih sredstev. Del lastnih sredstev mora znašati:

1. za gostinska in trgovska podjetja 20%;
2. za komunalna podjetja 25%;
3. za vse druge posojiljemalce 30%

Politično-teritorialnim enotam ter obrtnim podjetjem in obratom pa se dajejo posojila z 20% obrestno mero letno in najdaljšim 30-letnim odplačilnim rokom ter brez udeležbe lastnih sredstev.

IV.

Zahteve za posojila iz tega sklada preveri komisija pri tisti banki, pri kateri so sredstva naložena. Komisija imenuje upravni odbor banke.

Komisija oceni družbeno in gospodarsko utemeljenost investicij in predlaga v odobritev višino trans upravnemu odboru banke.

V.

Svet za družbeni plan in finance se pooblašča, da daje k posameznim točkam teh smernic podrobna navodila.

VI.

Ta sklep začne veljati 8. dan po objavi na oglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija. Stev. 02/1-33/34-7/b.

Idrija, dne 15. oktobra 1957.

Predsednik
Lado Božič, l. r.

Na podlagi 24. člena Statuta občine Idrija in 1. člena Uredbe o spremembah in dopolnitvah uredbe za izvrševanje zakona o stanovanjskem prispevku (Uradni list FLRJ šte. 31/57) je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 15. oktobra 1957 sprejel

ODLOK

O DELU LASTNIH SREDSTEV, KI JIH MORAJO VLOŽITI TISTI, KI VZAMEJO POSOJILA IZ OBČINSKEGA KREDITNEGA SKLADA ZA ZIDANJE STANOVANJSKIH HIŠ

I.

Iz občinskega kreditnega sklada za zidanje stanovanjskih hiš se lahko dovoljuje posojilo tistim interesentom iz uredbe za izvrševanje zakona o stanovanjskem prispevku (Uradni list FLRJ, št. 6/56), ki vložijo za zidanje, dozidavo ali dovršitev nove oziroma za popravilo obstoječe stanovanjske hiše tudi del lastnih sredstev, izračunan po predračunski vrednosti del. Ta del mora znašati:

1. za stanovanjske skupnosti in hišne svete, za zavode, ki jim je priznana lastnost pravne osebe, in za politično teritorialne enote in njihove pooblaščenice organe — najmanj 1%;
2. za gospodarske organizacije:
  - a) iz panoge rudarstva — najmanj 10%,
  - b) za panoge industrije — najmanj 7%,
  - c) za panoge gradbeništva — najmanj 8%,
  - d) za panoge komunale in obrti — najmanj 2%
3. Za vse druge interesente najmanj 20%.

II.

Interesenti lahko zagotovijo lastna sredstva kot pogoj za dovolitev posojila v gotovini, v materialu ali pa v delovni sili.

III.

Ta odlok velja 8. dan po objavi na oglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija. Uporablja pa se od 1. septembra 1957 dalje.

M. P.

Stev. 01/33/32.

Idrija, dne 15. oktobra 1957.

Predsednik
Lado Božič, l. r.

IZ ZAPISNIKOV SEJ OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA

XXIII. SEJA DNE 2. IX. 1957

Turistično društvo naj razširi akcijo za ureditev počitniškega doma. Delež občinskega ljudskega odbora se poviša od 1.000.000 na din 2.000.000 in s tem omogoči letovanje ne samo uslužbencem in delavcem občinskega ljudskega odbora, ampak tudi ostalim občanom. Rudniku živega srebra pa se priporoča sodelovanje s Turističnim društvom.

Trgovsko podjetje Kooperativa Idrija se je vključilo v na novo ustanovljeno Poslovno zvezo v Tolminu in postalo njen samostojen obrat s sedežem v Idriji. Razmerja med samostojnim obratom in Poslovno zvezo se določajo s pogodbo, občinski ljudski odbor pa jim daje pritrditev.

Na predlog Kmetijske zadruge Sp. Idrija je občinski ljudski odbor potrdil spremembe njenih pravil, s katerimi je bil uveden tudi družinski delež v višini din 250.

Podjetju Mesnina Idrija se spremeni poslovni predmet poslovanja tako, da se glasi: »Nakup in klanje živine, nakup mesnih izdelkov, predelovanje mesa v mesne izdelke, predelovanje drugih delov živalskega izvora in prodaja istih.«

Imenovanja

V komisijo za izdajo sečnih dovoljenj se imenuje: Brence Franc, predsednik; člani: Milan Stakar; člani komisije so tudi logarji in zastopnik kmetijskih zadrug iz tistega območja, za katerega se bodo obravnavale prošnje za sečna dovoljenja.

Zaradi vpoklica tov. Franca Mohoriča na vojaške vaje se za čas njegove odsotnosti imenuje za predsednika sveta za gospodarstvo tov. Jože Kenda, direktor rudnika.

Za člane upravnega odbora Zdravstvenega doma Idrija se imenujejo: Anton Troha, Ivan Lárkar, Viljem Podobnik, Marija Simčič, Viktor Kos, Franc Klemenčič, Lado Velikonja in dr. Ivan Hribernik.

Za člane upravnega odbora Lekarne Idrija se imenujejo: Mr. Magda Pirih, Ivan Pervanja, Viktor Lárkar, Julij Lapajne, Stanko Klavčič in mr. Nada Mokos.

Za v. d. tajnika Občinskega ljudskega odbora Idrija se imenuje tov. Franc Petrič.

Za v. d. načelnika oddelka za finance se imenuje tov. Denis Primožič.

Za upravitelje osnovnih šol se imenujejo:

1. Osnovna šola Gore, tov. Ana Rejc,
2. Osnovna šola Krnice, tov. Albert Šubic,
3. Osnovna šola Otalež, tov. Albina Zajc,
4. Osnovna šola Vojsko, tov. Albin Štanta,
5. Osnovna šola Zavratac, tov. Marija Šifrer.

XXIV. seja dne 15. 10. 1957

Iz občinskega investicijskega sklada se najame posojilo v znesku din 800.000 za sanacijo zajetja Klemenka. Glede vodovoda v Vodnikovi ulici pa se predlaga, da svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve ter Rudnik živega srebra name-ravano gradnjo ponovno proučita in izdelata skupen predlog za njegovo rekonstrukcijo.

Podjetju »Vino« Idrija se podaljša jamstvo za najeti obratni kredit pri narodni banki, din 5.000.000, do konca leta 1957.

Brez javne dražbe se prodajo naslednje stanovanjske hiše:

1. Hiša v Partizanski ulici št. 1 tov. Francu Erženu,
2. Hiša v ulici Zmage št. 22 tov. Janezu Podobniku iz Idrije za din 232.000.
3. Hiša na Vojskem št. 91 tov. Janezu Podobniku z Vojskega št. 91 za din 117.000.
4. Hiša v Čekovniku št. 44 tov. Francu Černi-logarju iz Čekovnika za din 140.000.

Na javni dražbi se bo prodala hiša v Gregorčičevi ulici št. 19 v Idriji.

Odobri se zamenjava zemljišč SLP parc. št. 62 k. l. Ledine z zemljiščem, ki je last tov. Ivane Čakelj iz Ledin št. 16, parc. št. 65 k. o. Ledine.

Odobri se zamenjava zemljišča SLP parc. št. 329/5 k. o. Črni vrh z zemljiščem, ki je last Stefanije Zajc iz Črnega vrha št. 1, parc. št. 549/1.

Trgovskemu podjetju Kurivo Idrija se dodeli v uporabo parc. št. 425/1, ki jo bo podjetje uporabljalo za lesno skladišče.

Tov. Mariji Lapajne se dodeli v brezplačno uživanje za nedoločen čas iz sklada SLP parc. št. 344/1 k. Idrija, na kateri bo gradila stanovanjsko hišo.

Imenovanja

Tov. Anica Dolinar se imenuje za upravnika Zavoda za napredek gospodinjstva v Idriji.

Za člane upravnega odbora Zavoda za napredek gospodinjstva se imenujejo naslednji tovariši: Rozalka Lipušček, Anica Bezeljak, Mirko Tratnik, Zinka Mažgon, Anica Šabec, Franc Lapajne, Slavko Sulgaj, Franc Zajc in Anica Dolinar.

Za upravitelja osnovne šole Masore se imenuje tov. Alojz Jurjevič.

Za pomožne šolske inšpektorje se imenujejo: Ivan Hlača, Vinko Vršec in Ivan Pižmoht.

Za člane šolskih odborov se imenujejo:

Osnovna šola Čekovnik: Rudolf Mohorič in Alojz Pirc,

Osnovna šola Črni vrh: Jakob Kavčič, Karol Istenič in Stefan Mikuž,

Osnovna šola Dole: Franc Bogataj in Milena Cigale,

Osnovna šola Gore: Otmar Vončina, Franc Lapajne in Viktor Gnezda,

Osnovna šola Godovič: Marija Pagon, Antonija Čuk in Franc Vidmar,

Osnovna šola G. Kanomlja: Franc Lárkar in Leopold Vončina,

Osnovna šola Idrija: Poidka Kos, Marija Mau-ser in Ivan Grošelj,

Osnovna šola Kanji dol: Ivan Poženel in Karol Rudolf,

Osnovna šola Krnice: Franc Kacin in Antonija Lapajne,

Osnovna šola Masore: Franc Hladnik in Jožefa Jereb,

Osnovna šola Ledine: Franc Mohorič, Stanko Seljak in Alojz Kosmač,

Osnovna šola Oblakov vrh: Jože Bončina in Anton Jereb,

Osnovna šola Otalež: Jože Kofol, Gabrijel Bevk in Dorica Kofol,

Osnovna šola Sp. Idrija: Dragica Kosmač, Berta Lapajne in Rafael Petrič,

Osnovna šola Sred. Kanomlja: Franc Gnezda, Franc Bizjak in Marija Rupnik,

Osnovna šola Šebrelje: Franc Pagon, Janez Lapajne in Dominik Klemenčič,

Osnovna šola Travnik: Franc Podobnik in Marija Pervanja,

Osnovna šola Vrsnik: Franc Brence in Jakob Podobnik,

Osnovna šola Zadlog: Jože Plešnar, Srečko Rupnik,

Osnovna šola Zavratac: Ignac Rupnik, Rudolf Dermota in Ivana Leskovec.

Pomožna šola Idrija: Ivanka Lapajne in Fanči Gantar,

Čipkarska šola Idrija: Tončka Velikajne in Mira Lazar.

Glasbena šola Idrija: Janko Pajer in Jože Reven.

Gimnazija Črni vrh: Milan Leban, Viktor Mikuž in Ivan Lampe.

KONSTITUIRANJE NOVEGA OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA

I. Prva seja občinskega zbora dne 5. 11. 1957

Prvo sejo je začel najstarejši trinšestdesetletni ljudski odbornik tov. Ignacij Govekar.

Na predlog odbornika Srečka Poljanca je bila izvoljena naslednja **verifikacijska komisija**: Franc Brence, Jože Kenda in Franc Sever. Po pregledu volilnega materiala je njen predsednik tov. Jože Kenda podal poročilo:

Verifikacijska komisija je pregledala listine o volitvah in ugotovila: S statutom občine Idrija je bilo določeno, da se v občinski zbor voli 31 odbornikov. Na osnovi tega je bil izdan sklep o razdelitvi občine na volilne enote in je bilo določeno število odbornikov, ki se jih je volilo v posameznih volilnih enotah, in sicer:

dve volilni enoti po 3 odbornike,
sedem volilnih enot po 2 odbornika in
enajst volilnih enot po 1 odbornika.

Po poročilih, ki jih je predložila občinska volilna komisija občinskemu ljudskemu odboru, smo ugotovili, da je bilo izvoljenih 31 odbornikov in sicer:

1. Poljanec Srečko	I. volilna enota
2. Božič Lado	
3. Velikonja Lado	II. "
4. Čar Ignac	
5. Podobnik Maks	
6. Kenda Jože	III. "
7. Sebenik Mirko	
8. Tratnik Mirko	IV. "
9. Markš Jože	V. "
10. Skok Franc	VI. "
11. Hlača Ivan	
12. Troha Anton	VII. "
	VIII. "
14. Šraj Mihaela	IX. "
15. Govekar Ignac	X. "
16. Gantar Jakob	
17. Lampe Ivan	XI. "
18. Lampe Filip	
19. Benčina Franc	XII. "
20. Zgavec Janko	XIII. "
21. Sever Franc	XIV. "
22. Filipič Lado	
23. Vidmar Franc	
24. Gnezda Franc	XV. "
25. Likar Franc	XVI. "
26. Brence Franc	XVII. "
27. Likar Franc	
28. Kofol Jože	XVIII. "
29. Bevk Gabrijel	
30. Brezovšek Ciril	XIX. "
31. Likar Srečko	XX. "

Komisija je po poročilu občinske volilne komisije, ostalih volilnih spisov in potrdil, ki so jih predložili izvoljeni odborniki, ugotovila, da so bile volitve pravilno, v skladu z zakonom, izvedene in predlaga, da se vsem izvoljenim odbornikom verificirajo mandati.

Predsedujoči je dal poročilo na razpravo. K razpravi se ni nihče prijavil. Za verifikacijo so glasovali vsi odborniki.

Po poročilu verifikacijske komisije so vsi odborniki zaprisegli in prisego podpisali.

Na predlog tov. Tratnika Mirka je bil izvoljen za **odbornika za vodstvo sej občinskega zbora** tovariš Kenda Jože.

Po izvolitvi odbornika za vodstvo sej zbora je predsedujoči sejo prekinil in povabil odbornike, da se udeležijo prve skupne seje obeh zborov. Po končani skupni seji se je seja občinskega zbora nadaljevala.

Ker se po zakonu o volitvah in odpoklicu odbornikov ljudskih odborov voli odbornike okrajnega ljudskega odbora na ločenih sejah občinskih zborov, so bile najprej izvedene volitve v okrajni zbor okrajnega ljudskega odbora. Izvoljeni so bili tile tovariši: Božič Lado, Čar Ignac, Šraj Mihaela, Tratnik Mirko, Kenda Jože in Velikonja Lado.

Na predlog komisije za statut, ki ga je prebral tovariš Lado Velikonja, je bil soglasno sprejet statut občine Idrija.

Na predlogčasne komisije za volitve in imenovanja, ki je bila izvoljena na skupni seji obeh zborov in ga je podal tovariš Sever Franc, so bili izvoljeni za člane odborniških komisij občinskega zbora tile odborniki:

- Mandatno-imunitetna komisija**: predsednik Podobnik Maks, člana: Zgavec Janko in Gnezda Franc.
- Komisija za gospodarstvo**: predsednik Tratnik Mirko, člani: Brence Franc, Sebenik Mirko, Govekar Ignacij in Vončina Ignacij.
- Komisija za predpise in organizacijska vprašanja**: predsednik Skok Franc, člani: Filipič Lado, Šraj Mihaela, Likar Srečko in Likar Franc (Ledine).

II. PRVA SEJA ZBORA PROIZVAJALCEV dne 5. 11. 1957

Prvo sejo je začel najstarejši odbornik zbora proizvajalcev 57-letni tovariš Vončina Jože.

Na predlog odbornika Božiča Jožeta je bila izvoljena tale **verifikacijska komisija**: Šulin ing. Miloš, Mohorič Srečko in Lipušček Milovan. Po pregledu volilnega materiala je njen predsednik tovariš Šulin ing. Miloš podal poročilo:

Verifikacijska komisija je pregledala listine o volitvah in ugotovila: S statutom občine Idrija je bilo določeno, da se v zbor proizvajalcev voli 25 odbornikov. Po odločbi okrajne volilne komisije Gorica se je volilo v skupini industrije, trgovine in obrti 22 odbornikov, v skupini kmetijstva pa 3 odbornike. Ta odborniška mesta so bila s sklepom občinskega ljudskega odbora razdeljena na 15 volilnih enot, in sicer:

ena volilna enota po 4 odbornike,
dve volilni enoti po 3 odbornike,
tri volilne enote po 2 odbornika in
devet volilnih enot po 1 odbornika.

Po poročilih, ki jih je dostavila občinskemu ljudskemu odboru občinska volilna komisija, smo ugotovili, da je bilo izvoljenih v skupini industrije, trgovine in obrti 22 odbornikov in v skupini kmetijstva 3 odborniki, in sicer:

I. skupina industrije, trgovine in obrti:

1. Bevk Vinko	I. volilna enota
2. Mohorič Srečko	I. "
3. Strnad Anton	I. "
4. Božič Jože	II. "
5. Velikajne Ignac	II. "
6. Čuk Zorj	II. "
7. Šulin ing. Miloš	III. "
8. Lukan Janko	III. "
9. Lazar Ciril	IV. "
10. Močnik Ludvik	IV. "
11. Lapajne Julij	V. "
12. Lipušček Milovan	VI. "
13. Kordiš inž. Franjo	VII. "
14. Podobnik Viljem	VII. "

15. Blaj Silvi	VII.	"
16. Rupnik Srečko	VII.	"
17. Čelik Egidij	VIII.	"
18. Dolenc Janez	VIII.	"
19. Kogej Tončka	IX.	"
20. Gantar Franc	X.	"
21. Babuder Milan	XI.	"
22. Vončina Jože	XII.	"
II. skupina kmetijstva:		
1. Rupnik Ivan	XIII.	volilna enota
2. Slabe Feliks	XIV.	"
3. Kosmač Franc	XV.	"

Komisija je po poročilu občinske volilne komisije, ostalih volilnih spisov in potrdil, ki so jih predložili izvoljeni odborniki, potrdila, da so bile volitve izvedene pravilno in v skladu z zakonom o volitvah in odpoklicu odbornikov ljudskih odborov in predlaga, da se vsem izvoljenim odbornikom verificirajo mandati.

Predsedujoči je dal poročilo na razpravo. K razpravi se ni nihče javil. Za verifikacijo so soglasno glasovali vsi navzoči odborniki.

Po poročilu verifikacijske komisije so vsi odborniki zaprilegli in prisego podpisali.

Nato je bil na predlog tovariša Božiča Jožeta izvoljen za **odbornika za vodstvo sej zbora** tovariš Sulin ing. Miloš.

Po izvolitvi odbornika za vodstvo sej zbora je predsedujoči sejo prekinil in povabil odbornike, da se udeležijo prve skupne seje obeh zborov. Po končani skupni seji se je seja zbora proizvajalcev nadaljevala.

Ker se po zakonu o volitvah in odpoklicu odbornikov ljudskih odborov voli odbornike okrajnega ljudskega odbora na ločenih sejah občinskih zborov, so bili izvoljeni v okrajni ljudski odbor zbora proizvajalcev tile odborniki:

I. v skupini industrije, trgovine in obrti:

1. Lukan Janko,
2. Kogej Antonija,
3. Kordiš ing. Franjo,
4. Božič Jože.

II. v skupini kmetijstva:

1. Kosmač Franc.

Na predlog komisije za statut, ki ga je prebral tovariš Lapajne Julij, je bil soglasno sprejet statut občine Idrija.

Na predlog začasne komisije za volitve in imenovanja, ki je bila izvoljena na prvi skupni seji obeh zborov in ki ga je podal njen član tovariš Čuk Zori, so bili izvoljeni za člane odborniških komisij zbora proizvajalcev tile odborniki:

1. **Mandatno-imunitetna komisija:** predsednik Velikajne Ignac, člana: Lazar Ciril in Čuk Zori.
2. **Komisija za predpise in organizacijska vprašanja:** predsednik Lapajne Julij, člani: Blaj Silvi, Bevk Vinko, Močnik Ludvik in Čelik Egidij.
3. **Komisija za gospodarstvo:** predsednik Gantar Franc, člani: Lipušček Milovan, Podobnik Viljem, Vončina Jože in Babuder Milan.
4. **Komisija za vprašanja delavskega samoupravljanja:** predsednik Lukan Janko, člani: Lapajne Julij, Gantar Franc, Strnad Anton in Lipušček Milovan.

III. PRVA SKUPNA SEJA OBČINSKEGA ZBORA IN ZBORA PROIZVAJALCEV dne 5. II. 1957

Prvo sejo je začel najstarejši 63-letni ljudski odbornik tovariš Govekar Ignacij.

Odbornik tovariš Lukan Janko je v imenu občinskega odbora SZDL, občinskega komiteja ZKS

in odbornikov: Sulina ing. Miloša, Kordiša ing. Franja, Božiča Jožeta, Tratnika Mira in v svojem imenu predlagal za **predsednika občinskega ljudskega odbora Idrija tovariša Lada Božiča**. Predlog je bil soglasno sprejet s ploskanjem.

Novo izvoljeni predsednik občinskega ljudskega odbora se je za izvolitev in izkazano zaupanje toplem zahvalil ljudskim odbornikom in vsem volilcem občine.

Na predlog tovariša Tratnika Mirka so bili nato izvoljeni v komisijo za pripravo predloga o spremembi statuta občine Idrija tile tovariši: predsednik Velikonja Lado, člani: Poljanec Srečko, Lapajne Julij, Skok Franc in Sulin ing. Miloš.

Za člane začasne komisije za volitve in imenovanja so bili izvoljeni: predsednik Sever Franc, člani: Čuk Zori, Kofol Jože, Filipič Lado in Strnad Anton.

Tovariš predsednik Lado Božič je pojasnil odbornikom, da je prvi del skupne seje končan in da se bo ljudski odbor ponovno sestal na skupno sejo po opravljenih volitvah v okrajne zборе.

V nadaljevanju seje so bili izvoljeni in imenovani na predlog začasne komisije za volitve in imenovanja, ki ga je podal njen predsednik tovariš Sever Franc, tile organi občinskega ljudskega odbora:

A. SKUPNE ODBORNIŠKE KOMISIJE:

1. **Komisija za volitve in imenovanja:** predsednik Sever Franc, člani: Čuk Zori, Kofol Jože, Filipič Lado in Strnad Anton.
2. **Komisija za prošnje in pritožbe:** predsednik Troha Anton, člani: Rupnik Ivan, Čuk Zori, Bevk Gabrijel in Vidmar Franc.

B. SVETI LJUDSKEGA ODBORA:

1. **Svet za splošno upravo in notranje zadeve:** predsednik Sulin ing. Miloš, člani: Markš Jože, Berčič Marjan, Klemenčič Janko, Sever Danilo, Golob Fračška in Brus Marjan.
2. **Svet za družbeni plan in finance:** predsednik Velikonja Lado, člani: Podobnik Maks, Skok Franc, Lapajne Julij, Lukan Ladislav, Klemenčič Franc, Flander Damijan, Velikajne Ignac ml. in Jemec Nežka.
3. **Svet za gospodarstvo:** predsednik Mohorič Franc, člani: Kenda Jože, Tratnik Mirko, Gantar Franc, Čar Branka, Kleindienst Silvester, Brence Franc, Poljanec Feliks in Mohorič Henrik.
4. **Svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve:** predsednik Dolenc Janez, člani: Lazar Ciril, Sever Franc, Svetličič Rajko, Jager ing. Tone, Bajt Anton, Dolinar Anica, Likar Marjan in Lampe Filip.
5. **Svet za kmetijstvo in gozdarstvo:** predsednik Kordiš ing. Franjo, člani: Lipušček Milovan, Štucin Franc, Rihard ing. Niko, Rupnik Srečko, Lampe Ivan, Slabe Feliks, Gruden Heliodor in Vidmar Angela.
6. **Svet za stanovanjske zadeve:** predsednik Božič Jože, člani: Velikajne Ignac st., Strnad Anton, Istenič ing. Anton, Logar Danica, Majnik Viktor, Repanšek Marjan.
7. **Svet za delo:** predsednik Poljanec Srečko, člani: Babuder Milan, Podobnik Viljem, Kos Viktor, Zajc Angela, Kovač Izidor in Likar Franc.
8. **Svet za šolstvo:** predsednik Božič Slavica, člani: Šraj Mihaela, Filipič Lado, Šabec Anica, Pajr Janko, Zgavec Janko in Kokošar Franc.

9. **Svet za prosveto in kulturo:** predsednik Hlača Ivan, člani: Kutin Alojz, Gantar Jakob, Božič Talči, Gantar ing. Ivan, Zumer Mojca in Sebenik Mirko.
10. **Svet za telesno vzgojo:** predsednik Didč Franc, člani: Bevk Vinko, Blaj Silvi, Gabrovšček Viktor, Logar Marija, Miklavč Lado in Logar Srečko.
11. **Svet za zdravstvo:** predsednik Trampuž Miloš, člani: Troha Anton, Močnik Ludvik, Pirih Magda, Simčič Marija, Ogrič Feliks in Vončina Ignacij.
12. **Svet za socialno varstvo:** predsednik Mohorič Srečko, člani: Čelik Egidij, Božič Franc, Kavčič Ivanka, Zusi Fanci, Bevk Ivan in Benčina Franc.
13. **Svet za varstvo družine:** predsednik Kogelj Tončka, člani: Čar Ignac, Ferjan Zinka, dr. Likar-Miklavčič Nesta, Logar Zvonka, Likar Franc st. in Berglez Tomislava.

C. UPRAVNE KOMISIJE:

1. **Komisija za odlikovanja:** predsednik Kenda Jože, člani: Dolenc Janez, Carl Ladislav, Lazar Miran in Pišlar Ignacij.
2. **Komisija za narodno obrambo:** predsednik Božič Lado, člani: Petrič Franc, Lukan Janko, Rupnik Franc in Franovič Ivica.
3. **V komisijo za razpis mest direktorjev** imenuje občinski ljudski odbor tovariša Šulina ing. Miloša.
4. **Komisija za potrjevanje tarifnih pravilnikov:** predsednik Strnad Stane, člani: Vukan Ladislav, Vehar Anton, Petrič Rafael, Felc Julka.
5. **Komisija za uslužbenska vprašanja:** predsednik Poljanec Srečko, člani: Petrič Franc, Rupnik Franc, Babič Zdravka in Vidmar Ferdo.

Z A P I S K I

Š O L S T V O

Gimnazija je pognala svoj drugi cvet. Vrsta domačih izobražencev, ki bodo prav iz ljubezni do teh skromnih primorskih gričev iz njih kopali srečo za bodoče rodoce, se je spet pomnožila. S toplo skrbjo spremljamo pota naših lanskih maturantov, se veselimo vedno njihovih uspehov in jim iz srca čestitamo ob njih. Za njimi je odšla letos naša druga dobra četa. Prepričani smo, da se bodo tudi naši novi maturanti uveljavili na svojih področjih in da bodo vsak po svoje dali družbi celega človeka. Želimo jim na novi poti vztrajnosti, temeljitosti, poguma in zadovoljstva.

Z zrelostnim spričevalom so letos zapustili šolo naslednji maturanti:

- Basile Adrijana, Idrija — v službo,
- Beričič Milena, Idrija — v službo,
- Cigale Helena, Dole, Idrija — germanistika,
- Čopi Vlado, Bovec — pravo,
- Črv Rafael, Sentviška gora — strojna tehnika,
- Gruntar Ivan, Kobarid — gradbena,
- Jereb Mirjam, Idrija — doma,
- Kavs Lojze, Soča, Bovec — pravo,
- Kobal Marija, Idrija — doma,
- Koler Viktor, Idrija — strojna tehnika,
- Kosmač Valerija, Idrija — v službo,
- Kovačič Almira, Tolmin — germanistika,
- Laharnar Karlo, Tolmin — gradbena,
- Leskovec Boris, Idrija — Državni fizikolturni inštitut, Beograd,
- Leskovec Marija, Dole, Idrija — medicina,
- Logar Saša, Idrija — Državni fizikolturni inštitut, Beograd,
- Moravec Anica, Idrija — v službo,
- Petrovčič Janez, Idrija — pravo,
- Planišček Rihard, Dobrovo, Brda — agromija,
- Rejc Vladimir, Idrija — ekonomska,

Rupnik Marija, Dole, Idrija — VPS — matematika,

- Savli Albin, Tolmin — medicina,
- Savli Pavel, Tolmin — pravo,
- Šimac Rudolf, Breginje — pravo,
- Suler Lovrenc, Čezsoča, Bovec — pravo,
- Turk Marjetka, Idrija — pravo,
- Tušar Anica, Idrija — medicina,
- Uršič Anica, Kobarid — v službo,
- Velikajne Anton, Idrija — rudarstvo.

Srečno!

S. B.

S PRVE KONFERENCE UPRAVITELJEV OSNOVNIH ŠOL

v šolskem letu 1957/58

Šolski upravitelji so se bili sestali 12. septembra z namenom, da bodo na osnovi uspehov in neuspehov lanskega šolskega leta začrtali pot novemu šolskemu letu.

Razpravljali so o najvažnejših uspehih v preteklem šolskem letu, o učnih in vzgojnih uspehih posameznih šol, obravnavali so vzroke slabih učnih uspehov na nekaterih šolah in težave, ki spremljajo vse šole naše občine (niže organizirane šole, geografske težave, šibka oprema z učili), ugotovili so vlogo hospitacijske šole v lanskem letu in potrebe po tovariški pomoči med šolami in med prosvetnimi delavci, mnogo so govorili o uspehih šolskih odborov, pionirskih organizacij, o mlečnih kuhinjah in končno ugotovili, kakšne so nadaljnje naloge, da bomo mogli doseči tudi v naših šolah izobrazbeni nivo, enakovreden z drugimi terensko ugodnejšimi kraji.

V šolskem letu 1956/57 se je v občini šolalo v ustanovah obveznega šolstva 1696 otrok: v osnovnih šolah 1355, v nižjih gimnazijah 341 otrok. Ker je od 21 osnovnih šol večina, to je 19 šol, niže organiziranih, je bilo 766 učencev, to je 57 odstotkov vseh osnovnošolskih otrok, oziroma 45 odstotkov vseh šoloobveznih otrok deležnih niže organizira-

nega pouka. Gorski svet z redko naseljenostjo, skoro brez strnjanih vasi, z razmetanimi zaselki po visokih gozdnatih obronkih, brez večjih cestnih zvez ne nudi ugodnih pogojev za razvoj novih šolskih oblik, ki jih predvidevajo načrti šolske reforme. Osemletke v smislu po razredih organizirane osemletne šole (vsak razred svoj oddelek) v naših vaseh niso možne zaradi majhnega števila otrok. Od 21 osnovnih šol ima:

10 šol	—	15—40 učencev
6 šol	—	40—60 učencev
2 šoli	—	60—80 učencev
2 šoli	—	110—120 učencev
1 šola	—	480—500 učencev

Šolska reforma bo pri nas mogla v najglobljem smislu zajeti le tri šolske okoliše: Idrijo, Spodnjo Idrijo in Črni vrh. Popolne osemletke bomo imeli v Idriji (2), v Spodnji Idriji in v Črnem vrhu. V te štiri polno razvite osnovne šole se bodo stekali tudi nekateri otroci iz sosednjih, bližnjih in oddaljenih vasi, kolikor bodo to omogočale prometne zveze po edini večji cestni žili Črni vrh—Zelin in kolikor bodo s pomočjo dijaških domov to dopuščale finančne zmogljivosti občine ali posameznih staršev. Vse ostale šole bodo morale ostati zaradi raztegnjenih, terensko težkih okolišev osemletne šole najnižjega tipa, to je šole, ki bodo vključevale kot do sedaj otroke od 1. do 8. razreda v enem, dveh ali treh oddelkih. Da take šole, kjer mora učitelj učiti hkrati po dva, tri razrede v istem oddelku, čeprav ob manjšem številu otrok, ne morejo nuditi enake višine izobrazbe kot šole z razrednim poukom, je razumljivo. Tu ni krivda na učitelju (čeprav tudi ta lahko prispeva svoj delež), temveč na sistemu pouka. Sistem pouka (kombinirani pouk) pa je mogoče izpremeniti edino z večjim številom učiteljev ne glede na število učencev. Gotovo je, da bodo take šole za občino zelo drage v finančnem smislu. Že danes stane šolanje enega otroka na primer v Kanjem dolu 31.100 din letno, v Krnicah 21.483, v Šebreljah 18.330, medtem ko v Idriji 14.000 din. Če bomo imeli na primer v Kanjem dolu, v Krnicah v bodoče po dva učitelja in v šolah kot v Šebreljah po 3, 4 učitelje, bo cena za šolanje vsakega otroka še porastle, toda njegova večja razgledanost bo pregnala iz vasi zastarela mišljenja, primitivnost in starokopitnost, ki danes še tako zelo težijo gospodarski in splošni razvoj naših vasi.

Učni uspeh. V osnovnih šolah so dosegli skupno 87,6 % uspeh (šole z razrednim poukom 83,6 %, šole s kombiniranim poukom 86,45 %), v nižjih gimnazijah pa 75,58 %. Povprečni učni uspeh šoloobveznih otrok je bil torej ob zaključku preteklega šolskega leta 79,65 %. Lansko leto skupno ni napredovalo 228 šoloobveznih otrok: v osnovnih šolah 157 učencev, v nižjih gimnazijah 71 dijakov. Statistike so pokazale najslabši uspeh na nižji gimnaziji v Črnem vrhu (67,17 %), na osnovni šoli v Črnem vrhu (75 %), na osnovni šoli v Kanjem dolu (78 %) in na Vojskem (78 %).

Vzroki učnih neuspehov so predvsem v oddaljenosti od šole, ki jo slabe vremenske razmere še otežujejo. Pot do šest kilometrov je imelo do šole okrog 130 otrok; če pa upoštevamo slaba pota in starost otrok, je po dve uri in več hodilo v šolo mnogo večje število učencev. Kako draga je izobrazba za vsakega takega otroka posebej, si lahko predstavljamo, če ne pozabimo, da so pri nas zelo hriboviti kraji, v katerih leži pozimi dolgo časa visok sneg. Strme, nepregrajene ali slabo pregrajene poti, mokrota, mraz. Številke o šolskem obisku pa ne govore o malomarnem odnosu do šole, temveč obratno o tem, kako radi otroci premagu-

jejo vse napore, samo da jim šola odkriva kaj novega. Povprečni šolski obisk je 93,7 %, vendar pa ne dosežejo 95 % šolskega obiska le šole na najbolj izpostavljenih krajih: Črni vrh (93 %), Kanji dol (90 %), Krnice (89 %), Ledine (94 %), Masora (90 %), Vojsko (89 %) in Zadlog (90 %).

Zelo ovira učno uspevanje otrok tudi njihova domača preobremenjenost z delom. V jesenskem in pomladanskem času je za mnogo teh otrok šola le kraj počitka. Posebno težak je položaj pastirjev hlapčičev. Njihovim gospodarjem je šola nepotrebno zlo tudi v času, ko mora otrok v šolo, kaj šele da bi mu dali doma priložnost za učenje. Prav zato kažejo slabši uspeh učenci višjih razredov kakor pa učenci prvega, drugega, tudi še tretjega razreda. Še vedno je v naših vaseh mnogo preveč ustaljeno mnenje: »Za kmeta bo že dober«. To majhno zanimanje za znanje otrok niha ševeda tudi pri otrocih ceno znanja in slabi tudi pri njih voljo do učenja. Prav zato, ker obiskuje skoro polovica šoloobveznih otrok niže organizirane šole, ki zaradi sistema, ne zaradi učitelja, morejo nuditi manjši obseg znanja, je tak odnos do šole za razvoj posameznika in za napredek naših vasi v celoti — zelo škodljiv.

Šolski odbori imajo tu še zelo veliko dela.

V lanskem šolskem letu so prvi šolski odbori zaključili prvo razvojno obdobje. Za svoje uveljavljanje so opravili zelo uspešno delo. V vseh vaseh, ob vseh naših šolah so postali činitelji, s katerim morajo računati tako uprave šol kot starši in občinski ljudski odbor. Ob začetku novega šolskega leta in prej so bili povsod izvoljeni novi šolski odbori, v katerih so se dosedanjim uspešnim delavcem na tem važnem ljudskoizobraževalnem področju pridružili zopet novi ljudje, ki bodo z dobro voljo in prizadevnostjo vedno širše odpirali okenca znanja in napredka v naše vasi.

Konferenca je izzvenela v glavnem v naslednje sklepe za delo v novem šolskem letu:

1. Posebno težka struktura večine naših šol namlaga občinskemu ljudskemu odboru, svetu za šolstvo in vsem prosvetnim delavcem posebne naloge. Svet za šolstvo in vsaka šola bodo vse svoje sposobnosti in čim več svojih sredstev vlagali v to, da bo izobrazbeni nivo šol čim višji, čim bližji slovenskemu povprečju.

Naloge: Skrb za nadaljnje izboljševanje materialnih pogojev šol. Načrtno dopolnjevanje opreme z učili. Strokovna pomoč učiteljstvu: namestitve inštruktorjev — pomožnih inšpektorjev, organizacija hospitacij, predavanj, tečajev, diskusij.

2. Nabava učil iz letošnjih sredstev za šolstvo. Dopolniti opremo šol z diaporojektorji in filmi. Nabaviti radijske aparate z akumulatorji za šole, kjer ni elektrike. Nabaviti za preostala sredstva večja učila: zemljevide, harmonike, reliefe, računalna, table, učila za fiziko in kemijo itd.

3. Upravitelji bodo opravili vse priprave, da se bodo novi šolski odbori sestali prvič najkasneje v oktobru.

4. Učitelji bodo takoj v začetku šolskega leta pomagali učencem-pionirjem izvoliti nov pionirski štab, da bo pionirska organizacija lahko pričela takoj z delom. Štab bo na prvih sestankih izdelal okvirni delovni načrt za delo v vsem letu in ga poslal občinskemu pionirskemu svetu.

5. Potrebe v šolstvu občine zahtevajo, da bo v letošnjem šolskem letu hospitacijska šola redno delovala. Za izvedbo te naloge je odgovoren celotni kolektiv osnovne šole v Idriji. Udeležba pri hospitacijah je osebna korist vsakega učitelja, korist šole in učencev, torej je obvezna.

6. Hospitacijska šola naj izde'a okvirni načrt dela za vse leto in podrobni polletni načrt, da bodo učitelji že vnaprej obveščeni o času in vse-

bini nastopov. Tudi slušatelji se bodo za nastop pripravili.

7. Vse šole bodo do 15. oktobra pripravile podrobne učne načrte, upoštevajoč novi učni načrt za osnovne tri razrede.

8. Tudi pomožni inšpektorji bodo do 15. oktobra izdelali podrobne učne načrte in na skupnih in individualnih posvetih z učitelji dali potrebne nasvete.

9. Šole, ki imajo radijske aparate, bodo vključile radijske šolske ure v redni učni program.

10. Šole (šolski odbori ali uprave šol) bodo sklicovale redno roditeljske sestanke, in sicer najmanj trikrat na leto. Predloge roditeljskih sestankov je treba prenašati na seje šolskih odborov in o njih sklepati.

11. Po primeru osnovne šole v Črnem vrhu naj vse šole čimbolj odpirajo učilnice staršem: organizirano naj vabijo starše k učnim uram.

12. Šolske kronike bodo točne, če bodo pisane redno, vsako leto sproti.

13. Vse naše šole so v materialnem pogledu več ali manj slabe, zato so potrebne stalne nege. Upravitelji po svoji funkcionalni dolžnosti ne morejo začeti novega šolskega leta, ne da bi bila prej vestno opravljena vsa pripravljala dela, popravila, beljenje, čiščenje, ureditev učil in knjižnice, pregled celotnega inventarja. Odgovornosti za te svoje upraviteljske dolžnosti upravitelj ne more prenašati na šolski odbor.

14. Mlečne kuhinje so organizirane zaradi zdravstvene in socialne zaščite otrok, zato jih ni mogoče nadomestiti z razdeljevanjem hrane na dom. Mlečne kuhinje morajo delovati na vseh šolah in nuditi otrokom tudi toplo hrano.

15. Športni dnevi so obvezni in bodo organizirani redno in načrtno.

16. Majski izleti morajo predvidevati vzgojne, učne in zdravstvene koristi učencev in ne morejo biti v nobenem primeru prenaporni in neprimerni.

17. Upraviteljstva bodo že vnaprej pripravila praznovanja narodnih in šolskih praznikov: 15. september — priključitev Primorske k FLRJ, 1. november — Dan mrtvih (partizanski grobovi in spomeniki), 7. november — 40. obletnica oktobrske revolucije, 29. november, 20. december, novoletna jelka, zaključek prvega polletja, 8. februar — slovenski kulturni praznik in ne samo Prešernov dan, 8. marec, 27. april, 1. maj, pionirski praznik Dan pomladi, 25. maj — Dan mladosti, zaključek šolskega leta.

Načrt bodo napravile šole že v začetku šolskega leta, da ne bodo vse proslave enake, da bo v njih več pestrosti, da bodo za učence v pripravah in izvedbi privlačnejše, zato vzgojnejše. Vse proslave bodo javne: za učence, starše in za vas.

Ceprav je bilo letos mnogo težav, preden so bile zasedene vse šole z najnujnejšim učnim kadrom in čeprav še v začetku novembra v šoli na Krnicah zaradi učiteljeve neodgovornosti ni vse v redu, vendar smo začeli novo šolsko leto s toliko dobro in resno voljo, da se upravičeno veselimo uspehov in napredka, ki nam ga prinaša novo šolsko leto.

Vsem učiteljskim zborom, vsem šolskim odborom in vsem učencem želimo zadovoljstva in veselja ob zaključku šolskega leta. S. B.

PROSVETA

PROSLAVA 40. OBLETNICE OKTOBRSE REVOLUCIJE

Idrija se je pripravila na proslavo oktobrske revolucije zelo dobro.

Društvo učiteljev in profesorjev je praznovanje pričelo. 31. oktobra je organiziralo predavanje o vzrokih in posledicah oktobrske revolucije. Predavanje se je udeležilo vse učiteljstvo v občini. Predaval je prof. Vinko Vršec.

V naslednjem tednu, od 4. do 9. novembra, so bile proslave in predavanja v večini okoliških vasi. Predavali so učitelji, mladina pa je večer poživila s kulturnim programom.

Delavska in šolska mladina v Idriji je imela svoje zborovanje v torek, 5. novembra. O zgodovinskih dogodkih, ki so ustvarjali prvo socialistično državo, je predavala prof. Slavica Skočir. Zborovanje je bilo zelo dobro obiskano.

Mladinski aktivni so v času od 1. do 15. novembra izvedli tekmovanje za notranjo utrditev aktivov in za hitrejšo izvedbo najb. tnejših nalog organizacije (klubi mladih proizvajalcev, aktivni mladih združnikov). Poročila o uspehih tega tekmovanja trenutno še ne moremo podati.

V tednu pred 7. novembrom so bila v načrtu še druga predavanja, ki pa so, žal, propadla. Ljudska univerza je z vso dobro voljo organizirala predavanje za delavski kolektiv Zidgrada, a ni imelo uspeha. Prav tako usodo so doživela predavanja za delavski kolektiv rudnika. Od treh planiranih predavanj je uspelo eno po drugem sklicu tako, da se ga je udeležil en sam poslušalec.

Glavne proslave — v Idriji, v Spodnji Idriji in v Črnem vrhu — so bile vezane na sam praznik, na 7. november.

V Črnem vrhu je ob prav lepi udeležbi govoril prof. Vinko Vršec, Spodnja Idrija pa se je manj potrudila. Predavanje prof. Slavice Skočirjeve je poslušalo le 20 prisotnih.

Idrija je bila 7. novembra slavnostno okrašena. Delavske zastave so v družbi z nacionalnimi proslavljale zgodovinske dogodke pred 40 leti. Vse trgovine so slovesno okrasile svoje izložbe, da je še v večernih urah praznično dihalo vse mesto. Iz zvočnikov so zvenele revolucionarne pesmi, ljudje pa so se trumoma stekali v rudniško dvorano. Na zborovanju je govoril častni član idrijske občine tovariš Ivan Regent, član CK ZKS, naš stari delavski prijatelj. Tovariš Regent je osvetlil dogodke v Rusiji in se ozrl tudi na okoliščine, ki so bile značilne za vse druge evropske zemlje. Ko je risal razmere in revolucionarno razpoloženje na slovenskih tleh, je očrtal tudi delež idrijskega rudarja v naprednem delavskem gibanju. Na tej proslavi je nastopil tudi pevski zbor iz Dornberga, ki je Idrijčanom po daljšem času zopet pokazal, kako se poje. Občinstvo je pevce nagradilo z navdušenim ploskanjem. To želimo posebej poudariti glede na krizo, ki traja pri naši »Svobodi« že kar preveč časa, tako da ni sposobna stopiti pred javnost z nobeno lastno prireditvijo. Prehod od zborovanja h koncertu je zelo lepo povezala odlična recitacija tovariša Miloša Trampuža.

V okviru proslav je bila urejena tudi razstava živirnih dokumentov o delavskem gibanju v Idriji. Dokumentiran je bil prvi revolucionarni nastop leta 1848, z dokumenti so bili utemeljeni prvi začetki delavske organizacije ob ustanovitvi delavskega društva. Opisan je bil prvi shod socialnih demokratov v letu 1895, sledila so poročila o ustanovitvi in vzponu Konsumnega društva. Razstava je pokazala izdaje socialistične literature, ki je izšla v Idriji, tako časopis Naprej, ki je izhajal v

Idriji od 1903. do 1908. leta. Najdragocenejši med temi dokumenti pa je gotovo Komunistični manifest, ki je prvič v slovenščini izšel prav v Idriji leta 1908. Razstavljeni so bili tudi prvi delavski koledarčki. Iz prikazanih virov je bila lepo razvidna rast delavskih organizacij od prvih začetkov pa do viška leta 1911, ko je bil izvoljen v Idriji socialnodemokratski župan. Manj je bilo dokumentov iz obdobja 1918 do 1941, ko so skoraj vsi idrijski socialisti pristopili v Komunistično partijo. V letih po prvi svetovni vojni so delavci skušali prevzeti rudnik v svojo upravo, v letih od 1922 do 1925 so se pripravljali na revolucijo, zbirali so orožje in v teh letih so člani Komunistične partije doživljali strahovito preganjanja, tako da so leto 1941 dočakali nekateri v zaporih, drugi v tujini, vsi pa še trdno prepričani v pravičnost in upravičenost borbe za delavske pravice. Vsem, ki so s toliko pripravljenostjo dali razstavi na razpolago ohranjene dokumente, se najiskrenejše zahvaljujemo, predvsem zato, da so jih ohranili čisto v veliki nevarnosti skozi vsa najtežja leta fašističnega terorja. Razstavo je opremil vsebinsko zelo poglobljeno prof. Jurij Bavdaž.

V tednu od 3. do 10. novembra sta bili odprti še dve razstavi: Fotografski krožek je priredil že tretjo razstavo v tem letu in je zelo dobro uspela. V muzejskih prostorih je bilo razstavljenih 37 izbranih del enajstih avtorjev. Razstava je pokazala, da krožek zelo naglo napreduje posebej sedaj, ko si je v gradu uredil lastno temnico. Razstavljene slike je ocenila posebna komisija. Možno je bilo doseči največ 45 točk, povpreček razstavljenih fotografskih posnetkov pa je znašal 28,8 točke. Kot najboljši sta bili ocenjeni slike »Nedeljsko jutro« (Vali Treven) in »Šmarnice« (Ludvik Čanžek), ki sta dobili po 38 točk. Po 36 točk so dobile »Strmina Jelenka« (Vali Treven), »Stara Idrija« (Vali Treven) in »Telohi« (Ludvik Čanžek), po 35 točk pa »3. julij 1957« (Vali Treven) in »Majski motiv« (Ludvik Čanžek).

Razstavo so ocenjevali tudi obiskovalci, a njihove ocene so popolnoma drugačne; upoštevati pa moramo, da so med ocenjevalci prevladovali dijaki in šolarji, ki so upoštevali predvsem motiviko, zelo malo pa umetniško plat in tehniko: »Mali šofer« (Ludvik Čanžek) je dobil kar 140 točk, »Zimsko veselje« (J. Bavdaž) 63 točk, »Šmarnice« (Ludvik Čanžek) 59, »Ob jezeru« (Ludvik Čanžek) 45, »Nedeljsko jutro« (Vali Treven) 37 točk. Razstavo si je ogledalo 869 obiskovalcev.

Muzej pa je v počastitev oktobrske revolucije odprl dva nova oddelka. Kraški speleološki oddelek je plod tesnega sodelovanja z Inštitutom za raziskovanje krasa v Postojni. Velik zemljevid prikazuje vse raziskane kraške objekte v idrijski občini, poleg njega pa so nameščeni načrti in slike. Posebno pozornost vzbuja aragonitna Ravenska jama s svojim sigastimi in kristalastimi tvorbami. Oddelek je nameščen v manjši prehodni sobi in tvori logičen prehod iz geološko-mineraloškega oddelka v novi rudniški mineraloški oddelek, kjer je najprej prikazan geološki nastanek rudišča. Ruda, cinobarit, je prikazana v vseh mogočih različnih in plasteh od najbogatejše do zelo siromašne. V posebni vetrini so nameščeni jalovinski minerali rudnika, ki jih ne izkoriščajo, ker gospodarsko niso pomembni ali pa jih je premalo. Zraven so nameščena tuja rudišča živega srebra. V posebni posodi je prikazano živo srebro s svojimi značilnimi lastnostmi. Začasno je v tej zbirki nameščena tudi bogata in zelo stara literatura o idrijskem rudniku, ki pa žal ni popolna. Nekoč zelo obsežna strokovna rudniška knjižnica je bila med vojno in delno po njej razmetana in le težko jo bo zopet dopolniti.

TELESNA VZGOJA

SD »RUDAR«

V LJUBLJANSKO-PRIMORSKI LIGI

Novinec v slovensko-primorski ligi, naš »Rudar«, je odigral jesenski del tekmovanja z menjajočo se srečo, ki mu ni bila posebno naklonjena. Ostane nam torej upanje, da bo imel v spomladanskem delu tekmovanja več sreče in se bo na prvenstveni lestvici pomaknil više. Ugotovimo pa lahko, da so vsi nogometni forumi ocenili nastopanje našega moštva kot najbolj disciplinirano. Posebno laskavo oceno mu je napisala »Ljudska pravica« ob končanem jesenskem tekmovanju. Poudarila je, da so bili uspehi doseženi brez plačanega trenerja in z domačimi fanti, ki so vselej igrali zelo lepo, disciplinirano in požrtvovalno.

I. kolo 1. 9.

»Rudar« : Tržič v Trziču 4:1 (1:0)

Zmaga našega moštva je pomenila za nogometne strokovnjake pravo senzacijo, ker je Tržič veljal za velikega favorita. Naše moštvo je doseglo zmago z veliko požrtvovalnostjo in naglim startom na vsako žogo. Odlikovala se je predvsem obramba, ki je dosegla, da je bila začetna premoč domačinov kmalu prenesena na nasprotnikov del igrišča. V napadu se je odlikoval Velikajne, ki je zabil dva gola.

II. kolo 8. 9.

»Rudar« : Jesenice v Idriji 2:5 (1:2)

Naši igralci so začeli to tekmo zelo nervozno in brez pravega sistema. Prvi polčas je potekel izenačeno in ni dal slutiti poraza našega moštva. V drugem polčasu pa so gostje začeli z igro na nasprotnika, kar je imelo za posledico, da sta bila dva naša najboljša igralca teže poškodovana in daljša časa nista mogla nastopati. Sodnik je sicer sodil objektivno, vendar je dopustil preostro igro in ni posegel po najvišji kazni. Za domače sta bila v tej tekmi uspešna Viktor Crnobrnja in Rudi Likar. Tekma je gledalce razočarala, ne toliko zaradi poraza, pač pa zaradi surovosti in grobosti med igro.

III. kolo 15. 9.

»Rudar« : Ilirija v Ljubljani (3:0 0:0)

Igra je bila zelo lepa s hitrimi menjavami v polju ter za gledalce posebno zanimiva. Prvi polčas popolnoma ustreza poteku igre, v drugem polčasu pa so domači zelo popustili, kar so naši takoj izrabili in zabil kar tri gole, ki so jih dosegli Crnobrnja, Velikajne in Rudi Likar.

IV. kolo 22. 9.

»Rudar« : Triglav (Kranj) v Idriji 1:4 (1:2)

Gostje so veljali za favorite in so svoj sloves tudi popolnoma opravičili, posebno še, ker so domačini zopet začeli z mlačno in nepovezano igro, s katero so delno držali ravnotežje samo v prvem polčasu. V drugem polčasu so gostje z veliko požrtvovalnostjo zagospodarili na igrišču, naši pa so še bolj popustili in posledica so bili goli v naši mreži. Edino opravičilo za naše moštvo je v tem, da je moralo nastopiti z dvema rezervama, ker sta bila Marijan Likar in Rafael Poljanec še vedno poškodovana.

V. kolo 29. 9.

»Rudar« : »Gračičar« (Ljubljana) v Ljubljani
0:3 (0:2)

Takoj v začetku igre je bil poškodovan Velikajne in naše moštvo je moralo igrati v prvem polčasu samo z desetimi igralci. Kljub temu pa je bilo enakovreden nasprotnik ljubljanskemu favoritu. Napad je v tej tekmi zopet pokazal neodločnost in nosi levji del krivde za poraz. Pohvaliti pa moramo ožjo obrambo. Ljubljansko časopisje je po igri posebno pohvalilo lepo in fair igro obeh moštev.

VI. kolo 6. 10.

»Rudar« : Nova Gorica v Idriji 1:3 (1:1)

Kljub nasprotnikovemu renomeju je začetek igre kazal, da bo naše moštvo doseglo vsaj neodločen rezultat, če ne celo zmago. Krivdo za poraz nosi dokaj nezanesljivi vratar našega moštva, ki je spustil nekaj popolnoma nenevarnih žog v svojo mrežo. Vratarjeva nezanesljivost je prišla do izraza posebno v drugem polčasu. Nanut je moral tudi tokrat igrati z roko, kar je povedlo goste v vodstvo. Domačini so imeli lepo priložnost, da bi znižali rezultat z enajstmetrovko, ki pa jo je Crnobrnja zastreljal. Proti koncu igre so bili naši zopet v premoči, toda vse nevarne strele je ubranil vratar gostov, ki je bil najboljši igralec na igrišču.

VII. kolo 20. 10.

»Rudar« : Izola v Izoli 1:1 (1:1)

Igra je bila hitra in popolnoma enakovredna. Končni rezultat čisto ustreza poteku na igrišču. Pri obeh moštvih sta bili obrambi zelo dobri, napadalci pa slabi in netočni. Oba gola sta padla že v prvih 15 minutah igranja.

VIII. kolo 27. 10.

»Rudar« : Krim (Ljubljana) v Idriji 1:1 (0:0)

V Idrijo je prispelo najboljšo moštvo tega tekmovanja, ki ni doživelo nobenega poraza, zato smo bili zelo v skrbeh. Potek igre pa je pokazal, da je bila igra našega moštva popolnoma enakovredna in v nekaterih presledkih celo boljša od gostov. Kolikor so bili gostje tehnično boljši, toliko so naši nadoknadili z izredno požrtvovalnostjo. Vodilni gol je dosegel Logar in vse je kazalo, da bodo gostje zapustili igrišče poraženi. Proti koncu igre pa so iz kota le izenačili. Igra je bila zelo lepa in polna poleta. Številni gledalci so upali, da bodo domačini dosegli zmagoviti gol, ker so bili zadnjih deset minut goste popolnoma stisnili na njihov del igrišča, vendar žoga ni našla poti v mrežo. Kljub temu pa smo bili z igro in uspehom našega moštva popolnoma zadovoljni. Domača vrata je branil Miklavčič; svoje delo je opravil zelo dobro.

IX. kolo 3. 11.

»Rudar« : Slovan v Ljubljani 1:2 (0:1)

To je bila najbolj nesrečna igra našega moštva, v kateri bi moralo zmagati tudi glede na potek igre, ker so bili ves čas v premoči. V zadnjih minutah prvega polčasa je sodnik dosodil proti našemu moštvu enajstmetrovko, ki ni bila popolnoma upravičena. V drugem polčasu so naši neprenehoma napadali, vendar so bili napadalci silno nespretni in netočni, zapravili so vse ugodne priložnosti ter morali oditi z igrišča poraženi.

Lestvica v jesenskem delu tekmovanja je tale:

1. Krim (Ljubljana)	9	7	2	0	23:8	16
2. Triglav (Kranj)	9	7	0	2	30:10	14
3. Nova Gorica	9	5	1	3	22:18	11
4. Jesenice	9	4	1	4	23:16	9
5. Gračičar (Ljubljana)	8	4	0	4	18:18	8
6. Slovan (Ljubljana)	9	4	0	5	19:21	8
7. Izola	8	3	1	4	14:20	7
8. Rudar (Idrija)	9	2	2	5	14:20	6
9. Tržič	7	2	1	4	11:28	5
10. Ilirija (Ljubljana)	9	1	0	8	12:27	2

V gornji lestvici nista upoštevani dve razveljavljeni tekmi.

Naši mladinci so v prvenstvu odigrali dve tekmi in obe zgubili, prvo v Idriji proti Novi Gorici z 1:4 in drugo v Izoli z rezultatom 2:5. Vse kaže, da bo moralo vodstvo posvetiti mladincem večjo pozornost.

OBČNI ZBOR

PRIMORSKE SMUČARSKÉ PODZVEZE

Dne 5. novembra 1957 je bil v Idriji VI. redni občni zbor Primorske smučarske podzveze, ki ima sedež v Idriji. Udeležil se ga je tudi predsednik Smučarske zveze Slovenije dr. Danilo Dougan in mnogi drugi zastopniki raznih organizacij. Žal pa so bile zelo slabo zastopane osnovne organizacije.

Odborniki so izčrpno in kritično poročali o delu v pretekli sezoni, ki ni bila posebno uspešna. Soglasno je bilo ugotovljeno, da smučarstvo na Primorskem nazaduje. Po osvoboditvi smo posvečali preveč pažnje starim tekmovalcem, najmlajše pa smo zanemarjali, zato so se vrste smučarjev zelo razredčile. Po drugi strani pa tudi ni bilo zadostne povezave s Partizanom, ki bi moral gojiti predvsem množičnost v smučanju.

Na občnem zboru sta bila podana tudi dva referata, ki sta nakazala način, ki naj bi dovedel do izboljšanja položaja. Vso pozornost bomo morali posvetiti predvsem našim najmlajšim in vpletati smučarstvo v naše delovne kolektive.

Zelo plodna razprava, v katero so posegli skoraj vsi delegati, je nakazala sklepe, ki jih bo treba uresničiti že v prihodnji smučarski sezoni. Vsi so soglašali tudi s predlogom, da mora podzveza ostati v Idriji, ker imamo tukaj najboljše smučarje in organizatorje.

Pri volitvah je bil izvoljen v glavnem stari odbor: predsednik Miro Golob, tajnik Srečko Logar, blagajnik Dimitrij Troha, propaganda Viktor Gabrovšek, gospodar Franci Vidmar. Tehnična komisija: Vlado Miklavčič za teke, Jože Pajer za alpske discipline, Marijan Felc za skoke in Franc Hladnik za sankanje.

Izdelan je bil tudi koledar prireditev, iz katerega je razvidno, da bomo imeli letos v Idriji podzvezno prvenstvo in republiško mladinsko prvenstvo v alpskih disciplinah.

S. L.

Š A H

ČETRTI BRZOPOTEZNI TURNIR

Četrti brzopotezni šahovski turnir našega društva je bil 8. septembra in se ga je udeležilo devet šahistov. Zmagal je Viktor Crnobrnja s 7 in pol točke. Drugi je bil Tone Troha s 7 točkami, tretji pa Pavel Hladnik s 5 točkami. Zelja našega društva je, da bi se člani udeleževali teh turnirjev bolj redno in v večjem številu, ker nam služijo za pripravo moštva, ki se bo udeležilo turnirja za prvenstvo slovenskih mest.

S. L.

ŠAHOVSKI FESTIVAL V PORTOROŽU

Šahovski festival v Portorožu je bil letos od 23. do 28. septembra. Udeležilo se ga je rekordno število moštev iz vse države ter tudi nekaj moštev iz inozemstva. Ker so naša društva še prešibka, da bi se udeleževala festivala, je naša okrajna šahovska zveza sklenila, da pošlje na festival okrajno moštvo, ki je nastopilo pod firmo Šahovske sekcije Anhovo. Našo zvezo sta zastopala Anton Stanič in Teodor Bindas iz Anhovega, Tone Troha in Viktor Crnobrnja iz Idrije ter kot rezerva Ivan Može iz Ajdovščine. Šahisti so bili z ozirom na moč razvrščeni v štiri skupine; naši so prišli v drugo. V tej skupini so dosegli 11. mesto, ki nas seveda ne more zadovoljiti.

Tudi naši dve šahistki, ki sta sodelovali na ženskem turnirju, sta dosegli komaj zadovoljivo mesto. Beti Štekarjeva iz Ajdovščine je bila 7., Irena Ipapec iz Anhovega pa 16.

Šahovski festival v Portorožu postaja iz leta v leto večja množična šahovska manifestacija. Naš letošnji neuspeh mora biti za nas resno opozorilo, da se bomo za prihodnje leto bolje pripravili!

S. L.

NAŠE DRUŠTVO — OKRAJNI MOŠTVENI PRVAK

Za letošnje okrajno moštveno prvenstvo so bila prijavljena 4 moštva. Zal pa so izostali zastopniki iz Anhovega in Cerkna, tako da sta dne 2. novembra igrali samo moštvi iz Idrije in Ajdovščine. Ker

je Ajdovščina prispela samo s petimi šahisti in dvema šahistkama, so odigrali dvoboj na sedmih deskah, ki je dal naslednje izide (prvoimenovani so iz Idrije, drugoimenovani iz Ajdovščine):

1. Troha Tone : Bolčina Pavel	1:0
2. Crnobrnja Viktor : Copič Filip ml.	1:0
3. Sever Danilo : Jovanovič Ivan	1:0
4. Miklavčič Milan : Copič Filip st.	1:0
5. Pirih Dušan : Ruš Veno	0:1
6. Jereb Nedeljka : Štekar Beti	0:1
7. Čuk Jožica : Ambrožič Cvetka	0:1

Idrijsko moštvo je torej zmagalo s 4:3 točkami in postalo okrajni prvak za leto 1957. Priporilo si je pravico, da se udeleži nadaljnega tekmovanja za moštveno prvenstvo republike. Prejelo je tudi prehodni pokal, ki ga je okrajni zvezi daroval OLO Nova Gorica.

S. L.

PORAZ NAŠEGA MOŠTVA V LJUBLJANI

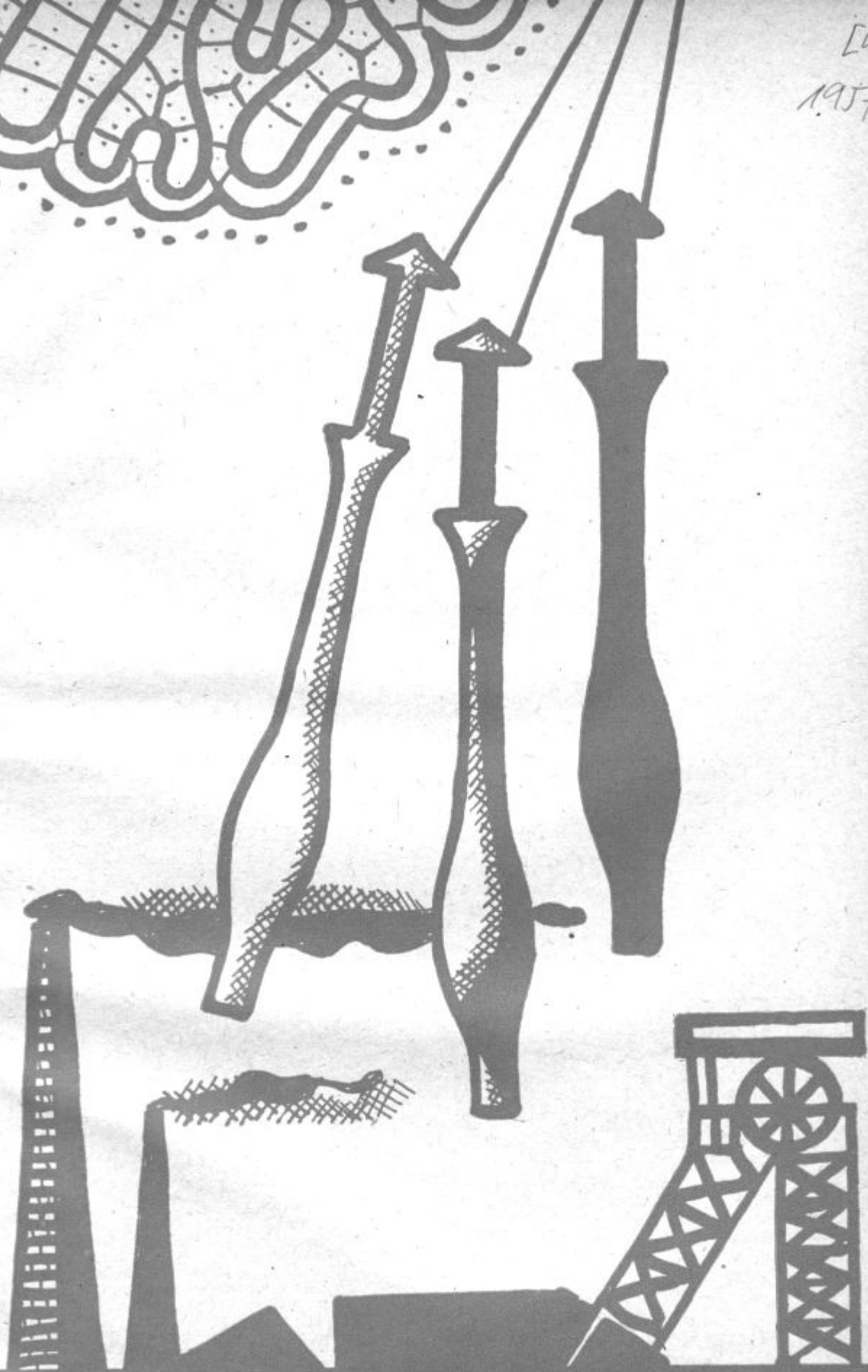
Naše šahovsko moštvo, ki je osvojilo prvenstvo goriškega okraja, je dne 10. novembra odšlo v Ljubljano, kjer se je srečalo s prvakom trboveljskega okraja ŠD Trbovlje v osminki finala za prvenstvo naše republike. Na pot je odšlo oslabiljeno, saj sta manjkala kar dva najboljša šahista, zato nismo mogli pričakovati uspeha. Trboveljčani so zmagali s 6 točkami proti dvema, ki sta ju dosegla Tone Troha in Srečko Beričič. Kljub temu pa smo z uspehom našega moštva letos zadovoljni, saj se je prvič prebilo tako daleč.

S. L.

[4]
1957

IDRIJSKI RAZGLEDI

GOSTILNA
»Pod gradom«
V IDRIJI

je med letom vložila mnogo sredstev in truda za udobnost v gostinskih prostorih. Kljub temu pa se bomo trudili tudi v letu 1958, da bomo obdržali čim bolj nizke cene ter naše številne goste postregli z najboljšo hrano in pijačo.

NAŠ KOLETIV ŽELI VSEM USPEHOV
POLNO LETO 1958!

Kmetijska zadruga v Idriji

nudi svojim članom in odjemalcem raznovrstno špecerijsko blago, predvsem pa kmetijske izdelke, umetna gnojila, razna škropiva, kmetijske stroje itd.

V svojem delokrogu ima tudi hranilno kreditni odsek, ki sprejema vloge in daje potrošniška posojila pod ugodnimi pogoji. Uprava je sedaj v Kosovelovi ul. 33 (bivša gostilna Kravos).

Vsem želimo srečno Novo leto 1958!

**KOMUNALNO
PODJETJE
IDRIJA**

želi vsem občanom srečno leto 1958 ter se obvezuje, da bo tudi v bodoče nudilo solidne in cenene usluge v obrtni in komunalni dejavnosti posebno pri vodni inštalaciji, ključavničarstvu, kleparstvu, podkovstvu in mizarstvu!

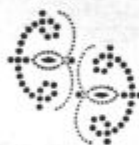
TOVARNA POHIŠTVA

»22. julij« V IDRIJI

je že v letu 1957 dosegla nepričakovan razmah s svojimi solidnimi izdelki. Postali smo izvozniki, zato bomo morali že v novem letu razširiti svoj obrat.

Priporočamo se tudi domačim odjemalcem, vsem pa želimo srečno in uspehov polno leto 1958!

Obrtno podjetje »ČIPKA« in ČIPKARSKA ZADRUGA v Idriji

želita poudariti, da je preteklo leto pomenilo za razvoj čipkarstva izreden uspeh posebno pri pridobivanju novih tržišč. Naša organizacija šteje danes preko 4300 pridnih čipkaric. S tem smo postali najmočnejša zadruga in prvič po vojni smo prisiljeni prositi naše čipkarice, da bi čimbolj pridno delale in nam izročile čimveč izdelkov, ker bomo tržišče še razširili.

VSEM NAŠIM PRIDNIM ČIPKARICAM, KAKOR TUDI NAŠIM ŠTEVILNIM ODJEMALCEM ŽELIMO SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1958!

TRGOVSKO PODJETJE

»PRESKRBA«
V IDRIJI

se bo tudi v letu 1958 trudilo, da bo svoje številne odjemalce postreglo solidno in po zmernih cenah v vseh svojih poslovalnicah z raznovrstnim špecerijskim, galanterijskim, manufakturnim in vsem drugim blagom!

V TEM ZNAMENJU ŽELIMO VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU SREČNO
NOVO LETO 1958!

Turistično društvo v Idriji

se priporoča za nabavo razglednic, tobačnih izdelkov in turistične literature. Brezplačno nudi vse informacije pri potovanjih, proti majhni odškodnini pa posreduje vse potrebno za potovanja v inozemstvo.

Tuji gostje in skupine dobijo pri nas vse potrebne informacije in pomoč med bivanjem v našem mestu.

VSEM GOSTOM IN TURISTOM ŽELIMO
SREČNO NOVO LETO 1958!

RUDNIK ŽIVEGA SREBRA V IDRIJI

NJEGOV DELAVSKI SVET IN UPRAVNI ODBOR

ŽELITA SVOJEMU DELOVNEMU KOLEKTIVU, VSEM NAŠIM OBČANOM IN
POSLOVNIM ORGANIZACIJAM, KAKOR TUDI VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU

NAŠE DOMOVINE

SREČNO IN USPEHOV POLNO LETO 1958!

GOSTINSKO PODJETJE „NANOS“ V IDRIJI

nudi vsem svojim gostom poleg običajnih gostinskih uslug v zimskem času tudi posebno postrežbo z domačimi klobasami in krvavicami ter ob raznih svečanostih, godovih, porokah in domačih praznikih prijetno postrežbo v posebnih prostorih.

Istčasno sporočamo, da smo prevzeli pod svoje vodstvo gostilno »JELEN« v Godoviču, ki je zelo prikladna za okrepitev potnikov vseh avtobusov.

Skupno s Turističnim uradom imamo vedno možnost, da prenočimo v Idriji tudi večje in manjše skupine izletnikov in turistov.

VSEM NAŠIM GOSTOM ŽELIMO SREČNO NOVO LETO 1958 IN SE PRIPO-
ROČAMO ZA OBISK V VSEH NAŠIH GOSTINSKIH OBRATIH!

TRGOVSKO PODJETJE »IZBIRA« V IDRIJI

ŽELI VSEM CENJENIM ODJEMALCEM SREČNO NOVO LETO 1958
TER SE OBVEZUJE, DA BO UKRENILO VSE POTREBNO ZA ŠE
BOLJŠO POSTREŽBO V VSEH POSLOVALNICAH, KJER NUDIMO
PO ZMERNIH CENAH VSE VRSTE BLAGA. VSE POSLOVALNICE
BOMO ZALOŽILI ŠE Z VEČJIMI ASORTIMENTI V SPLOŠNO
Z A D O V O L J S T V O V S E H K U P C E V !